



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Augustini Barbosa ... Collectanea doctorum tam
veterum, quam recentiorum, in ius pontificium universum**

In Qvo Dvo Priores Decretalivm Libri Continentvr

Barbosa, Agostinho

Lugduni, 1669

24. De iureiurando.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95263](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95263)

2 *Non est de leui credendum, &c.*] Notatur ad hoc quod is, qui bonus antea fuit, nunc & bonus præsumitur, vt per Tiraq. de pœnis temperandis, cap. 5. 1. n. 3. nam bonus quilibet in dubio præsumitur, dixi Axiom. 1. 42. n. 2.

3 *In senectute frequentius expiatur.*] Notatur ad hoc quod in senectute dimittitur omnis concupiscentia, & libido, vt per Tiraq. in l. 6. conuub. gloss. 1. part. 6. n. 9. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præf. 46. n. 7. & de arbit. casu 89. num. 55. Alciat. de præsumpt. reg. 2. præf. 1. n. 8. Nam semper pro senioribus præsumitur. Tiraquel. de iureprimog. in præf. num. 150. cum segg. multa de senum præstantia, & quam utiles sint Reipubl. moderandæ, vide Mendoc. tom. 2. in lib. 1. Regum cap. 4. num. 15. in exposit. litera. Et quod auaritia in senectute iuuenescat, ex hoc textu colligit Paul. Fusc. lit. A. sing. 106.

4 *Quod vir pradius scientia, &c.*] Ergo scientes præsumuntur à vitiis abstinere. Ego ipse de officio, & potestate Episcopi, part. 2. alleg. 46. n. 3.

5 *Ad eam possessionis ignominiam se conuerteret.*] Ergo amor est furor, vt per Tiraq. de pœnis temperandis, c. 4. n. 1. quilibet enim infuriatur ad amandum, etiam per artem magicam, vt difficile sit inueni feruori naturæ resistere, gloss. in §. si autem, in auth. quomodo oporteat Episc. Paul. Fusc. in singul. viris que iuris lit. A. sing. 62. vbi ex Marc. Mantu. conf. 14. n. 81. vol. 1. subdit quod sicut misericordiam inuenit furiosus aliquid inhoneftum faciens, aut mente captus, sic & qui amoris furore est debacchatus vide posita ad cap. veniens 13. n. 2. cum segg. de sponsalib.

6 *Naturale fœdus inter tales personas, &c.*] Intellige quoad quandam honestatam, non quoad legis naturalis vinculum, potest enim Summus Pontif. dispensare vt matrimonium contrahatur inter patrum, & nepotem ex fratre. Couat. de sponsalib. part. 2. cap. 6. §. 10. num. 9. vbi dicit text. in præfenti referre Ethnicorum sententiam, non verò eam probare: item aduertit verba illa, naturale fœdus, posse intelligi quoad cognationem, quam natura instituit, vide Anton. Gom. l. 80. Tauri, n. 16.

7 *In gloss. Honestum, ibi, ex quo enim adeptus est tantam dignitatem, scilicet Episcopalem, præsumitur quod ratione sue virtutis adeptus sit.* Vide Tiraq. de pœnis temp. c. 51. n. 94.

8 *In gloss. Ad senilem.* Notatur ad hoc quod seniores virtutibus præsumuntur excellere, nonnunquam tamen flagitiosissimi reperiuntur senes, vt per Tiraq. in præf. de iureprimog. n. 153. & segg. Illustr. D. meum Roder. à Cunha ad cap. tanta 24. n. 1. diff. 86.

S V M M A R I V M.

- 1 Idoneum se probare non tenetur is, pro quo beneficiando scribitur cum claus. Si idoneus fuerit, cum talis præsumatur.
- 2 Idoneus quis præsumitur ad beneficia.
- 3 Bonus quilibet præsumitur nisi contrarium probetur.
- 4 Purus unusquisque præsumitur, ita ut obicienti impunitatem incumbat onus probandi.

CAP. Dudum. XVI. & fin.

1 **P**apa quando referibit pro aliquo, vt recipiatur in numeram beneficiatorum cum claus. Si idoneus fuerit, prouisus non tenetur probare se idoneum, quia præsumitur idoneus, nisi contrarium ostendatur. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabab,

Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Henric. Boich, Guid. Papæ. Cujac. Vinian. in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 210. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 288. remissimè Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2.

Cum prima facie præsumatur idoneus.] Notatur ad hoc quod quis præsumitur idoneus ad beneficia, vide Lambertin. de iurepatron. lib. 2. p. 1. q. 10. art. 2. à n. 1. Alciat. de præf. reg. 3. præf. 3. Menoch. eod. tract. lib. 6. præf. 91. Flamin. de resignat. benef. lib. 10. q. 3. n. 54. cum segg. Mascard. de probat. con. cl. 878. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 4. à n. 168. Intellige prædicta huius cap. verba de idoneitate intrinseca, scilicet puritatis, & similibus, non verò scientiæ, & literaturæ, quæ cum sit quid extrinsecum & accidentale, homini in se alieni non præsumitur, Viu. in praxi iurispatron. p. 12. lib. 6. c. 10. n. 13. Ego ipse de officio, & potest. Episcopi, p. 2. alleg. 10. n. 17.

Allegatur text. hic vulgariter ad hoc quod bonus quilibet præsumitur nisi contrarium probetur, vt per Tiraq. de præf. §. 1. gloss. 2. pag. 87. vers. sed quid, Socin. reg. 58. Bernard. reg. 64. Duçen. reg. 75. Mascard. de prob. concl. 222. & 223. & 1003. Flamin. d. n. 63. Brunor. à Sole in locis communib. verbo, bonus, Mench. illustr. c. 70. n. 3. Valconcel. in harmonia rubr. iuris Canon. ad rubr. de scrutinio in ordine faciendo, n. 3. cum segg. Mendez à Castro in praxi Lusit. lib. 5. c. 1. n. 64. Cardin. Tusch. tom. 1. lit. B. concl. 123.

Citari etiam potest ad hoc quod unusquisque purus præsumitur, ita vt Capitulo obicienti impunitatem & ortum à parentibus vel infidelibus, aut alio impuris, incumbat onus probandi, & quidem concludenter, vt sæpius censuit Rota, & signanter coram Mantu. decis. 274. num. 1. & decis. 307. & coram Cardin. Seraph. decis. 355. & coram Card. Blanchetto in Legionen. denegata possessionis 8. Martij 1593. & coram Card. Marquemont, in Toletana Canonicius 10. Decembr. 1608. quæ est inter recent. decis. 167. p. 1. & fuit confirmata sub die 3. Aprilis, & 10. Iulij 1609. coram eod. & in Pacen. Puritatis 6. Aprilis 1600. coram Patriarcha Manzanedo, quæ est dec. 182. p. 1. recent. & in Legionen. Canonicius 3. Iulij 1602. coram Reuerendiss. D. meo Decano, decis. 68. in eius impressis.

De Iureiurando.

TIT. XXIV.

S V M M A R I V M.

- 1 Doctores referuntur super hanc rub. scribescentes.
- 2 Iuramenti materiam qui Doctores tractant, citantur.
- 3 Iuramentum nomen deducitur à iure.
- 4 Iuramentum dicitur etiam iursurandum, siue sacramentum.
- 5 Iuramentum definitur vt sit Dei in testem ad confirmandam dictorum veritatem actualis, siue virtutis inuocatio.
- 6 Iuramentum aliud assertorium, aliud promissorium, & quod sit vnumquodque, & an inter se differant, ostenditur.
- 7 Iuramentum in iudiciale, & extraiudiciale diuiditur.
- 8 Iuramentum calumnia, & de veritate dicenda, ac litis decisorium quod?
- 9 Iuramentum necessarium est illud quod à iudice absque partium consensu deferatur.

Bb 4 SYPER



UPER hanc rubr. scripserunt Zabar. Bellam. Ioann. Andr. Imola, Anania, Butr. Anchar. Panorm. Felin. Guid. Pap. Martin. Vran. Alciar. Alexand. de Neu. & tom. 4. repet. in iure Canonico ad secundum Decretalium librum Anton. Corset. item Ioan. de Londris in breuiario sanctorum Canonum, fol. 170. Petr. de Rauenna in compendio iuris Canonici, Martin. Mesnard. in epitome Decretal. fol. 75. verso, Daniel Venator. in analysi methodica iuris Pontificij, pag. 277. Goufred. & Host. in summa huius tit. Alex. Callan. & Anastas. Germon. in parat. ad quinque libros Decretalium, Barthol. Carthag. in exposit. tit. iuris Canon. Lypæ. in analytica postremi iuris Ecclesiastici enarrat. pag. 134. Ennes sub hac rubr.

2 De materia huius tit. vide Summistas verbo, iuramentum, Selu. de iureiur. Anton. Corset. de iuramento, & eius priuilegijs, tom. 4. tractatum Doct. fol. 359. Seraph. de priuilegijs iuramenti, Gabr. communium opinion. lib. 2. tit. de iureiur. Anton. Bouer. in tract. de virtute iuramenti tom. 4. fol. 364. Anton. Gagliard. & Io. Camil. Bilocta tract. de absolutioe à iuramento, Lnd. Mancin. in tract. de iuramento, eiusque vi, & effectu, Guttier. de iurament. confirm. Cardos. in praxi iudicium, verbo, iuramentum, D. Thom. 2. 2. quest. 89. Sot. de iustit. lib. 8. quest. 1. cum seq. Couar. in cap. quamvis pactum, part. 2. Mascard. de probat. lib. 1. q. 9. Garganet. de iure publico, lib. 2. tit. 34. Petr. Ledesma in sua summa, tom. 2. tractat. 11. Azor. Instit. moral. part. 1. lib. 11. Sayr. in clauis Regia, lib. 5. Soar. tom. 2. de Relig. tract. de iuram. Less. de iustitia, & iure, lib. 2. cap. 42. Valer. Reginald. in praxi fori penit. tom. 2. lib. 18. de iuramento, & periuurio, latè Sanch. in precepta Decal. tom. 1. lib. 3. Alex. Trentacinq. var. resol. lib. 2. sub hoc tit. Anastas. Germon. de Sacrorum immunit. c. 21. Camill. Borrell. in summa omnium decisio- num, tit. 60. Rendin. in promptuario receptarum sentent. tom. 1. tit. 61. de iuramento, Paul. Layman. in Theolog. moral. lib. 4. tract. 3. c. 1. cum seqq.

3 Iureiurando. Iuramentum nomen deducitur à iure vel quia, vt ait D. August. serm. 28. de verbis Iacobi Apost. cap. 5. qui iuramento ius veritas reddit Deo, cui proprie competit ferre patrocinium veritati; iurat illud Matth. 5. reddes Domino iuramenta tua; vel quia, vt ait D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 1. iure introductum est vt homines dicta sua & facta testimonio diuino confirmet; vel denique quia qui iurat, perinde facit firmum id, quod iura, ac si esset idem ius, id enim quod iuratur pro lege habendum est, & veluti ius sanctè seruandum, l. non erit, §. dato, ff. de iureiur. vnde lege sancitum est, vt post iuramentum præstitum nulla alia inquisitio fiat, iuxta l. post rem §. 9. ibi, vel iureiurando decisam, ff. de re iudic. quia aliàs Deo irrogaretur iniuria, cum per iuramentum illam veritatem stabiliret.

4 Qua etiam ratione iuramentum dicitur etiam iusiurandum, & ita apud summos Pontifices, & Iurisconsultos frequentius appellatur, vt patet ex hac rub. & illa, ff. de iureiur. colligunt hæc in effectu ex D. Antonin. p. 2. tit. 10. cap. 3. §. 1. Sot. de iustit. lib. 8. q. 1. art. 1. concl. 1. Couar. in cap. quamvis pactum p. 1. in initio num. 2. Sayr. in clauis Regia lib. 5. cap. 1. num. 1. Dicitur etiam Sacramentum tam iure Canonico, quam Ciuili: de iure Canonico probatur ex cap. qui Sacramento, & cap. non est obseruandum 2. 2. q. 4. cap. paruuli 2. 2. q. 5. cap. querelam, ibi, interposito Sacramento, infr. hoc tit. de iure ciuili probatur ex auth. Sacramenta puberum, C. aduersus vendit. & l. vit. C. de veteranis lib. 1. 2. & l. milites 1. 3. §. 2. vers. ignominia, ff. de re milit. Abb. in hac rub. Couar. d. num. 2. Sayr. d. cap. 1. num. 2. merito autem sic appellatur, quia iuramen-

tum aliquid religiosum est, & actus latræ sine Religionis. D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 4. Iurans namque Deum in testè innocendo recognoscit illum habere perfectam omnium rerum cognitionem, & infallibilem veritatem, atque ideo ei debitum honorem persoluit, in quem sensum Deuteron. 6. dicitur, Dominum Deum timebis, & illi soli seruias, & per nomen illius iurabis, & Psalm. 62. Laudabuntur omnes, qui iurant in eo; huc spectat illud Hieron. lib. 2. offic. ius diuinum, inquit, est affirmatio religiosa; resolunt D. Thom. d. art. 4. Sot. d. q. 1. art. 4. Couar. d. num. 2. Nauar. in man. c. 12. n. 2.

Varia iuramenti definitiones tradunt gloss. in summa. 2. 2. q. 1. Abb. Felin. & Alciar. in hac rubr. Selu. de iureiur. q. 1. D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 1. Sot. d. q. 1. art. 1. Couar. in cap. quamvis pactum, p. 1. in init. n. 1. Nauar. in man. c. 12. n. 1. Guttier. de iuram. confirm. p. 1. in prefat. num. 1. Sayr. in clauis Regia lib. 5. c. 1. num. 4. Sed multis reiectis illa magis placet, quæ docet quod iuramentum sit Dei in testem ad confirmandam dictorum veritatem actualis sue virtualis inuocatio. Dixi inuocatio loco generis, vt comprehenderem plures inuocationes, quæ iuramenta non sunt, videlicet quando Dei præsidium inuocatur in principio alicuius publicæ, seu priuæ actionis, item quando Deus in iudicem inuocatur, iuxta c. erubescant, in fine 32. dist. seu in laborum solatium, Psalm. 45. ibi, adiutor in tribulationibus; seu tandem quando eius benedictio imploratur, iuxta illud, benedicite hereditati tuæ. Cætera adiiciuntur loco differentie Dixi, Dei in testem, quia cum solus Deus sit testis, & cognitor mentis nostræ, iuxta illud Psal. seruans corda, & renes Deus, d. cap. erubescant, & veritas dictorum à mente proferentis maxime pendeat, & homines, ibi, ream linguam non facit nisi ea mens, 2. 2. q. 2. rectè fit vt solus Deus in testem prædictæ veritatis possit inuocari, qui nec falli potest, nec fallere, & à nobis 28. vers. nos igitur, de sentent. excommuni. & in quo nullum omnino mendacij vestigium considerari potest cap. Deus, in princ. 24. qu. 3. Dixi, ad confirmandam, &c. quia constat iuramentum fuisse inuentum in eum finem vt confirmaret veritatem eorum, qui dicunt, simulque tollere controuersiam illam, seu dubitationem, quæ reperitur ex parte illius, qui exigit iuramentum, iuxta illud Pauli ad Hebræ. 6. Omnis controuersia finis est iuramentum, iuxta cap. etsi Christus, in princ. hoc tit. Dixi tandem, actualis, seu virtualis, vt includerem non solum iuramenta, quæ directe ad Deum referuntur, sed etiam illa, quæ sunt per creaturas cum relatione ad Deum, iuxta d. ap. etsi Christus, vers. quamvis.

Iuramentum multipliciter diuiditur, aliud enim est assertorium, aliud promissorium. Assertorium est, quo aliquid esse, vel non esse assertitur de præterito, vel de præsentis, v. g. si quis iuret Petrum occidisse, vel non occidisse Ioannem, vel inter quod Petrus est in hac ciuitate: promissorium verò quo in futurum aliquid tantum, vel faciendum promittitur, v. g. si quis iuret quod hoc faciet, vel non faciet, vel quod dabit centum aureos. Differunt autem in eo quod iuramentum assertorium nullam in se continet obligationem, sed dicta, aut facta confirmat prout sunt: cum enim obligatio sit vinculum, quo aliquis in futurum adstringitur, l. obligationum (substantia, ff. de actionibus, principi. Instit. de obligation. fieri non potest vt is, qui iureiurando aliquid affirmat esse, vel fuisse, eo ipso maneat obligatus, atque ideo licet aliqua obligatio antecedit huiusmodi iuramentum, quia scilicet tenetur verum iurare, nulla tamen subsequitur. Contrà verò in promissorio res se habet, quia & antecedit, & subsequitur obligatio; antecedit, quia tenetur iurare

rare animo fanendi quod iurat, subsequitur, qui tenetur postea ex vi iuramenti adimplere si sine dispendio salutis eterne fieri possit, & ita in assertorio adducitur Deus in testem simplicis veritatis: in promissorio vero non solum veritatis, sed etiam fidelitatis. Colligunt hæc ex D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. ubi Caiet. Bonan. & Scot. in 3. dist. 39. q. unic. & ibi Durand. q. 2. n. 5. Sot. lib. 8. de iust. q. 1. art. 7. Conar. in cap. quamvis pactum in initio n. 3. Sayr. d. lib. 5. c. 2. n. 2. & c. 4. n. 27. & seq. & c. 6. n. 1. Soar. tom. 2. de Relig. tract. de iuramento lib. 1. c. 8. per tot.

7 Diuiditur etiam iuramentum in iudiciale, & extraiudiciale. Iudiciale dicitur illud, quod fit in iudicio, cuius decem species prosequitur Marant. de ordine iudic. p. 6. act. 9. à princ. usque ad n. 33. Sed omnes ad tres reduci possunt, nempe ad iuramentum calumnie, quod iudex ex officio debet post litem contestatam litigantibus deferre, vt generaliter iurent se per calumniam, aut malitiam præsentem litem non mouere, nec defendere l. 1. & 2. c. de iureiurand. propter calumn. & per tot. tit. de iuram. calumn. in Decretal. & in Sexto. Item in iuramentum de veritate dicenda, sub quo litigantibus particularibus positionibus respondere tenetur, de quo in cap. ex literis inf. hoc tit. c. 2. de confess. in c. 2. de testibus, eod. lib. Tandem ad iuramentum litis decisorium, quod partibus in iudicio ad definiendas decidendasque lites deferretur; ad quæ omnia & alia iuramenta potest iudex subditos compellere quoties ad bonum Reip. fuerint necessaria, quod tunc demum continget, quando imminet Reip. dispendium, & insuper illi dispendio aliter æquè commodè quam per iuramentum occurrere nequit. Iuramentum hoc litis decisorium in tres diuiditur species, videlicet necessarium, iudiciale, & voluntarium, quas variè explicant gloss. 1. & Doctores in cap. vlt. hoc tit. & l. 1. ff. eod. gloss. verbo nisi in l. 1. c. de reb. cred. gloss. vlt. in §. si quis postulante, Instit. de action. cum quibus communiter transeunt Mayn. lib. 2. actionum c. 35. Marant. de ordine iudic. p. 6. act. 9. à princ.

9 Iuramentum necessarium est illud quod à iudice abique partium consensu deferretur, & ideo tale dicitur, quia pars, cui deferretur iurata, & renitens, illud tenetur subire, nec potest nisi iusta de causa recusare, quod vt melius percipias aduerte quod actor vel ples intentionem suam probauit, & tunc non deferretur hoc iuramentum, vt potè iam superfluum & otiosum, iuxta text. in c. 2. de probat. qui in hoc casu loquitur; vel contrarium omnino nihil probauit, quo casu iuramentum etiam non est deferendum à iudice, imo reus debet absolui, iuxta reg. quod attore nihil probante, reus est nihil præstiterit, obinebit de qua in d. cap. vlt. §. sanè, cum similibus. Vel tandem semiplene probauit, præsumptione scilicet faciente pro illo, vel alio quocunque modo, quo semiplena probatio fit, & tunc cum causa dubia existat, potest iudex ad integrandam & perficiendam probationem, & ita in illius supplementum iuramentum alterutri parti, reo scilicet, vel actori deferre, quod pars tenetur præstare, & ita in iudicis arbitrio positum est inspectis circumstantiis causæ, & personarum, cui nam parti illud sit deferendum. Colligunt hæc ex l. admonendi, ff. hoc tit. & in l. in bona fidei, c. de reb. cred. & ex d. cap. vlt. in princ. & §. sanè, prosequitur latè Marant. vbi sup. Iuramentum vero iudiciale est illud quod à parte parti in iudicio cum iudicis auctoritate deferretur, & de hoc agitur in l. 1. & per totum, ff. hoc tit. l. actori, l. delata, cum aliis, c. de reb. cred. d. cap. vlt. vers. quamvis. Iuramentum vero voluntarium dicitur illud, quod deferretur ex vtriusque partis consensu,

seu conuentione, l. 1. l. pactione, l. iusiurandum quod ex conuentione 17. l. si quis cum debitore 39. & l. creditore 42. ff. hoc tit. l. 1. & l. cum proponas, c. de reb. cred.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramenti ad relaxationem agi potest, cuius implementum turpitudinem continet ex parte suscipientis.
- 2 Iuramentum potest remitti ab eo, cui præstitum fuerit.
- 3 Relaxatio iuramenti in foro Ecclesiastico est petenda.
- 4 Citatio partis an sit necessaria in absolutione à iuramento, ostenditur.
- 5 Index Ecclesiasticus loci Ordinarius competens est ad compellendum contrahentem, in cuius fauorem fuit iuratum, vt iuramentum remittat quando contrahens habet vitium simoniae.

CAP. Ex administrationis. I.

Gregor. III.

V Surarum creditores debent compelli per censuras Ecclesiasticas, vt relaxent debitoris iuramentum soluendi vsuras. Colligunt ex Ordinari. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Bald. Panorm. Felin. Butr. Martin. Vran. Anchar. Guid. Papæ, Alex. de Neno, Cujac. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontific. pag. 210. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 289. remissiuè Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 1. refertur ab Anton. August. collect. 2. Decretal. lib. 2. tit. 16. cap. 4. nouissime Ioan. de Valboa in annuis Academ. prælect. Salmanticensib. tom. 2. pag. 215. cum segg.

Notatur hic text. ad hoc quod quando contrahens vitium habet vsuræ, poterit is, qui iurauit, petere à iudice Ecclesiastico, vt compellat eum, cui iuramentum præstitit, ad hoc iuramentum, eiusque obligationem remittendum, vt per Conar. lib. 1. var. cap. 4. num. 5. vers. verum, in princ. nam iusiurandum potest remitti ab eo, cui præstitum fuerit, vt per Hippol. sing. 654. Conar. de sponsalib. part. 1. cap. 5. num. 1. & in cap. quamvis pactum, part. 1. §. 3. num. 1. Anton. Gom. tom. 2. cap. 14. num. 21. Perez l. 6. gloss. 1. pag. 477 col. 2. in med. tit. 1 lib. 3. Ordin. & l. 1. gloss. 1. pag. 590. tit. 8. eod. lib. 3. Bellacomb. tom. 1. communium opin. lib. 4. tit. 2. num. 70. pag. 438. Aduerte tamen quod licet possit is, ad cuius fauorem præstitum est iuramentum, illud remittere ab initio, postquam verò is, qui iurauit, in periurium incidit, tale periurium ab ipsa parte remitti non potest, vt tenet Menoch. conf. 343. num. 48.

Relaxanda.] Quam quidem relaxationem in foro Ecclesiastico esse petendam resoluunt D. Barbof. in l. 1. ff. soluto matr. p. 1. n. 77. Sanch. de matr. lib. 1. disp. 32. num. 18.

Vtrum autem citatio partis necessaria sit in absolutione à iuramento questio est dubia, in qua duæ reperiuntur diuersæ Doctorum sententia. Vna tenet quod citatio partis proflus sit necessaria, quam sequuntur Tiraq. in tract. res inter alios acta, limit. 20. verso, & fol. 2. vers. declara sexto, Barlat. conf. 29. limit. 92. lib. 3. Guillem. in cap. Raynmeins, de testat. verbo, duas habens filias, num. 299. Anton. Gabr. commun. lib. 2. tit. de citat. concl. 1. n. 85. Ioseph. Ludou. Perus. decis. 18. à num. 2. Perez l. 2. vers. quaro 16. tit. 2. lib. 3. Ordin. pag. 492. Menoch. conf. 24. num. 21. & segg. Camilla Borrel.

Borrell. in *summa omnium decr.* tit. 44. n. 143. plures per Cened. ad Decret. collect. 78. n. 2. Alex. Cephal. Felin. Roland. Gozadin. & Capell. Tholof. quos refert, licet non sequatur, Aloyf. Ricc. in *praxi rerum fori Eccles.* decif. 333. n. 1. in 1. edit. & resol. 290. in 2. edit. Contraria tamen altera opinio, ut minimè requiratur partis citatio, receptior est, & eam defendunt Couar. lib. 1. c. 4. n. 5. Gagliard. de *absolut. à iuram.* §. 1. n. 1. Muscatel. in *praxi aurea*, lib. 1. p. 4. in gloss. per iurij, n. 39. plures quos refert, & sequitur Sanch. in *præcepta Decalogi*, lib. 3. c. 2. n. 28. Flamin. de *resignat. benef.* lib. 13. quæst. 1. n. 38. ubi limitat sibi absolutione à iuramento præstito super actu metu celebrato, in qua requiri partis citationem tenet idem Flamin. & secundum hanc opinionem nonnulla tribunalia decidisse affirmat Aloyf. Ricc. de *resol.* 290. n. 1. vers. & iuxta, ubi citat Afflict. Mynsing. Trinif. Cacheran. Stephan. Gratian. & alios in suis decisionibus.

In gloss. *Cogatu*, fin. ibi, vel etiam tanquam Ordinarij. Notatur ad hoc quod iudex Ecclesiasticus loci Ordinarius competens est ad compellendum contrahentem in cuius favorem fuit iuratum, ut iuramentum, cuiusque obligationem ab altera parte factam remitteret, quando contractus vitium habet usuræ: etiam si uterque contrahens laicus esset, ita Cou. qui hanc glossam communiter receptam asserit, lib. 1. vers. c. 4. n. 5. vers. verum, in princ.

S V M M A R I V M.

1. Iuramentum præstitum à Prælato de non recipiendis rebus Ecclesia non valet, & n. 2.
2. Iuramentum secundum ubi priori licito, & honesto aduersatur, nullatenus obligat.
3. Iuramentum præstitum à Prælato de non repetendis rebus Ecclesia quatenus respicit commoditatem, & utilitatem ipsius Prælati, valet.
4. Absolvere à iuramento, & de illius religione, cognoscere ad solos iudices Ecclesiasticos pertinet.

CAP. Peruenit. j. II.

Greg. in regist.

Prælati si iurat non repetere res Ecclesiasticas vi ablatas, iuramentum non tener. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Hostiens. Anchar. Panormitan. Butr. Bald. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cuiac. Vinian. in *rationali secundis libri iuris Pontificij*, pag. 211. Alagona in *compendio iuris Canonici*, pag. 289. remissive Ximen. in *concord.* p. 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 1. Decretal. lib. 2. tit. 17. cap. 9. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 17. c. 7.

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Cald. de *erroribus pragmat.* lib. 2. c. 6. n. 7. & 9. Soar. de *Religione*, tom. 2. tract. de *iuram. tit. de iuram. præmiss.* lib. 2. c. 10. n. 4. cum seqq. Sanch. in *præcepta Decalogi*, tom. 1. lib. 3. c. 11. n. 37. ubi aduertit quod in præsentia, dicitur iuramentum nullius momenti quoad effectum confirmandi irrevocabiliter illius contractus, ita ut non sit locus relaxationi, & ideo verbum, *absolvimus*, sumitur hic propriè.

Aliqui rationem assignant quod ubi secundum iuramentum priori licito & honesto aduersatur, nullatenus obligat, cap. intellecto 33. cap. 10. se 22. in *fr. hoc tit. gloss. ult. in c. 2. eod. tit. lib. 6.* communiter recepta,

ut per Couar. in cap. *quavis* p. 2. §. 1. num. 4. Gom. l. 53. Tauri num. 58. Guttier. de *iuram. confirm.* p. 1. c. 51. num. 7. Constat autem iuramentum huiusmodi de non repetendis bonis malè ablati contrarium esse primo, quod Episcopi in sua consecratione subeunt de non alienandis, imo conservandis bonis suarum Ecclesiarum, cap. ult. ubi gloss. 1. de *Eccles. adific.* cap. 1. super 8. de *rebus Eccles.* igitur posterius hoc iuramentum nullum potuit vinculum producere: deinde hoc ipsum probatur, quia bona Ecclesiarum ab inferioribus Prælati alienari non possunt sine debitis solemnitatibus, & evidenti utilitate, cap. sine exceptione 12. q. 2. cap. cum nulli 5. & per totum, de *rebus Eccles. non alien.* sanè is qui metu licet gravissimo, patitur se spoliari iuramento promittit non repetiturum sic ablata, in effectu alienat sine solemnitatibus, & evidenti utilitate, cum gesta per metum simpliciter, & absolute voluntaria dicantur cap. merito 11. quæst. 1. Tiraq. de *penis causa* 36. à princip. igitur tam alienatio, quæ lege resistente facta fuit, quam etiam iuramentum adiectum valere non debent, argum. l. non dubium, c. de *legib.* Atque in hanc rationem, seu potius intellectum ad hunc text. expendunt gloss. 1. in *præsentia*, Bald. n. 1. Abb. in 1. *lett.* Felin. n. 4. gloss. 1. ad fin. in d. cap. intellecto, & alij, ut per Guttier. d. n. 7. per text. quem sic intelligit in cap. si cui nostris, 24. vers. quia sup. hoc tit.

Verum quia contra supradictam rationem, seu intellectum graviter obstant posteriora verba huius text. ibi, *quem tamen absolvimus*, quæ sanè proprie considerata important vinculi obligationis liberationem, argum. l. decem, ff. de *verbor. oblig.* & cap. ad dissolvendum, de *despons. impub.* ideo dicendum est quod licet simpliciter & absolute invalidum sit iuramentum de non reuocandis alienationibus rerum Ecclesiasticarum temerè factis, quatenus includit præiudicium Ecclesiarum per ea, quæ supra ostendimus; quatenus tamen iuramentum hoc respicit commoditatem & utilitatem Prælati in causa, & tempore iure permissio ab eodem Prælato transferibilem & remissibilem, iuxta ea, quæ notantur in cap. 2. ubi gloss. 1. & ult. de *locato*, valet, & iuramentum ligat, quia quod attinet ad solius ipsius præiudicium, absque villo salutis eternæ dispendio licet servari potest; ergo merito hic text. ad finem adiecit verba illa, *quem tamen absolvimus*, quia nefandissima coactione iuravit, ut ita sit census quod licet eo casu iuramentum servari debuisset in solius Prælati præiudicium, quia tamen nefandissima coactione intervenit ex parte Comitis, iuste eundem Episcopum duximus absolvendum, iuxta reg. cap. si verò, in *fr. hoc tit.* & in hoc sensu accipiendum est cap. cum venissent 6. de *instit.* ut iuramentum valeat in solius Archidiaconi præiudicium, consonant verba præcedentia, ibi, *non solum de illis sed de omnibus redditibus suis*, &c. quasi iuramentum subsequutum solum ad propriam commoditatem respexerit, & ita intelligunt gloss. ibi, verbo *absolvisse*, & Abb. n. 14. idem Abb. n. 4. & Felin. 5. in *præsentia*.

D. Gregorius in *præsentia* text. non videtur stabilis dum primo loco negat Laodien. Episcopum iuramento teneri, & deinde sentit illum eo fuisse ligatum, dum ipsum absoluit, nam alias non fecisset necessaria absolutio, iuxta reg. cap. ad dissolvendum, de *despons. impub.* & l. decem, ff. de *verbor. oblig.* Aliqui igitur docent concessam fuisse absolutionem habito respectu ad antiquum Ecclesie morem, quando Pontifices non solum absoluebant à vinculo iuramenti ex iusta causa, sed etiam, à suspitione in iuramentis nullis, ut homines non solum à periurio, sed etiam à periurij suspitione arcerentur, & ne putarent sanctissimum Dei

Dei omnem passim violandum, suspicionem autem credebant ex eo provenire, quia Episcopus, de quo in hoc text. fuerat Ecclesiae bonis spoliatus, pro quibus non alienandis iurauerat in limine suae consecrationis, cap. de Syracusana. 28. dist. c. vi. super, de reb. Eccles. non alien. Sed hic intellectus in facto non subsistit, quia ex text. integra colligitur Laudicen. Episcopum Henricum appellatum, venientemque ad visitanda limina Apostolorum in ipso itinere fuisse rebus propriis, non Ecclesiae spoliatum, ac iurare compulsum, ut clare insinuant verba illa text. *rebus quae suis, quae denotant dominium, l. quintus, §. argento, ff. de auro & argento leg.* Unde Anton. de Fuertes canon. lect. lib. 1. c. 8. ponderat in iuramento coactum emisso duplicem inesse obligationem. Prior est, quia quis obligatur homini, cui promittit, & talis obligatio tollitur per coactionem, quia ille, qui vim coactionemque intulit, hoc meretur ut sibi promissio non feruetur, cap. si verò, hoc tit. de iureiur. Posterior est, quia quis obligatur Deo, ut impleat quod per eius nomen promittit, & talis obligatio non tollitur in foro conscientiae, quia magis debet iurans sustinere damnum temporale, quam iuramentum violare, cap. debitores, hoc eod. tit. maxime cum certum sit Deum nullum habere culpam cur coactio illa facta fuerit. Succedit igitur verba Gregorij ita esse explicanda, nempe ut illa, nullus iuramento vinculis, referantur ad priorem obligationem, quae parti erat quaerenda, si coactio non fuisset celebrata, illa autem, quem tamen absolvimus, ad obligationem Deo quaesitam, quam metus, & coactio impedire non possunt.

5 *Absolvimus.*] Notatur ad hoc quod ad solos indices Ecclesiasticos pertinet absolvere à iuramento, & de illius religione cognoscere, similis text. in c. per venerabilem 24. vers. vtrum verò, de elect. cap. novit. 13. ad finem, de iudic. cap. si verò, vers. verum, cap. quanto 18. hoc tit. Sed omittis hac in re variis DD. sententiis dicendum puto aliud esse agere de his, quae ad iuramenti substantiam spectant, an licitum, vel illicitum, validum, vel invalidum, hoc, vel illo modo exhibendum, sub hac forma praestanda, denegandave illius absolutione; aliud diversum esse, supposito quod valeat vel non pœnis coercere indebitè irantes, vel valida iuramenta adimplere recusantes, vel data iusta causa aliquos cogere remittere sibi praestita iuramenta; in primis speciebus cognitio, & definitio ad solos Ecclesiasticos indices spectat, in posterioribus verò non ad Ecclesiasticos solum, sed ad saeculares quoque iudices pertinere potest. Ratio differentiae est, quia cum iuramentum sit actus religionis, seu laetitia, per quem Deo redditur ius honoris tanquam infallibili veritati, iuxta illud Pauli ad Hebraeos. c. 6. merito cognitio respiciens iuramenti substantiam ad solum Ecclesiasticum iudicium spectat; non sic quando saeculares iudices in praedictis speciebus subditos cogunt, & pœnis coercent, quia propriè & directè iuramenti substantiam non attingunt, sed potius ius Pontificium iurare dicuntur.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramenti implementum in melius commutans non poerat; & non adstringitur quis iuramento ad impleendum quod iuravit si ab alia parte non adimpletur, cuius respectu probant iuramentum.
- 2 Per iurij reus non est, qui iurandum propria auctoritate commutat in melius.
- 3 Iuramentum quando factum est in favorem tertij cum aliqua conditione, nisi illa adimpleatur, iurans ad iuramentum servandum non obligatur.

- 4 Fides non servatur ei, qui eandem fidem frangit.
- 5 Declaratur text. in cap. quod Deo 33. q. 5.
- 6 Fides huius servanda est.

C A P. Peruenit. ij. III.

Iuramentum qui in melius commutat, non illud frangit. Item qui iurat facere aliquid interposita conditione, si altera pars non implet conditionem, ipse non tenetur servare iuramentum. Colligitur ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Joan. Andr. Imol. Henric. Boich, Barbat. Felin. Bald. Guid. Papae, Host. Anchar. Panorm. Butr. Martin. Vran. Anan. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. in rationali secundi libri in is Pontific. pag. 211. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 289. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 1. Decretal. lib. 2. tit. 17. cap. 10. ubi asserit se hoc cap. & antecedit. non invenisse in registro B. Gregor. novissimè Ioan. de Valboa in annuis Academ. praefect. Salmanticensib. tom. 2. pag. 249. cum segg.

Qui in melius illud commutat.] Notatur ad hoc quod 2 per iurij reus non est qui iurandum propria auctoritate commutat in melius, ut per Valer. Reginald. in praxi forensi lib. 18. n. 67. Azor. in sit. moral. part. 1. lib. 1. c. 10. q. 1. ubi hoc intelligit de eo, qui iurandum mutat in id, quod est certò, & evidenter maius bonum, nam eo ipso est Deo magis acceptum, & gratum; si tamen confirmet promissionem factam homini, non potest quis absque consensu expresso, vel tacito eius, cui est facta promissio, in melius commutare, in idem est Sanch. de matrimon. lib. 1. disp. 46. n. 11. vers. ad secundum, ubi dicit text. in praesenti loqui de voto, cum enim Deus sit creditor, potius rem meliorem acceptat, secus in promissione homini facta, latè Anton. de Fuertes Canon. lect. lib. 2. tit. 1. & 2. ubi in fine addit quod non pertinet ad rem quod iuramentum debeat in specifica forma adimpleri, eo quod ubi pingior satisfactio redditur, non mutatur prius votum, sed tantum per acciden. dicitur mutari, & sic haec accidentia non sunt habenda in consideratione ad hoc ut iuramentum specificè non dicatur servatum. Nec obstat reg. 1.2. §. annui datio, ff. de rebus cred. quatenus habet inuito creditore aliud pro alio solvi non posse, quia procedit tantum in temporalibus, non in spiritualibus, & Ecclesiasticis rebus propter summam Ecclesiae aequitatem, quae accipit satisfactionem, quam fides reddere possunt.

Nec tu ei, &c.] Notatur ad hoc quod quando iuramentum factum est in favorem tertij cum aliqua conditione, nisi illa adimpleatur, iurans ad iuramentum servandum non obligatur, ut per Sayr. in clavi Regia, lib. 5. cap. 7. num. 5. Valer. Reginald. d. lib. 18. num. 54. ubi num. 34. vers. secunda, resolvit quod in iureiurando intelligitur, si alter, cui iuratum est, ac si vicissim iuravit, ex sua parte fidem servaverit & ad elegantem quaestionem vide Perez l. 1. §. 1. vers. dubitatur tertio, tit. 8. lib. 4. Ordin. & l. 18. gloss. 1. in med. tit. 19. lib. 8. eiusdem Ordin. Ratio est, quia conditio adiecta suspendit dispositionem in futurum eventum, gloss. in rub. vers. est autem conditio, ff. de condit. & demonstr. Nauar. in wan. cap. 22. num. 61. ac proinde efficit ne obligatio oriatur ante adventum ipsius, l. cadere diem 213. ff. de verb. sign. l. bonum. 43. §. si sub conditione ff. de adl. edicto, Gom. tom. 2. cap. 21. n. 28. immo illa deficiente licet sit regressus ad repetendum illud, quod sub ea datum, vel factum est, l. si instituta 27. in princ. ff. de inof. test. l. cum proponas, 21. C. de

de pactis, iunctis in id resolutis per Conar. lib. 2. *variante* 15. num. 4. *vers. ex quo*, Valasc. *de iure emphyt.* q. 21. a. n. 4.

Non obstat cap. quod Deo, 34. q. 5. quia resp. secundum Sot. lib. 7. de iustis q. 3. art. 1. col. 1. speciale esse in voto continentis ab utroque coniuge emisso etiam cum mutuo utriusque consensu, quod altero non adimplente, alter nihilominus teneatur ex voto. Sed multo probabilius illius text. difficultatem dissolvit cum communi, de qua Dec. in cap. *constitutio* n. 2. de appellat. propterea altero coniuge non adimplente, alterum teneri ad servandam continentiam, quia *reg. frangens fidem*, de qua in d. l. *cum proponas*, cum si *quibus*, solum habet locum respectu unius, & eiusdem dispositionis non autem respectu diversarum, quia in diversa & separata diriguntur, cum ergo in eo text. non unicum votum continentis, sed duo fuerint emissa, & unusquisque principaliter teneatur ex suo voto ad continentiam observantiam, merito obligatur, licet alius labatur. Nec etiam obstat cap. *nolle existimare*, *vers. fides* 23. q. 1. Quia resp. cum resolutis per S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 3. cum aliis adductis per Cou. de sponsal. p. 2. c. 3. i. 4. n. 14.

4 Notatur etiam ad hoc quod fides non servatur ei, qui eandem fidem frangit, ut per Thom. de Thomat. reg. 12. Tiraq. de retractu conuent. §. 1. gloss. unica, n. 19. Ioseph. Ludou. tom. 3. *communium opin. tit. de probat. concl. unic. vers. qualibet enim*, pag. mihi 471. Menoch. conf. 1. n. 364. Mar. Anton. var. resol. lib. 2. resol. 17. n. 11. & 13. Surd. conf. 359. n. 9. Christoph. de Pace in scholiis ad leges styli, l. 41. n. 26. Seraphin. de privileg. iurament. privileg. 64. n. 134. Cardos. in praxi iudicium, verbo, fides, n. 2. Farin. in praxi crimin. p. 1. q. 29. n. 65. Alex. Trenzacing. var. resol. lib. 3. tit. de verbor. oblig. resol. 2. Cardin. Tusch. tom. 3. lit. E. conclus. 317. a. principio, ubi n. 3. ampliat, etiam si intervenierit iuramentum, quam ampliationem amplectitur Mar. Anton. var. resol. lib. 1. fol. 87. n. 22.

5 In gloss. *Paruisse*, fin. ibi, *habet fides servanda est*. Vide Duen. reg. 16. *vers. fin.* Menoch. conf. 100. n. 187. & n. 218. cum segg. Card. Tusch. d. lit. E. conclus. 335. Intellege de personis publicis, non de privatis, Franc. Molin. de iur. nupr. lib. 2. differ. 11. n. 4. & ubi minus offenditur Deus servando, quam frangendo.

S V M M A R I U M.

- 1 Iuramenti forma ponitur.
- 2 Iuramentum fidelitatis praestant Episcopi personaliter tempore suae consecrationis.
- 3 Distio in antea, idem significat quod in futurum, in perpetuum, in posterum.
- 4 Synodus generalis à Summo Pont. cuiusque auctoritate tantum inducitur.
- 5 Limina Apostolorum an & quando Episcopi visitare teneantur, ostenditur.

C A P. Ego N. VI.

Episcopi iurant Papae septem: primò quod erunt fideles S. Petro, sanctaeque Romanae Ecclesiae, Papae, & successoribus legitimis: secundò quod non erunt in consilio, vel facto, ut vitam perdat, aut membrum, aut mala captione capiatur: tertio quod consilium Papae ipsius quamvis in via manifestatum nulli ad damnum Papae manifestabunt: quarto quod Papatum Romanae Ecclesiae, & regulas SS. Patrum contra omnes defendunt cum honore: quinto quod

Legatum Sedis Apost. certo sibi cognitum in, eundo, & redeundo honorabunt, & in suis necessitatibus inquirunt: sexto quod limina Apostolorum per se, vel per alium certum nuntium singulis annis visitabunt, nisi absoluantur à iuramento: septimo quod vocati ad Synodum veniant nisi fuerint impediti Canonico impedimento. Colligunt ex Ordinariis, Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anan. Host. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papae, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cuiac. Cened. collect. 108. Vinian. in *rationali secundi libri iuris Pontificij*, pag. 111. Alagona in *compendio iuris Canon.* pag. 290. remissive Ximen. in *concord.* p. 1. & 2. & Casal. in annot. refertur ab Anton. Aug. collect. 1. Decretal. lib. 1. sub tit. de electione cap. 20. novissime Ioan. de Valboa in *annuis Academ. praefat. Salmantic.* tom. 2. pag. 265.

Ponitur in hoc text. forma iuramenti, quam Episcopi praestant Sedi Apost. tempore suae consecrationis, quam etiam ad literam refert Ioan. Franc. Leo thesauro fori Ecclesiast. p. 2. c. 10. de iuram. n. 15. & Lanor. var. lucubr. tit. 4. cap. 25. num. 13. & de ea meminerunt Redoan. de rebus Ecclesiae non alienand. n. 51. pag. 51. & relati per Cened. ad Decret. collect. 106. n. 1. Quod quidem iuramentum personaliter esse praestandum dicit Azeved. l. 1. n. 1. per text. ibi tit. 7. lib. 3. *novae recop.* Cardinales vero non iurant fidelitatem Papae tanquam inuiscerati, & pars ipsius corporis, ut per Cott. in memorab. verbo, Cardinales, pag. 85. licet dubitet Tiraq. in *prafat. si unquam*, C. de renuand. donat. n. 17.

Sanctaeque Romanae Ecclesiae, &c.] Ex his verbis iunctis praecedentibus collige teneri Episcopum ex debito huius iuramenti ab illo momento, quo illud praestitit fidelem esse Ecclesiae Romanae, cuius Vicarius caput est Papa, & Cardinales membra ipsius, arg. cap. novit. 4. de iur. quae sunt à Prel. & cap. cum non liceat 12. de praescript. Eadem iuramenti forma sub eadem compositione verborum refertur in cap. cum clerici 19. de verb. signif. Innoc. Abb. Bald. Felin. ibi in praesenti.

Eiusque successoribus.] Collige maximum effectum iuramenti sub hac forma quod iurans non tenetur iterum iurare successoribus de praestanda fidelitate quasi successorum mentio non fieret, non obligaretur Episcopi ex debito iuramenti ad omnia hic praefinita successoribus exhibenda, atque ita necessarium fuisse in id successorum mentionem affirmat gloss. ubi per text. ibi in cap. varitatis 15. in hoc iur. quam sequitur Abb. n. 2. & fatetur receptam Conar. in cap. quamvis pactum, p. 1. §. 1. n. 5.

In antea.] Idem, in futurum, in perpetuum, in posterum, ut per Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 50. n. 4.

Vocatus ad Synodum veniam.] Si vero Episcopi vocati non venerint pro comparentibus reputantur, & in eorum contumaciam proceditur, ut per Cened. d. collect. 108. n. 2. & 1. ex Bannes, qui resoluit Episcopos titulares siue annullares non vocari ad Concilium eo quod nullam habent iurisdictionem. Aduerte generalem Synodum à summo Pontif. eiusve auctoritate tantum indicì, convocarique ex omnibus Catholicis religionis Episcopis iurisdictionem habentibus, vide Azor. in instit. moral. p. 2. lib. 3. c. 37. q. 1. Franc. Leo in thesauro fori Ecclesiast. art. 1. c. 9. n. 1. Bobadil. in sua politica, lib. 2. c. 18. n. 194. plures per Cened. d. collect. 108. n. 4. Vgolin. de offic. & potest. Episcop. c. 48. n. 3. quorum aliquos refero ipse eod. tract. p. 1. alleg. 9. §. 1.

Vitam perdat, aut membrum.] Ergo ex membri abscissione non sequitur vitae perditio, ut per Abb. num. 2. Felin. num. 1. in praesenti, iuxta naturam alter-

naturæ, de qua in *reg. in alternatiis*, de *regulis iuris*, lib. 6. cum similibus ibi citatis.

Regula sanctorum Patrum, &c.] Controuersum satis est quodnam per hæc verba in his terminis intelligendum sit, Innoc. hic interpretatur per regulas sanctorum Patrum non solum Canones omnes Summorum Pontificum, sed etiam sanctorum Patrum sententias per Romanam Ecclesiam approbatas, argumento *cap. canon. 3. distinct. 8. c. sancta 16. distinct.* Alij verò intelligunt, quod scilicet tunc demum ex forma huius text. Episcopi teneantur, & peritium alijs incurran quado Canones sunt in periculo, & Episcopi non sunt adiutores ad illos retinendos, vel defendendos: sed quia prædicti intellectus diuinat, & suppleat, facilius verborum proprietates retinebitur & rigor, cui innituntur, obuiabitur, si aduertamus ex plerisque iuribus longum dari discrimen inter regulam sanctorum patrum, quæ ut plurimum vniuersalis Ecclesiæ regimen concernunt, & alia id genus, & inter alios quoscuque Canones Pontificios, in illis enim ob maximam iustitiam, quam præferunt, rationique summæ adequatam, mutatio non admittitur, nisi magna urgentissimaque causa concurrente; in iis verò non vsque adeo grauis, & vrgens causa necessaria est; patet hæc differentia ex *c. confusio, &c. ex c. Ecclesia, cum multis ibid. 25. q. 2.* Hoc supposito dicendum est Episcopos ex iureiurando iuxta formam hic præfinitam teneri solum ad obseruandas huiusmodi regulas, in quibus veneranda antiquitas, & summa illa æquitas viget, eoque casu Episcopos peritium incurtere non solum quando per contemptum, sed etiam quando ex aliqua iniusta causa eandem infringunt, ut constat ex modò resolutis.

Apostolorum limina singulis annis, &c.] In eo loco dicuntur esse limina Apostolorum, quæ Episcopi visitare tenentur, vbi est Papa, qui fungitur ipsorum Apostolorum auctoritate, non verò vbi sunt sancta corpora, ut per Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 13. §. 1. n. 9.* Hodie per nouam constit. Sixti V. publicatam Romæ die 20. Decembr. 1585, incip. *Romanus Pontifex*, tempus, quo hoc Visitationis debitum officium fieri debet, assignatur maius & minus pro diuersitate longioris, & breuioris distantie ab Vrbe, & recensentur distincte omnes prouinciæ, in quibus Catholica fides viget in qualibet mundi parte, scilicet Europa, Africa, & Asia; & quoto anno Episcopus ex qualibet dictarum Prouinciarum ad limina Apostolorum visitanda accedere debeat. Quare viciniore tertio quoquo anno, alij verò pro maiori, vel minori distantia quarto, quinto, vel decimo anno iter suscipere, & Deo concedente perficere debent; & successiue eisdem temporibus transactis repetere tenentur, quam constitutionem de verbo ad verbum refert Quarant. in *summ. Bullarij*, verbo, *Apostolorum limina*, & de eâ multa tradit Anastas. Germon. de *indultis Cardin. in fine*, & ego ipse de *offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 11. n. 4. i. vbi alios plures refero.*

S V M M A R I V M.

- 1 Clericus Episcopo suo obedientia iuramentum præstare non tenetur nisi ratione administrationis sibi commissæ, & n. 2. & ratio datur n. 4.
- 3 Iuramentum est illicitum non solum quando sine causa præstatur, sed etiam quando sine illa extorquetur.
- 5 Clerici qui dicantur administrationem habere ad hoc ut teneantur Episcopo suo obedientia iuramentum præstare, ostenduntur.

Tom. II

CAP. Nullius. V. Urban.

Clericus non tenetur Episcopo suo iurare fidelitatem, nisi quando administrat res Ecclesiæ. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabab. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Bald. Panorm. Felin. Butr. Martin. Vran. Anchar. Guid. Papæ, Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. in *ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 212.* Alagona in *compens. iuris Canon. pag. 290.* remissiuè Ximen. in *concord. p. 2.* refertur ab Ant. Aug. collect. 1. *Decret. lib. 2. tit. 17. c. 1.* nouissime Ioan. de Valboa in *annuis Academ. prælect. Salmanticæ tom. 2. pag. 268.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Bellet. *disquisition. clericalium, part. 1. tit. de fauore clericorum personali, §. 6. numero 2.* Ratio est, quia iuramentum est illicitum non solum quando sine causa præstatur, sed etiam quando sine illa extorquetur argument. *cap. nimis 39. & cap. veritatis 14. c. hoc tit.* etenim cum clerici omnes tempore, quo ad sacros Ordines promouentur, suis Episcopis iurauerint obedientiam, & pleraque alia, *cap. quanguam 23. dist. 8.* per hoc posterius iuramentum nihil de nouo intepatur, quod iam per prius non obtineatur, nullaue de nouo causa insurgat, neque enim administratio rerum Ecclesiasticarum eisdem committatur; meritò igitur exigi nequit, ut text. habet. Quibus consequens est concordiam inter *d. cap. quanguam*, & huius text. prohibitionem, ut scilicet *ibid.* boni publici & ex iusta causa iuramentum exigatur à clericis, qui ad sacros Ordines promouentur, solet enim, ut ille text. ait, plus timeri quod singulariter promittitur & iuratur, quam quod generali sponfione continetur, quo præhabito iuramento rectè hic prohibetur ne ab eisdem clericis, dum aliud de nouo non concurrat, secundum exigatur, & sic in nihilo sibi repugnant.

Vnde iam inferitur intellectus ad eam partem huius text. qua adicitur exceptio ad reg. suprà positam, ut scilicet Clericis, quibus rerum Ecclesiasticarum dispensatio est commissæ, prædictum iuramentum sit deferendum, cuius rei ratio est, quoniam ad iustam iuramenti exactionem sufficit quoddam iusta causa, & necessitas illud exigendi interueniat, ex *reg. c. si Christus, ibi, quoniam ad iuramentum, &c. hoc tit.* constat autem necessitatem & iustam causam in hac specie interuenire, interest namque Ecclesiæ quod suarum rerum dispensatio nemini absque cautione tradatur, ex *reg. l. 1. in princ. C. de v. s. freq. & cap. vlt. de pignor.* planè nulla alia cautio in his terminis commodior præstari potest, quam iuratoria, ex *reg. cap. cum desideras, iunct. gloss. verbo cautela, de sent. excomm.* ideo rectè in hoc text. iuramentum à prædictis clericis exigitur, obseruant Innoc. Bald. Abb. Imol. & omnes hic, S. Ant. p. 2. *tit. 10. c. §. 3.*

Amplia id ipsum procedere non tantum in Clericis, quibus beneficia curam animarum habentia, sed etiam simplicia conferuntur, sicut enim illis circa curam animarum vestes sacras, Calices, & his similia, & circa bona Ecclesiæ temporalia commissæ est administratio, ita & his circa tuenda iura, redditus, que simplicium beneficiorum, atque alia iisdem coherentia, vnde vtroque casu posterius iuramentum deferretur, Abb. num. vltim. & communis per text. ibi in *c. ita nos infr. hoc tit. S. Anton. proximè.*

C 88

S V M

S V M M A R I V M.

- 1 Obligatus ad vsuras soluendas soluere non cogitur nisi iurauerit, quo casu cogitur, sed repetit, & de materia & intellectu, n. 2.
3 Declaratur text. in presenti, & numeris seqq.

CAP. Debitores. VI. Alex. III.

1 Q Vi se obligant ad soluendas vsuras, non debet cogi nisi iurauerit, & tunc post completum iuramentum, id est, solutis vsuris, sunt compellendi censuris Ecclesiasticis ad restituendas vsuras acceptas. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabari. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Bald. anorm. Felin. Butr. Martin. Vran. Henric. Boich. Anchar. Guid. Papae, Alex. de Neuo, Cujac. Cened. collect. 78. Vinian. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 212. Alagosa in compendio iuris Canon. pag. 298. remissimè Casal. in annot. & Ximen. in concord. part. 1. & refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 17. cap. 2. & est post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part. 6. cap. 2. nouissimè Ioan. de Valboa in annuis Academ. praelect. Salmanti, tom. 2. pag. 212. cum seqq.

2 De materia & intellectu huius text. vide latè disputantes Couar. in cap. quauis pactum, de pactis, lib. 6. p. 2. §. 4. n. 2. Mench. quest. vsus seqq. 32. n. 5. & de success. creat. lib. 2. §. 10. n. 648. & lib. 3. §. 18. n. 38. cum seqq. Callan. in consuetud. Burgund. rubr. 4. §. 7. verbo, suppose quel lesdits, ex n. 26. Alexand. consil. 49. ex n. 17. vol. 4. Leli. de Zanchis de privileg. Eccles. privileg. 50. ex n. 13. Ioseph. Ludou. commun. tit. de iureiur. concl. 3. Guttier. de iuramento confirm. p. 1. c. 2. optimè D. Barbosa in l. alia, §. eleganter, num. 32. ff. soluto matrimonio, Petre. Tarubr. tit. 2. gloss. 1. pag. 25. lib. 8. Ordinam. Eduard. Caldeira de errorib. pragmat. lib. 1. cap. 5. n. 4. Soar. de Religione, tom. 2. tractat. de iuramento, cap. 9. n. 3. latè Sanch. de matrimo. lib. 1. disput. 32. & in praecepta Decalogi, tom. 1. lib. 3. cap. 11. n. 2. cum sequentibus, plures ex antiquioribus refert Cened. ad Decretal. collect. 78.

3 Oubia videtur huius text. decisio dum tenet quod licet vsurarum promissio nullius sit momenti, iuramentum tamen de ipsis soluendis obligatorium est, nam ex eo difficultas insurgit, quia videtur huiusmodi iuramentum continere turpitudinem ex parte iurantis, ac per consequens, cum in obseruantia repetatur peccatum, non valere, per text. in cap. si verò, cap. cum contingat, infr. hoc tit. nam satis videtur induci ad peccandum creditor, cui vsurae soluantur, cum ad illarum receptionem inuitetur, & ideo propter occasionem delinquendi quam praestat inducendo proximum ad peccandum, peccare & ipse censetur, cap. 1. sup. offic. delegat. cap. vltim. de iur. cum similibus. Quare ille est securior intellectus, & vera decidendi ratio ad hunc text. quod propterea obligat iuramentum de vsuris soluendis, quia scilicet in illius obseruantia, hoc est, in vsurarum solutione, nullum peccatum committitur. Probatur, quia ipsa solutio vsurarum in se considerata nulla lege prohibetur, nec aliquod peccatum inducit, iuxta hoc text. si enim peccatum conficeret, nunquam iuramentum de illis soluendis obligaret, cap. si verò, versic. nisi tale sit infr. hoc tit. cum ibi citatis. Nam licet recipiens vsuras iniustum faciat, dum scilicet sine iusta causa pecu-

niam sibi aliàs indebitam accipit, contra cap. si res aliena 14. quest. 6. per contrarium tamen eas soluens nequaquam iniustum facere, sed potius pati censetur, dum scilicet vel gratia implendae promissionis, vel aliàs ob redimendam aliquam honoris, vel famae vexationem eandem pecuniam indebitam soluit, planè licet faciens iniustum semper peccet, D. Thom. 1. 2. quest. 59. artic. 42. non ita tamen illud patiens, quia potius actum facit virtutis si ob redimendam vexationem maioris mali id patitur, D. Thom. ubi sup. artic. 3. sicque mutuatarius licet accipit mutuum vsuras soluturus, vt notant Felin. in presenti, n. 6. item & Innocent. Abb. Anan. & Bere. à num. 20. in cap. super eo, infr. de vsuris, D. Thom. d. quest. 78. artic. 4. vbi Caiet. Conrad. de contract. q. 47. Sot. de iustit. lib. 6. quest. 1. art. 5. Nauar. in man. cap. 14. num. 31. & cap. 17. mem. 262. Baptista Lup. de vsuris, comment. 3. num. 31. Couar. in d. cap. quauis pactum, part. 1. §. 1. numero 10. Ad illud autem, quo dicitur soluentem vsuras praestare vsulario occasionem peccandi, dum scilicet illas accipit, respondetur ex actu solutionis per se non sequi peccatum, nec ruinam vsurarij, qui potuit non accipere, imò ad id tenebatur, iuxta illud Luca 6. relatum in cap. consulis, infr. de vsuris, & ita scandalum magis accipitur ex malitia sua, quam detur à soluente, qui cum rei licitae operam det, fidem iuratum obseruat, & peritium, ac infamiam vulgi euitat, merito occasionem non datam, sed acceptam potuit continere, reg. qui scandalizauerit infr. de regulis iuris lib. 6. cum late adductis à Couar. in reg. peccatum, in princip. num. 4. Nanar. in cap. cum contingat, supra de rescript. n. 167. vers. secundo, inuauit text. in cap. mouet 22. quest. 1.

Si verò de ipsarum solutione iurauerint, &c.] Ergo 4 licet contractus sit feneratorius, potest quis cogi ratione iuramenti ad vsuras soluendas quando sumus in principali debitor, qui propria auctoritate non debet spernere iuramentum, sed ad Ecclesiasticum iudicem recurrendum est pro illius absolutione, sine qua audiendus non esset, Steph. Gratian. discept. forens. cap. 14. n. 15. & 16. & ideo iuramentum causat, vt qui teneatur praecise soluere, non obstante allegatione vsurarum, vt per Ioseph. Ludou. tom. 3. com. opinion. tit. de iureiur. concl. 3. pag. mibi 495. vbi limitat quando pars petitur probari super vsuris, & etiam quando quis fuisset absolutus à dicto iuramento citata parte.

Cogendi sunt domino reddere iuramentum.] Ergo tota 5 huius iuramenti obligatio Deo acquiritur, non autem vsulario, vt per Garc. de vltimo fine, illar. 22. princip. num. 465. Couar. in cap. quauis pactum, p. 2. §. 3. num. 2. versic. primum ex hoc intellectu, Soar. tom. 2. de Relig. tract. de iuram. lib. 2. cap. 17. in fine, Molin. de iustit. tract. 2. disput. 150. col. 2. & 3. & disput. 155. col. 4. versic. vtrum autem, Less. eod. tract. lib. 1. cap. 17. dub. 6. num. 51. Sanch. in praecepta Decalogi, lib. 3. c. 11. num. 7. cum seqq. quicquid teneant Aragon. 2. 2. 389. artic. 6. circa solut. ad 1. in 5. conclus. Valent. 2. 2. disput. 6. quest. 7. puncto 4. col. 7. versic. quod autem. Nam ex iuramento duplex oritur obligatio, altera expressa facta homini, & ex hac parte iuramentum turpiter extortum non obligat, homo enim nullum ius per iniustitiam acquirit: altera Deo, qui in testem inuocatur, atque ita tenetur iurans Deo seruare, quod per nomen suum promissit, si licitum sit, ita Sanch. de matrimonio, lib. 1. disp. 32. numero 1. in fine.

Et cum vsura soluta fuerint, &c.] Notatur ad hoc quod qui iurauit postquam seruauerit iuramentum, poterit

poterit repetere conditione sine causa, ut per Laram in l. si quis a liberis, §. parens, n. 20. ff. de liberis agnoſc.

SVM MARIVM.

- 1 Debitor qui iuravit creditori nullum grauenen super re pignoratam inferre donec soluerit debitum, non auditur repetens pignus volendo compensare fructus in sortem, sed debet prius debitum integraliter solvere, & deinde rem cum fructibus inde perceptis exposcere.
- 2 Iuramentum in forma specifica adimplere debet.
- 3 Declaratur multipliciter text. in presenti, & n. 4. §. 6. 7. & 8.
- 9 Soluere verè qui iurauerit non potest compensationem obtinere.
- 19 Fructuum appellatione veniunt fructus deductis expensis.

CAP. Ad nostram. j. VII.

Qui mutuo pecuniam accipiunt, & possessiones pignorat, ac redditus mutant, si iurant se non molesturos mutantem super fructibus pignorum, donec soluerint pecuniam, tenentur prius solvere pecuniam, deinde petere restitutionem fructuum, & si dominus accepisset pignora volens compensare fructus, est compellendus per censuras ut restituat pignora, & satisfaciatur iuramento, & deinde usufructus censuris ad fructus cogi debet. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Hostiens. Butr. Anchar. Bald. Panorim. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Cujac. Alexand. de Neco, Cened. collect. 1. §. 1. Viuian. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 214. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 290. remissum Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. nouissime Ioan. de Valboa in annuis Academ. prælect. Salmantic. tom. 2. pag. 275. refertur ab Ant. Ang. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 17. c. 3.

2 Plura circa materiam & intellectum huius text. & an, & quando iuramento solvere promittens satisfaciatur compensando, vide addit. ad Gerard. sing. 98. lit. A. versic. quod si quis solvere, Mathesil. sing. 54. Salzed. ad Bernard. reg. 99. in vers. sexto limita, Capyc. decif. 107. ex n. 4. Afflict. decif. 163 & 81 Fusch. in l. sing. 81. Sebast. Medic. in tract. de compensation. part. 1. §. 2. §. per tot. Roland. conf. 6. n. 31. & conf. 17. n. 5. & 14. vol. 1. Ozalc. decif. 91. Ioseph Ludon. Perus. decif. 15. ex n. 7. Anton. Gabr. comm. opin. lib. 2. tit. de iureiur. concl. 7. Tiraquel. de iure mariti, gloss. 7. n. 189. & de retract. lig. §. 3. gloss. 3. n. 6. Thom. de Thomasi. reg. 165. Camil. Borrell. in summa decif. tit. 60. n. 88. Afflict. in cap. licet vassallus n. 41. si de feudo fuerit controu. lib. 3. fol. 36. Neguzan. de pignor. p. 5. memb. 5. n. 14 Bellacomb. tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 1. num. 73. pag. 438. Kircho. d. tom. 1. commun. lib. 4. tit. 2. num. 12. & 22. pag. 597. Hippol. sing. 208. Gig. de pensionib. quest. 92. numero fin. Gemin. de usuris, comment. 3. §. 6. n. 142. Petr. Salazar. de usu, & consuetud. cap. 1. ex num. 67. Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 74. ex numero 35. Gutier. de iuram. confirm. part. 3. cap. 6. ex num. 6. Perez l. 1. gloss. 6. pag. 543. tit. 4. lib. 3. Ordinam. Soar. tom. 2. de Relig. tract. de iuram. cap. 37. Gasp. Gabellin. in mellilog. iuris, part. 1. mellilog. 223. & 224. Ceual. communium contra commun. quest. 231. Sanch. in præceptis Decalogi, tom. 1. lib. 3. cap. 17. n. 15. Mar. Anton. Genuenf. Tom. I.

in practicable. Ecclesiast. questione 292. à numero 1.

Text. hic in principali conclusione apud Doctores difficilis reputatur, pluresque ad illum assignantur intellectus. Primus est Couar. in cap. quauis pactum, de pallis, lib. 6. part. 1. §. 4. numero 9. & 10. asserentis ideo in presenti debitorem, qui iuravit creditori nullum grauenen super re pignoratam inferre, donec soluerit debitum, non auditur repetentem pignus volendo compensare fructus in sortem, quia non erat liquidum fructuum debitum, cum quo volebat debitor liquidum debitum compensare.

Secundus intellectus est Syluestri in sum. verbo, iuramentum 3. quest. 6. & 4. quest. 7. Azorij institut. moral. part. 1. lib. 8. cap. 8. quest. 10. asserentium ex eo procedere quia debitor ille iurauerat se soluturum obligando se expressè ad non vtendum compensatione.

Tertius intellectus est Castill. lib. 3. quod cap. 23. num. 73. cum segg. tenentis quod ideo debitores hic, qui se soluturos iurauerunt, non liberantur compensatione, quia se obligauerunt ad solvendum pecuniam, quo casu non nisi numeratione liberari possunt propter adiunctum verbum, pecuniam, l. solutam 48. ff. de solut. libi, solutam pecuniam intelligimus vtique naturaliter, si numerata sit creditori.

Quartus intellectus est communis Præceptoris D. Ludouici Correa in Conimbricensi Academia iuris Cæonici Primarij professoris, asserentis textum in presenti, minimè probare non posse opponi compensationem, imò illam admittere, dum iubet possessiones restituere ut pecunia persolvatur ad finem vsque, facta scilicet compensatione fructuum perceptorum, prout indicat dictio, pers. urbana §. pers. nolare, ff. de verbis. significat, at pecunia persoluta si aliquid superexcreuerit ex fructibus perceptis ultra sortem principalem post factam compensationem restituatur, quod clarius colligitur ex originali, tom. 2. Concil. in aliis Alexand. III. tit. de usuris, cap. 7.

Ego verò cum domino meo Doctissimo Petro Barbosa in scholiis priuatis ad l. Iulianus, ff. de condit. & demonstr. probabilius ducō, quod hic debitor non solum iurauit solvere, sed etiam iurauit nullam mouere controuersiam super rebus pignoratam, donec pecunia solueretur, quod vtique pactum nihil operatur, nisi intelligamus per illud tacite esse compensationi renuntiatum, quod solet fieri de fructibus perceptis ex re pignoratam ad sortem principalem, iuxta l. 1. & 2. c. de pignorat. act.

Recipit in pignore.] Si verò nullum esset datum pignus, sed tantum quis iurasset solvere certam quantitatem, dubium est an textus in presenti procederet? Socin. in l. Iulianus, ad fin. ff. de condit. & demonstr. distinguit quòd si iam debebatur pecunia, ex qua nunc obicitur compensatio, obstat iuramentum; si verò debitum postea superueniat, poterit obici compensatio, quia cum de hoc verisimiliter cogitatum non fuerit, ad illud non exigitur consensus, l. cum Aviliana, ff. de transact. & consequenter nec iuramentum, l. fin. C. de non num. pecunia, sequuntur Tyndar. in tractat. de compensat. quest. 7. Afflict. decif. 381. num. 4. Sed aduertendum prædictam distinctionem recipi posse quando quis iurauit solvere pecuniam, & præterea nullam mouere controuersiam super solutione iuxta terminos huius text. si enim quis simpliciter iurauit solvere, potest indistinctè compensationem obicere, & ita intelliges ex Medin. de restitut. quest. 3. col. pen. Adde quòd si quis iurasset verè solvere, non poterit

poterit vnaquam compensationem obicere, quia propter dictionem, *verò*, videtur exclusa compensatio, quæ ficta solutio est, vt per Tiraq. de retratu lig. §. 3. gloss. 3. n. 6. Donel. comment. iuris civilis, ad l. ne creditor res 10. n. 3. C. de pignorat. alt. Surd. de alimentis tit. 6. q. 4. & tit. 7. q. 11. n. 14. & 15. & decis. 117. & 191. Castil. d. c. 13. n. 90.

10 In gloss. *Deductis expensis* 1. Notatur ad hoc quòd fructuum appellatione veniunt fructus deductis expensis, vt per Duen. reg. 387. Bernard. reg. 3020 Cou. lib. 1. var. c. 3. n. 3. Corduba de Lara in l. si quis à liberis, §. sed si filius, ex n. 6. ff. de liber. agnos. Hojed. de incomparatib. benef. p. 1. c. 15. n. 6. Caualean. p. 1. decis. 3. ex n. 11. Tiraq. de retratu lig. §. 1. gloss. 1. n. 1. & seq. Xuar. tit. de tru arbat, n. 6. Menoch. remed. 15. recup. n. 574. Cott. in memorab. verbo, statuto, fol. mibi 721. Mex. in tract. tassa panis concl. 1. n. 88. cum seqq. Surd. de alimentis tit. 8. q. 12. n. 7. & 15. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. §. 7. proem. n. 163. Cened. ad Decret. collect. 7. n. 5 & alios per me citatos in tract. de appell. verborum virinque iuris signif. appell. 103. n. 22.

11 In gloss. *Sufficienti cautione*, ibi, intelligitur de pignoratitia, vel fideiussoria. Vide similem gloss. & ibi plures Doctores per me citatos, verbo, *sufficienti cautione*, in cap. ex transmissa, §. sup. de restit. spoliat. & d. tract. appellat. 241. n. 3. & 4.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramentum metu extortum si potest seruari sine interitu salutis aeternae, seruandum est: Ecclesia tamen Romana consuevit à tali iuramento absolueri.
- 2 Iuramentum rei licite metu extortum obligat, donec declaretur non tenere.
- 3 Iuramentum promissarium de actu, qui sine peccato mortali fieri non potest, nullam inducit obligationem.
- 4 Declaretur text. in presenti.
- 5 Iuramentum tendens directè in mortem propriam non valet.

CAP. Si verò. VII.

Iuramentum, cuius obseruantia non vergit in interitum salutis aeternae, seruandum est, nisi fuerit metu extortum, vt qui compellus renuntiavit beneficium cum iuramento non repetendi, debet seruare iuramentum, & Ecclesia hoc præcipit ne videatur dare materiam peierandi; solet tamen Ecclesia prius absolueri à iuramento, & deinde restituitur beneficium vt Ecclesiae inferuiat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Boich. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cnjac. Viuian. in rationali. secundi libri iuris Pontif. pag. 215. Magona in compendio iuris Canon. pag. 291. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord. part. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 17. cap. 4. & est post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part. 17. cap. 1. nouissimè Ioan. de Valboa in annuis Academ. prælect. Salmant. tom. 2. pag. 282. cum seqq.

2 Allegatur hic text. communiter ad hoc quòd iuramentum rei licite metu extortum obligat, donec declaretur tenere, vt per Couar. de sponsalib. p. 2. c. 1. §. 5. n. 2. Guttier. de iuram. confirm. p. 1. c. 57. n. 20. Greg. Lop. 1. 29. verbo, *que la fizo*, tit. 11. p. 3. Tolet. in sum.

lib. 4. c. 22. num. 2. Seraphin. de privilegiis iurament. privileg. 110. num. 16. Valent. 2. 12. dispur. 6. quest. 7. puncto 4. col. 6. vers. respondeo questionem banc, Flamin. de resignat. benefic. lib. 13. quest. 2. num. 23. Sayr. in claus. Regia, lib. 2. cap. 1. num. 10. & lib. 5. cap. 6. num. 14. cum seqq. Soar. tom. 2. de relig. tract. de iuram. lib. 2. cap. 9. n. 3. & lib. 3. cap. 16. num. 18. Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 32. n. 1. & in præcepta Decalogi, tom. 1. lib. 3. c. 11. n. 13. Bernard. Græuæ. ad practic. Camera Imper. lib. 2. concl. 43.

Nisi tale sit quod seruatum, &c. Notatur ad hoc quòd iuramentum promissarium de actu, qui sine peccato mortali fieri non potest, nullam inducit obligationem, vt per Couar. in cap. quamvis pactum, part. 1. §. 6. num. 6. D. Thom. 2. 2. quest. 89. art. 7. ad 1. & quest. 98. art. 2. ad 1. Nauar. in man. cap. 12. num. 15. vers. 16. Sayr. d. lib. 5. cap. 6. num. 2. & cap. 7. num. 2. Soar. d. lib. 2. cap. 14. & cap. 18. illo enim casu iuramentum homini præstitum non obligat, quando promittitur res, quæ absque culpa saltem veniali impleri non potest, ita Cou. in cap. quamvis pactum, p. 3. in princ. n. 1. vers. tertio constat. Molin. de iustu. tract. 1. disp. 149. vers. bis exemplis, Sanch. dista disp. 1. n. 1. & dicit gloss. 2. l. 2. tit. 12. lib. 2. for. leg. quòd hoc casu intrans potest suo iuramento propria auctoritate contrahere, disputat Cenall. communium contra communas, quest. 604. n. 2. Non obstat text. hic, ibi, *iuramentum salutis aeternae*, quibus verbis videtur significare solum illud iuramentum non esse adimplendum, quod sine peccato mort. obseruari non potest, cum peccatum veniale non inducat interitum salutis aeternae, quia respondetur quòd quamvis in hoc text. fiat mentio salutis aeternae, non excludit tamen peccatum veniale, cum id per alia iura satis consultum sit; nempe per cap. cum contingat, hoc tit. cap. quamvis pactum, de pactis in 6. licet namque peccatum veniale per se & immediatè non priuet salute aeterna, & ita non vergat directè in illius dispendium, nihilominus tamen dum durat, impedit vitæ aeternae consequentiam, & aliquo modo reddit hominem impossibilem ad perfectum Dei amorem, & hoc modo potest dici illud vergere in dispendium salutis aeternae, vt eleganter explicat Soar. d. lib. 2. cap. 15. n. 3. post alios Sayr. lib. 2. cap. 13. num. 6. & ante eos D. Thom. p. 3. q. 87. art. 2. ad 3. & 12. q. 89. art. 1. Scot. in 4. disp. 16. q. 1. art. 2.

In gloss. *Salutis*. Notatur ad hoc quòd iuramentum tendens in mortem propriam non valet, vt per Sayr. in claus. Regia, lib. 5. c. 7. n. 7. verbo *iuramentum* 4. q. 10. quod tamen intellige cum hac glossa, & citatis Doct. quando obseruantia iuramenti directè vergit in mortem, secus si indirectè, v. g. si aliquis Hispanus, vel Gallus iuraret ire Romam mense Augusto, debet enim seruare huiusmodi iuramentum, nam quamvis ex tali mora facta Romæ aliquando propter aeris intemperiem contingat, mors tamen hoc non semper accidit, & sic directè non intendit mortem, sed occasionaliter.

S V M M A R I V M.

- 1 Monachi qui pro debito monasterij iurant stare in obsequio, & fideiussores, qui iuraverunt credivorem indennem seruare, iuramenta seruare coguntur.
- 2 Homines liberi obsides dari possunt.
- 3 Iuramentum habet vim specialis mentionis.
- 4 Mulier fideiussens pro aliquo cum iuramento, non utatur beneficio Velleiani.
- 5 Fideiussor quando iuravit obligationem, & fideiussorem, non est necessaria excussio.

6 Mona

- 6 *Monachi, vel clerici in obfides dari non possunt.*
 7 *Abbas non potest religiosum dare in pignus, seu in obfidem pro debitis Monasterij.*
 8 *Creditores, qui filios debitorum in pignus accipiunt, cadunt à credito.*
 9 *Incertam rem promittens cum iuramento intelligitur se facturum, & curaturum.*

CAP. Ex rescripto. IX.

1 **A**bbas, & monachi qui pro debito Monasterij iurant stare in obfagio, & fideiussores sæculares, qui iurarunt creditorem indemnem servare, debent iuramenta adimplere, alioquin illis debet interdici ingressus Ecclesiæ, & in terra eorum inhiberi divina Officia. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Bald. Panorm. Felin. Butr. Martin. Vran. Henric. Boich. Anchar. Guid. Papæ, Alexand. de Neno, Cujac. Cened. collect. 73. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 216. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 291. remissive Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 17. c. 6. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 17. c. 3.

Probat hic text. validum esse monachi iuramentum de manendo in obfagio interim dum debitum non persolvitur; ut per DD. in presenti. Sed obstat primo quod actus ille nullam potest inducere obligationem qui speciem servitutis constituit, vel quomodo libertatem infringit in homine libero lib. 70. §. Titio centum, il. 2. ff. de condit. & demonstr. l. 1. & 2. ff. de libero hom. ex lib. at quia iuramentum hoc de manendo in obfagio sat inducit speciem servitutis, cum monachi inuiti detineantur interim dum promissa non præstantur; igitur, &c. Secundo obstat quod iuramentum non potest ad illum actum obligare, per quem tam iurans, quam is, cui iuratur, excommunicationem incurrunt, esset enim tunc vinculum iniquitatis, contra cap. quanto 18. in fr. hoc tit. sanè tam is, qui iurat de manendo in obfagio, excommunicationem incurrat, arg. cap. contingit 36. de sentent. excomm. cum traditis per Nauar. in man. cap. 15. num. 11. quam is etiam, cui iuratur, cap. nuper, 29. in princ. vers. nos igitur, illo tit. de sent. excomm. ergo, &c. Tertiò obstat quod huiusmodi iuramentum offendit ipsius monachi professionem, cum manere in obfagio importet extra claustrum morari, contra cap. sicut ex literis 13. in fr. hoc tit. & contra substantiam professionis, quæ consistit in abrenuntiatione sæculi, & propria voluntatis, ut per D. Thom. 2. 2. q. 88. art. 7. in corpore, ad fin.

Propter quæ text. iste variè intelligitur, ut per gloss. 1. Abb. Bald. Felin. 4. & alios in presenti, gloss. 2. in cap. suppliciter 23. q. 8. gloss. ult. in cap. exposita 11. de arbitr. Rip. in l. obligation. num. 12. ff. de pignori. Guillelm. in cap. Raynatus, verbo testamentum 3. n. 262. Couar. lib. 2. var. cap. 1. num. 1. ad fin. & in cap. quamvis pactum, p. 1. §. 4. num. 4. & part. 2. in initio, num. 6. Communis sententia est quod ex solo iuramenti vinculo valet obfidum datio, quasi illo remoto ex præcedenti conventionione nullatenus monachi obligari potuissent manere in obfagio, in quam rem expenditur text. in presenti, ibi, sicut iuravit. Sed reiecta hac communis sententia, omittique aliis intelligendi modis, de quibus per supra citatos, dicendum mihi videtur ut ex eo monachi in obfides dari potuerint, iuramen-

tumque valuerit, quia non simpliciter & absolute dati fuere, sed liberum manebat eisdem recedere, dummodo alij loco ipsorum ponerentur, idque ipsi quantum in se erat, efficere conarentur, idque satis apparet ex serie text. & forma iuramenti, ibi, ut si ipsi deficerent, alij, &c. Deinde expenditur quod iuramentum sub ea forma conceptum solum obligat monachos ne per eos stet quominus servetur conventio, satisfactæque dicuntur, si quantum in se est curaverint, seu laboraverint ut alij substituantur, iuxta doctrinam gloss. ult. in presenti, per text. quem citat in l. stipulatio ista, 38. in princ. ff. de verb. oblig. & gloss. ult. in c. Eleutherius, 91. dist. receptæ communiter ut per plures, quos refert & sequitur Couar. d. p. 2. §. 5. n. 1. Gam. Lustran. decis. 32. in quibus terminis in nihilo offenditur libertas, & ita intellexisse videntur Rip. d. n. 11. Con. d. c. 1. n. 1. in fin.

Obfides dedit. Ergo liberi homines obfides dari possunt, ut per l. 1. vbi gloss. 5. tit. 12. lib. 2. fore legum, Corset. sing. 195. Obfides, Couar. var. lib. 2. c. 1. n. 1. Baeca de inop. debitor. c. 1. ex n. 24. Roman. sing. 505. incip. Nunquid, Gig. de crimine lese maiest. lib. 1. q. 20. ex n. 8. Mench. de success. creat. §. 22. ex n. 80. Martens. l. 4. gloss. 2. ex n. 14. tit. 16. lib. 5. noua recop. Eduard. Caldeira de erroribus pragmatic. lib. 3. c. 9. in princip. Amescua de potestate in se ipsum, lib. 2. c. 14. n. 3. vers. primo, plures per Cened. ad Decretal. collect. 73. D. Barbosa in l. alia, §. eleganter, n. 38. ff. soluto matrim. vbi n. 19. asserit obfide regulam l. ob ar. c. de actionib. & oblig. c. 2. de pignori. dum tenet hominem liberum pro pignore dari, vel capi non posse; cui obiectioni respondet ibi pro bono pacis publicæ liberum hominem posse dari obfidem, ut sic retineatur, & melius pax publica conservetur, l. obfides, ff. de testam. cap. exposita, sup. de arbitr. Couar. var. lib. 2. c. 1. n. 1. ad fin. Socin. reg. 174. in princ. Baeca de inop. debitor. c. 1. n. 24. Secundo, respondet idem D. Barbosa. vbi proxime, n. 40. quod licet liber homo non possit pignorari, vel alienari pro ære alieno, neque cogatur creditori servire, tamen valebat pactum ut tanquam obfides retineatur in certo loco pro securitate debiti cuiuscunque: addit tamen posse melius responderi hunc text. probare, quod licet non valeat pactum, quo quis ratione debiti detineatur in certo loco, tamen si accedat iuramentum, hoc pactum confirmabitur, & illi standum est, ita ut ratione illius liber homo possit detineri inuitus in certo loco, ut ab eo recedere non valeat.

Qui de observanda conventionione iuravit. Notatur ad hoc quod iuramentum habet vim specialis mentionis, ut per Tiraquell. de iure mariti, gloss. 7. n. 152. Sylvan. consil. 40. n. 8. Ioseph. Ludou. Pernu. decis. 90. num. 20.

Ut, & eius uxorem. Ergo mulier fideiubens pro aliquo cum iuramento non iuratur beneficio Senatûs, consulti Velleiani, de quo vide plures Doctores per Cened. d. collect. 73. n. 3. Bonacof. tam. 1. communium opin. lib. 2. tit. 14. n. 19. pag. 38. Couar. in c. quamvis pactum, p. 2. §. 3. ex n. 4. vers. septima conclusio, Mench. de success. creat. §. 18. n. 158. & §. 28. n. 61. Anton. Gabr. commun. lib. 2. tit. de iur. iur. concl. 3. Anton. Scap. de iure non scripto lib. 4. c. 12. ex n. 3. Gutier. de iuram. confirm. p. 1. c. 10. Seraphin. de privileg. iuramenti, privileg. 99. Mascard. de probat. conclus. 1706. à n. 21. Azcued. l. 9. n. 9. tit. 3. l. 5. noua recop. Cenall. communium contra commun. q. 515. Surd. consil. 367. n. 12. Thesaur. Pedem. decis. 2. sub n. 12. Eduard. Caldeira de erroribus pragmatic. lib. 1. c. 9. n. 16. & 8. & lib. 3. c. 7. n. 5. Dalner. in tract. de variis iuris rebus, c. 6. n. 52. Fachin. controuer. iuris, lib. 2. c. 60. Baptista Costa de facti scientia & ignor. in fr. l. 57.

CAP. Querelam. X.

num. 3. Gasp. Roderic. de annuis redditibus, lib. 2. q. 5. num. 39. Bernard. Gratia. ad practicam Camera Imper. lib. 2. concl. 77. à n. 17. Cald. Pereira de emptione, & vendit. cap. 30. n. 10. & 19. Molina de iustitia, tract. 2. disp. 540. vers. illud est observandum, Valer. Reginald. in praxi fori poenitent. lib. 25. n. 220. vers. primum, Re bello de obligat. iustit. p. 2. lib. 16. quest. unica, de fideiuss. num. 11.

5 Id. & que mandamus,] Notatur ad hoc quod quando fideiussor intravit obligationem, & fideiussionem, non est necessaria exceptio, de quo vide Cou. in e. quamvis pactum in iur. §. 4. n. 4. Anton. Gabr. commun. lib. 3. tit. de fideiussorib. conclus. 1. ex n. 43. Mench. q. frequent. c. 59. Mich. Grass. tom. 2. commun. opin. lib. 8. tit. 2. §. n. 168. pag. 384. Rebuff. ad tit. de verborum signif. pag. mibi 534. cum seqq. Gutier. de iuram. confirm. p. 1. c. 2. §. n. 26. Flores de Mena var. d. lib. 1. q. 11. Molina d. tract. 2. disp. 545. vers. dubium est si fideiussor, Cened. d. collect. 73. num. 2.

6 In gloss. Obsides dedit ibi sed qualiter liberi homines, &c.] Notatur ad hoc quod monachi, vel clerici in obsides dari non possunt, vt per Socin reg. 325. Notatur etiam ad hoc quod Abbas non potest religiosum dare in pignus, seu in obsidem pro debitis monasterij, ita Bald. hic n. 1. Card. etiam num. 1. Imol. n. 5. Roman. sing. 605. vers. nunquid Episcopus. Sed communis opinio affirmat id posse fieri ab Abbate, quod supponi videtur in hoc text. in quo ita tenent Ioan. Andr. n. 9. Host. n. 1. Felin. n. 3. Alex. de Neno n. 23. Nauar. sub tit. de Regularib. conf. 65. n. 3. in 1. edit. & conf. 74. n. 3. in 2. Surd. de aliment. tit. 8. priuileg. 38. n. 26. & 27. Gomez de Amescua de potestate in seipsum, lib. 2. c. 14. n. 28. Sed, vt optimè docet Abb. hic n. 8. & Socin. reg. 267. n. 1. & 2. si loquamur de propria obsidum natura, quæ est dari pro pace, aut simili causa Reip. à solo Pont. possunt sic dari in obsides; si verò non dentur vt sint proprij obsides, sed vt in certo loco stent ad tempus, potest Abbas religiosos sibi subditos ad id compellere pro utilitate, seu necessitate monasterij, quam conciliationem adducit Sanch. in præcepta Decalogi, tom. 2. lib. 6. c. 2. n. 63.

8 In ead. gloss. ibi, ubi videtur quod creditores qui filios debitorum in pignore recipiunt, cadunt à credito. Vide Menoch. remed. 5. recap. n. 20.

9 In gloss. Inhibeatis, vlt. Notatur ad hoc quod ne credatur sponsorem facti alieni perinrium admisisse rem incertam promittendo in eo iuramento, subintelligitur se facturum, & curaturum, vt per Cou. in e. quamvis pactum, de pactis in 6. p. 2. §. 6. n. 2. Anton. Gom. var. tom. 2. c. 10. n. 23. Gutier. de iuram. confirm. p. 1. c. 44. n. 3. Molina de iustit. tract. 2. disp. 268. vers. quintus, Marant. disp. 7. à n. 10. Surd. decis. 134. n. 12. Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 24. n. 7. Farin. Rotæ decis. 112. n. 2. in 1. collect. nouiss.

SUMMARIUM.

- 1 Perius est, & ab Ecclesia remouendus qui non necessitate, sed voluntate venit contra licitum iuramentum.
- 2 Perius priuatur beneficiis Ecclesiasticis obtentis, per sententiam scilicet, vt n. 6. Intellige de periurio vero, & proprio, vt n. 3.
- 4 Declaratur text. in c. tua nos, inf. hoc tit.
- 5 Periuri sunt infames.

Perius est qui facit contra iuramentum suum non ex necessitate, sed ex voluntate, & si habeat Ecclesiam sibi commissam, est ab ea remouendus, quia perius non meretur Ecclesiam. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabart. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Henric. Boich. Barbat. Anchar. Panorm. Host. Bald. Butr. Felin. Guid. Papæ. Martin. Vran. Alexand. de Neuo. Cujac. Viuian. in ration. 2. libri iuris Pontif. pag. 216. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 292. remissiuè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Ant. Ang. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 17. c. 7. & est post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 17. c. 5.

Non merentur Ecclesiam regere, &c.] Notatur ad hoc quod perius priuatur beneficiis Ecclesiasticis obtentis, vt per Couar. in cap. quamvis pactum, de pactis, lib. 6. p. 1. §. 7. n. 3. Clar. §. periurium, n. 4. Perez l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordinar. pag. 546. Azuend. lib. 1. n. 79. tit. 17. lib. 8. nona recap. Bernard. & Zalzed. in pract. c. 92. alias c. 95. in nouiss. edit. Menoch. de arbit. casu 319. Soar. de Relig. tom. 1. tract. 4. lib. 3. c. 20. n. 2. Sayr. in clau. Regia. lib. 5. c. 9. n. 7. cum seqq. Flamin. de resignat. lib. 4. q. 3. n. 10. cum seqq. Azor. in iustit. moral. p. 1. lib. 1. c. 12. q. 10. & p. 2. lib. 7. c. 18. Intellige de periurio vero & proprio, v. g. in assertorio, in quo scilicet veritas non interuenit, & in alicuius iniuriam & præiudicium factum fuit, item in iuramento promissorio, quod quidem in re grani violatum fuit, non verò in periurio improprio, & secundum quid, in quo indicium, aut illitia non interuenit; cum enim ius Canonicum periuriis prædictam poenam imponat, & tales verè & propriè dicantur solum priores, non verò posteriores, rectè sit illos tantum, non verò istos prædictæ poenæ esse obnoxios, iuxta reg. odia. & reg. in penis, de regulis iuris, lib. 6. cum similibus, & satis deducunt ex cap. sicut 27. vers. pro iuratione, inf. hoc tit. cap. 1. vers. non enim, de his, quæ sunt à maiori, cap. gravis, de consub. cum aliis, ubi temerariè, turpiter, & iniquè iurant, & ita non verum, & proprium, sed improprium, & secundum quid perinrium committentes non puniuntur poena priuationis beneficiorum, sed aliis, de quibus ibi, resoluunt gloss. 3. in cap. definit. 22. q. 4. & in c. 1. verbo sanctis, ubi Doctores, 85. diff. Roman. & addit. sing. 516. Selu. de benef. p. 3. q. 2. n. 6. Rip. in c. 2. n. 11. de rescript. Couarr. in cap. quamvis pactum, p. 1. §. 6. n. 4. vnde Staphil. de literis gratia, tit. de variis modis vacationis, §. quando quis venias priuandus beneficio, n. 8. & Rebuff. de pacificis possess. n. 268. alias 221. Majol. de irregular. lib. 5. c. 3. n. 2. quos refert Nicol. Garc. de benef. part. 1. cap. 10. num. 168. dicunt quod signatura non dat pro periurio priuationem beneficiorum, nisi sit perinrium iudiciale, sequitur Farinac. in praxi crimin. part. 5. quest. 160. num. 191. dicens quod clericus perius in iuramento iudiciali priuatur beneficiis non ipso iure, sed per sententiam.

Obstat tamen textus difficilis in cap. tua, ad fin. 11. inf. hoc tit. ubi imponitur poena priuationis beneficij illi, qui temerariè, & turpiter solum iurant, nā in specie illius text. duo fuerunt præstita iuramenta à clericis, de quibus ibi, prius fuit quando præsentabantur à Religiosis ad Ecclesias, iurabant quod maiorem solito pensionem persoluerent, & ita verè censum agebant contra Concil. Later. ac per consequens huiusmodi iuramentum erat temerarium, turpe, & non obligatorium, & illius obseruatiā in damnum

7 *Falsum iurans inaduerter quod peccatum incurrat, ostenditur.*

CAP. Tua nos. XI.

LUC. III.

num Ecclesiæ redundaret; posterius verò iuramentum fuit quando Clerici præsentati instituuntur ab Episcopis iurantes quod non augebunt antiquam, & solitam pensionem, iuxta idemmet Conc. Lateran. & sic text. iubet ut huiusmodi iuramentum posterius ut pote validum observetur. Subdit deinde in *vers. ceterum*, ut clerici pro periurio, quod vitare non possunt, ab Ecclesiis perpetuò excludantur, in quo non mediocrem patitur difficultatem, nam periurium non fuit commissum in posteriori iuramento, utpote factum iuxta dictum Conc. deinde nec in eo quod per posterius violavit prius, quia illud prius non tenebatur servare, utpote contra dictum Concil. ac subinde non potest dici periurus ille, qui non servat iuramentum alias inualidum, & non obligatorium; & ita in eo text. nullum videtur interuenisse verum periurium, sed solum improprium, & lato modo, dum scilicet clerici turpiter, & temerarie prius iuramentum fecerunt de augenda veteri pensione. Verum non est recedendum à supradicta declaratione, ad text. autem in *d. cap. tua*, omittis quæ tradunt Abb. *n. 3.* post Innoc. Imol. & Felin. *n. 9. ibid.* & alios, ut per Couar. communiter, *d. 8. 6. n. 9.* respondetur, ut per eundem Cou. ut scilicet quamvis prius iuramentum de soluenda maiori solito pensione non valuerit absolute in præiudicium Ecclesiæ, quatenus onus reale ipsi impositum continebat contra dictum Conc. validum tamen & obligatorium fuit in ipsius iurantis præiudicium, & ita quoad vitam ipsius, & quoad hunc effectum necessaria est superioris absolutio, quam ipse facile concedet propter iniquam patronorum extorsionem, unde cum post præstitum huiusmodi iuramentum, & ante impetratam illius absolutionem clericus contrarium præstitit, se ipsum constituit in certo & vero periurio, siue namque seruet prius, siue posterius, manifesta est periurij culpa, si prius ex eo quod violat posterius, si posterius ex eo quod violat prius, quod sanè in illo casu ante legitimam absolutionem servare tenebatur, & in hoc sensu verificantur illa verba, *pro periurio vitari non possunt*.

5 *Sed voluntate.* Vide Soar. *tom. 2. de Relig. tract. de voto, lib. 4. c. 20. n. 1.*

6 *A præscripta Ecclesiæ remouentes.* Id est, per sententiam, nam periurium non esse priuatum ipso iure, sed priuandum, tenent Bernard. in *pract. d. c. 9. 5.* Callan. in *consuetud. Burgund. fol. mibi 347. n. 34. cum seqq.* Clar. *d. 8. periurium, r. 4. Azor. d. c. 12. q. 9. Sayr. d. c. 9. num. 8. Farin. conf. 80. n. 69. & in praxi crimin. p. 5. q. 160. d. n. 191.* Ego ipse *de offic. & potest. Episcop. p. 3. alleg. 51. num. 4. in fine*, post Dec. Rip. Alciat. Selu. Mandos. Maiol. Guttier. & alios sequitur Nicol. Garc. *de benef. p. 1. c. 10. n. 167.*

7 In gloss. *Crimine periurij*, ibi, *sunt enim infames.* Vide Couar. in *cap. quamvis*, *p. 1. §. 7. n. 4.* Tiraq. *de poenis temper. causa 33. n. 4.* Perez *d. l. 1. gloss. 6. p. 545. col. 2.* Sayr. *d. c. 9. n. 6.*

S V M M A R I U M.

- 1 *Præsentatus si iurans præsentanti de antiquo censu augendo, & postea contrarium iurans instituenti, valet secundum, & non primum, tamen ab Ecclesiâ remouetur.*
- 2 *Declaratur text. in præsent.*
- 3 *Verba, perpetuò excludantur, denotant priuationem ipso iure.*
- 4 *Periurium quomodo definiatur, ostenditur.*
- 5 *Iuramento tres circumstantiæ, seu comites incuruere debent.*

Quando v. g. clerici iurant præsentanti angere solitam pensionem, vel dare aliud ultra pensionem, deinde Episcopo instituenti iurant soluere antiquam, & non angere solitam, est standum secundo iuramento, quod iuratur maiore ratione, & auctoritate Concilij Lateranensis, & non primo: sed clerici periuri in primo sunt perpetuò excludendi ab Ecclesiâ. Colligunt ex Ordinarij Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabara. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. in *ration. 2. libri iuris Pontific. pag. 217.* Alagosa in *compendio iuris Canon. pag. 292.* remissive Ximen. in *concord. p. 1. c. 2.* refertur ab Ant. Aug. collect. 2. *Decret. lib. 2. tit. 16. c. 2.*

Probat hic text. posterius iuramentum de non augenda antiqua, & solita pensione præiudicare priori, quo clericus se adstringit ad illius solutionem. Sed obstat graniter quod ubi duo iuramenta valida proponuntur, vnum prius, alterum posterius, vtrumque seruari præcipitur, vel si sibi inuicem repugnant primum secundo, non autem secundum primo præiudicat, *cap. ea te, 22. cap. intellecto 33. infra hoc tit. sanè in proposito vtrumque iuramentum validum videtur, idque colligere ex text. ibi, pro periurio, & c. quod tunc propriè & verè committitur ubi iuramentum aliàs validum infringitur, deinde ex text. in cap. gravis 15. in cap. significans 13. de censibus.*

Propter quam difficultatem, aliasque in hoc proposito adduci solitas, fortasse Abb. hic *n. 3.* post Innoc. Imol. Felin. *n. 9.* & alij communiter, ut per Cou. in *cap. quamvis p. 1. §. 6. n. 9.* arbitrantur in rei veritate neutrum iuramentum esse licitum, neque ex eo iurantes suis priuari beneficiis, quod alterum ex illis à parte rei sit temerarium, sed solum ex eo, quia quoad vulgi opinionem duo hæc contraria præstans iuramenta constituit se in periurio putatino cum duo contraria fuerit pollicitus, in quibus terminis fallæ vulgi opinioni deferitur, in quam rem expendere videntur verba huius text. ibi, *quod vitare non possunt*, & ibi, *primo præiudicat*, quod de cupiditate processit, si verba hæc referantur ad patronos, qui ex cupiditate reddituum exigunt iuramentum, non verò ad ipsos iurantes. Verum huiusmodi communis intellectus implicat contradictionem quatenus concedit duo iuramenta apposita circa res sibi inuicem repugnantes simpliciter & absolute valida esse in rei veritate. Quare non displicet hac in re sequi sententiam Couar. *d. num. 9.* ut scilicet quamvis prius iuramentum de soluenda maiori solito pensione absolute non valuerit, quatenus onus reale Ecclesiæ impositum contra Concil. Lateran. de quo hic, secundum quod talem obligationem produxerit in solius iurantis præiudicium quoad vitam ipsius, atque ideo in eo sensu valuisse, necessariamque omnino esse illius absolutionem, quam Prælati facile elargiuntur ob iniquam patronorum extorsionem: quia verò post præstitum huiusmodi iuramentum & ante impetratam illius absolutionem Clericus contrarium præstitit, se ipsum constituit in certo periurio, siue enim seruet prius, siue posterius, manifesta est periurij culpa, si prius ex eo quod violat posterius, si

Ccc 4 posterius

posterius ex eo quod prius infringit, quod sanè in illo casu ante legitimam absolutionem servare tenebatur & in hoc sensu verificantur verba illa, *pro periurio*, quod vitare non possunt: ex quibus patet solutio ad obiectiones, quas supra contra textus conclusionem notavi.

Difficilis reputatur ab aliquibus text. in *presenti*, sed illius sensus planus erit si dicta in *vers. caserium*, intelligas esse responsionem ad tacitam obiectionem & ita constituere diversum casum à precedenti; cum enim text. hic per superiora concluderet prius iuramentum esse illicitum, & per consequens clericos illos non esse periuros inevitabiliter, licet extarent; poterant enim deponere erroneam conscientiam, & ita sine scrupulo secundum iuramentum servare, ne putaretur ab aliquo ferentem contraria iuramenta in aliis casibus non esse periurium, & ita non esse illi imponendam penam depositionis, subiicit text. in *fine vers. caserium*, se non intendere in aliis casibus periurium non committi, & penam depositionis non imponi, imo verò penam depositionis esse imponendam, ubi duo iuramenta contraria ferantur, quando primum est validum, cum tunc sit inevitabile periurium.

3 Et *Lateranensis Concilij*, &c.] Sub Alex. II l. c. 7. §. *prohibemus*, habetur in cap. *prohibemus*, infra de censib.

4 *Perpetuo excludantur*.] Intelligi potest quoad possessionem, nam est verbum denotans privationem ipso iure factam, vt per Rebuff. de *pacificis possess.* n. 23 in *fine*, alias 169. Contrarium tamen sequuntur communiter Doctores citati ad cap. *querelam* 10. n. 6. sup. hoc tit.

5 In gloss. *Pro periurio*, vlt. ibi, *periurium est transgressio iuramenti*, &c. Vel, vt alij definiunt, est mendacium iuramento firmatum, Magist. in 3. dist. 39. Sylu. in *summ. verbo*, *periurium* in princ. D. Thom. 2. 2. q. 98 art. 1. ubi ait falsitatem esse de intrinseca ratione periurij, Sot. de *Iustit. lib. 8. q. 2. art. 1.* Conar. in cap. *quomodo pactum, de pactis*, lib. 6. p. 1. §. 6. n. 5. Azeved. in rub. tit. 17. à n. 10. lib. 8. *nova recop.* Soar. de *Relig. tom. 2. tract. 4. lib. 3. c. 2. n. 3.* Sayr. in *clavi Regia*, lib. 5. c. 4. num. 7.

6 In ead. gloss. ibi, & alia, que debent in iuramento intrinsece. Tres circumstantiæ, seu comites in iuramento intervenire debent, vt iuramentum licitum, & honestum sit, scilicet veritas, iustitia, & iudicium; necessarium enim est ad debitam reuerentiam Dei, qui vt summa veritas, & iustitia summa adducitur in testem vt id, quod iuratur primò sit verum, deinde iustum, & tandem necessarium, ne passim, aut leniter, sed maturo iudicio, & prævia deliberatione iuretur, D. Thom. & ibi Caiet. 2. 2. q. 99. art. 3. Angel. verbo, *iuramentum* 2. §. 8. Syluest. eod. verbo, 2. q. 1. Sot. d. lib. 8. q. 1. art. 3. Nauar. in *man. c. 12. n. 1.* Conar. in d. cap. *quomodo pactum*, p. 1. §. 6. n. 4. & alij quos refert & sequitur Sayr. d. lib. 5. c. 4. n. 1. cum seqq. Fr. Etaman. in *summa* p. 1. c. 191. n. 4. concl. 1. Sanch. in *præcepta Decalogi*, lib. 3. c. 4. à c. 1. Camil. Borde. in *summa omnium decis. tit. 60. num. 300.*

7 In ead. gloss. ibi, *Illud ex deliberatione*, &c. Aduerte quòd si quis iuret falsum, nulla adhibita diligentia ad sciendum, essetne falsum, an verum id, quod iuramento firmitur, quamvis putaret esse verum, peccauit mortaliter; si tamen per contrarium præuia adhibita diligentia, & exigente necessitate aliquid iuramento firmitur credens probabiliter verum esse, quod à parte rei erat falsum, nullam peccatum contraxit, quia veritas, vel falsitas iuramenti non tam ex re iurata, quam ex conscientia, & mente iurantis atten-

ditur: si verò aliquam adhibuit diligentiam, non tamen sufficientem, neque eam quam debuit adhibere, tunc veniale culpam commisit, colliges hæc ex Abb. hic n. 4. Nauar. in *man. c. 12. n. 7. vers. sexto*, Angel. verbo, *periurium*, §. 1. & alijs, quos refert, & sequitur Sayr. d. cap. 4. n. 28. Soar. d. lib. 3. cap. 6. num. 3. cum seqq. quem vide in cap. 6. 7. & 8. ubi agit quando consuetudo iurandi incaute constituit hominem in statu peccati.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopi de periurio grauius quam alij sunt puniendi.
- 2 Clerici dicuntur magis peccare quam laici.
- 3 Delicta nonnunquam dignitate augentur, & n. 4.
- 5 Iurantes non loqui patrem, aut matrem sunt absoluedi ab obseruantia talis iuramenti.
- 6 Maiores plus puniuntur quam minores, & nobiles quam ignobiles.
- 7 Pater non potest etiam iuramento filium priuare alimentis.

C A P. Cùm quidam. XII.

Episcopus qui suum iuramentum transgreditur est grauius puniendus, quam alij ratione dignitatis, & scandalij. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Butr. Anchar. Bald. Panormit. Felin. Guid. Pape, Martin. Vran. Alexand. de Neno. Cened. collect. 64. Cujac. Viuian. in *rationali secundis libri iuris Pontif.* pag. 218. Alagona in *compend. iuris Canon.* pag. 292. remissiuè Ximen. in *concord. p. 1. & 2.* refertur ab Anton. Aug. collect. 1. Decret. lib. 2. tit. 17. cap. 11.

Et tanto grauius vindicandum, &c.] Notatur ad hoc hoc quòd Clerici dicuntur magis peccare quam laici, & grauius sunt puniendi in eodem genere peccati, vt per Turrecrem. in cap. *homo Christianus*, num. 4. & 5. dist. 40. Berol. in cap. *quia in omnibus*, n. 49. de *usu-rijs*. Carol. de Grassis de *effectib. clericalib. in prelu. n. 13.* cum seqq. Nam delicta nonnunquam dignitate augentur, vt per Tiraq. de *nobilis. c. 20. n. 116. cum seqq.* & de *penis temper. causa 31. à n. 9 & 17.* Perez l. 1. *vers. corroboratur etiam*, tit. 3. lib. 1. Ordin. & l. 3. in gloss. *et hijsdalgo moris*, tit. 9. lib. 4. & l. 1. gloss. 1. tit. 1. lib. 8. eiusdem Ordin. Rojas *sing. 158. & de success. c. 26. num. 13.* Mandos. in gloss. *facultatum in proem. in verbo personarum acceptione*, *vers. quod hic dicitur*, Lucer. *Inquisit. verbo nobilit.* ex n. 1. Aluar. Pelag. de *planctu Ecclesie*, lib. 2. c. 10. Anton. Scap. de *iure non scripto*, lib. 5. c. 191. Auiles ad c. 1. *Prætor. in gloss. de reclamante*, n. 26. Simanch. de *causol. inst. c. 40. ex n. 67.* Hojed. de *incompatib. benef.* p. 1. c. 2. n. 6. post princ. Maxi. in *trall. assa panis concl. 6 ex n. 21.* Matienf. in *dial. relatoris* p. 1. c. 17. n. 13. & in lib. 6 *nova recop. tit. 17. l. 9. gl. 2. n. 1.* Iacob. Benni. de *privileg. Iurecons. p. 2. priuileg. 41.* Spin. in *speculo iustitiam. gl. 16. princ. à n. 73.* plures refert Doctores Cened. ad *Decret. collect. 64. n. 1.*

Et eorum exemplo, &c.] Multa mala pronentia 4 ex prauo Prælatorum exemplo ex sacra Scriptura, & sanctis Patribus ostendi in meo tract. de offic. & potest. Episc. p. 1. tit. 2. gl. 3. n. 21. cum multis seqq.

§. Illi verò.

Probat hic §. eos qui iurant non loqui patrem aut matrem, aut fratres, nec eis humanitatis subsidia exhibere

exhibere, esse absolventes ab observantia talis iuramenti; sed hæc conclusio patitur difficultatem, quia hoc iuramentum est contra præceptum Decalogi de honorandis parentibus, de quo in *l. veluti*, ff. *instit. & iure*, ac subinde ut illicitum nullatenus debuit obligare, iuxta *cap. quando inf. hoc tit.* cuius contrarium significat text. in *presenti*, cum absolutio illis exhibenda supponat vinculi obligationem, arg. *l. decem*, ff. *de verb. obligat.* cum similibus. Cui obiectioni non satisfaciunt plures intellectus, quos Doctores præstant, prout non satisfacit ille *gloss. pen. in presenti*, quam sequuntur Abb. Hostiens. Imol. & alij, quod scilicet in hoc text. fuit absolutio postulata ad cautelam. Nec etiam placet alius Couar. in *cap. quamvis pactum, de pactis*, lib. 6. p. 2. in *princip. m. 4.* asserentis Pontificem in presenti non dicere, ut quis si iuravit absoluitur ab obligatione iuramenti: id enim necessarium non erat, sed a peccato, quod sic iurando commiserat. Reiectis denique his, & aliis intellectibus Zabarell. Butr. Felin. Alciat. & aliorum, quos refert Couar. d. num. 4. mihi videtur potius dicendum cum Soar. tom. 2. de *relig. tract. de iuram.* lib. 2. c. 1. §. 8. verbum *absolventi* in hoc text. positum intelligendum esse, de absoluteione declarativa nullitatis vinculi, non vero de absoluteione vinculi dissolutiva, quasi sit sensus taliter iurantes licet peccaverint iurando, declarandos tamen esse, illos esse absolutos ab observantia iuramenti, quia per illud nullum obligatorium vinculum est contractum, qui modus loquendi novus non est in iure ut manifestè constat ex *cap. aud. nuntius* 24. q. 1. ubi semel hæc duo dicuntur (*excommunicatus te excommunicare non potuit*) & paulò post (*te tuosque absolventes*), ubi manifestum est absoluteionem, ut ibid. notavit *gloss. verbo, absolventes*, text. opt. in *cap. diligenti* 17. de *simon.* ubi *gloss. verbo, absolventes*. Unde huiusmodi iuramentum nulla indigere relaxatione, sed posse iurantem propria auctoritate ei contravenire, tenet Sanch. in *præcepta Decalogi*, tom. 1. lib. 3. c. 9. n. 13.

6 In *gloss. Dignitate*, in fine, ibi, *pecuniaria poena plus puniuntur maiores, quam minores, nobiles, quam ignobiles*, in poena corporali sæpè puniuntur minores, & parciuntur maioribus. Vide Tiraq. de *causis temper.* causa 31. a *princip.* & præcipue n. 27. de *nobilitate*, cap. 20. n. 125. cum seqq. Aviles ad c. 1. *Prætorum*, n. 26. fol. 44. bene Couar. lib. 2. *variart. c. n. 3.* Clar. lib. 5. §. *fin.* q. 60. n. 24. Perez l. 1. *gloss. 1. pag. 66. col. 2. tit. 3. lib. 1.* Ordin. & l. 6. *gloss. 3. tit. 9. lib. 4.* & l. *fin. gloss. 6. tit. 11. lib. 8.* Christoph. de Pace in *scholias ad leges styli*, l. 43. n. 24. D. Barbof. in *Lalia*, §. *elegantior*, n. 28. ff. *solutio matrim.*

Cum illicitum sit, &c.] Notatur ad hoc quod pater non potest etiam cum iuramento filium privare alimentis, ut per Lac. in *l. si quis a liberis*, §. *parentes*, num. 81. ff. *de liberis agnosc.* Surd. de *aliment.* tit. 1. q. 1. num. 8.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramentum monachi claustrum abiurantis non valet, & n. 4.
- 2 Iuramentum, seu votum calore iracundia præstitum non obligat, distinguitur tamen, n. 3.
- 3 Poena unus debet esse metus alterius.

CAP. Sicut nos. XIII.

1 Iuramentum monachi non remanendi in claustro ulterius cum vno alio monacho, non tenet, in quo

professus fuerat, est enim temerarium, frangens veram fidem, & stabilitatem suæ professionis, ideo iungi debet poenitentia quæ terreat alios ne simile faciant. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alexand. de Neno, Cujac. Viuian. in *rationali secundi libri iuris Pontif.* pag. 218. Alagona in *compendio iuris Canon.* pag. 293. remissive Casal. in *annotat.* & Ximen. in *concord. part. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. collect. 2. *Decretal. lib. 2. tit. 16. cap. 3.*

Iracundia calore succensus, &c.] Ergo iuramentum, seu votum calore iracundia præstitum non obligat, de quo vide Roman. *sing. 508.* Tiraq. de *pænis tempor.* causa 1. n. 27. & 28. Duen. reg. 29. ampl. 1. Simoncel. de *decretis*, lib. 3. tit. 7. num. 178. Franc. Molin. de *ritu nupt.* lib. 1. comp. 30. num. 4. & 5. Farin. in *praxi crimin.* part. 3. *quest. 92. num. 24.* & 41. Sanch. de *Matrim.* lib. 1. disp. 8. n. 4. *prop. fin.* Aloyf. Ricc. in *praxi fori Eccles.* decif. 634. num. 3. in 1. edit. & *resolut. 573.* in 2. edit. Beja *respons. moral.* part. 4. casu 9. Sayr. in *claus. Regia*, lib. 5. c. 6. n. 4.

Ex quorum mente distinguendum duxi inter iracundia calorem, seu alium repentinum iræ motum, qui usque adeo vehemens fuit, ut alienationem mentis induceret, & inter illum, ex quo non ita mentis alienatio secuta est; primo casu neque iuramentum, nec alius actus obligationem inducere potuit. Secundò verò si materia, vel aliud non repugnat, iuramentum valet, & observari debet; ratio differentia est, quia sine consensu obligatio non contrahitur, l. 1. §. *conuentis*, in *fine*, ff. *de pactis*, l. 2. in *princip.* ff. *de action. & obligat. cap. cum voluntate, de sentent. excom.* quo stante, quamvis non ita absoluto, non inconuenit si iuramentum, & actus similes suam producant obligationem.

Quod licet abiurare non possit.] Notatur ad hoc quod validum non est iuramentum monachi claustrum abiurantis contra propriam professionem; si enim iuramentum in his terminis obligaret, vinculum iniquitatis maneret, contra resoluta ad *cap. si verò supra hoc tit.* ita Innoc. Bald. Abb. num. 1. Felin. & omnes in *presenti*, & colligitur ex resolutis per D. Thom. 2. 2. *quest. 88. art. 8.* Sot. lib. 7. de *Instit.* q. 6. art. 2. Nau. d. c. 11. n. 67. Inuit maxime quod monachis per propriam professionem se & sua Monasterio ita adicit, ut nec velle habeat, nec nolle, sed in actibus gerendis legitimi superioris arbitrio debeat ordinari, *auth. ingressi*, C. de *sacro sanct. Eccles.* cap. ult. de *success. ab intest.* cap. *si religiosus* 17. de *elect.* lib. 6. cap. ult. de *testamentis*, eodem lib. Concil. Trident. sess. 25. de *Regularibus* cap. 4. iunctis resolutis per Nauar. in *cap. non dicatis*, num. 81. & in *apologia quest. 1. monitu* 11. Mench. de *success. creat.* §. 21. num. 250. & de *progressu* §. 8. n. 2. Anton. Gomez. l. 69. *Tauri*, num. 6. Et tandem, quia in omni iuramento subditi in dubio censentur exceptum ius superioris, cui ille non potest in aliquo validè derogare, *cap. venientes* 19. *hoc tit. cap. constituitur* 19. ubi *gloss. verbo iuramenta, de rescriptis*, Couar. in *cap. quamvis*, p. 1. §. 3. num. 2. quæ sane omnia à fortiori in monachis locum habent ob maiorem subjectionem, & obedientiam, qua suis superioribus constringuntur. Planè cum sine ipsorum licentia nullum possint actum gerere, neque insuper eisdem præiudicium irrogare, sit consequens prædictum iuramentum valere non posse, ut præcitati Doctores fatentur.

In *gloss. Perimiscat*, ibi, *quia poena unus debet esse metus alterius*. Vide Perez l. 2. *gloss. 6. tit. 4. lib. 4.* Ordin. &c.

Se citatos per me in tract. Axiom. iuris vs. freq. Axiom.
K8. n. 5. pag. 44.

S V M M A R I V M.

- 1 Vassallus qui iuravit Prelato, successoribus iurare non cogitur.
- 2 Veritas non requirit verborum prolixitatem, & ad-
minicula, sed simplicitatem.
- 3 Veritas est basis arg. fundamentum iustitiæ, res so-
lidissima, & murus inexpugnabilis, & sapius exa-
minata magis elucescit.
- 4 Vassallus, qui semel iuramentum fidelitatis domino suo
præstitit, ad repetendum idem iuramentum, nequa-
quam est cogendus, sed qui respectu successoris, vide
num. 5.
- 6 Heredes vassalli, qui in sua vita iuravit, tenentur
domino fidelitatem iurare.
- 7 Iuramentum personale est, & non transit ad heredes
quoad perituri.
- 8 Heredes iurantis non tenentur sub pœna perituri ad
observantiam contractus ratione iuramenti.
- 9 Iuramenti ratione non tenetur dominus adimplere il-
lud, quod eius procurator, seu nuntius, nomine
ipsius, absque tamen mandato speciali, dare, aut
facere promiserunt.
- 10 Obligare se alicui, & successoribus suis sub pœna per-
ituri cur possit quis, non autem obligare se, & suc-
cessores suos, ostenditur.

CAP. Veritatis. XIV.

Clem. III.

Vassallus quando iuravit fidelitatem suo superio-
ri, v.g. Papæ, eius filij tenentur servare ean-
dem fidelitatem; sed non iterum iurare successoribus
Papæ, vel heredibus superiorum. Colligunt ex Or-
dinar. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabari. Bellam. Ioan.
Andr. Imol. Anan. Hof. Henric. Boich. Butr. Anchar.
Bald. Panorm. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alexand. de
Neno, Cujac. Cened. collect. 119. Viuiam. in rationali
secundi libri iuris Pontific. pag. 219. Alagona in compen-
dio iuris Canon. pag. 293. remissive Ximen. in concord.
p. 1. & 2. refertur ab Ant. Aug. collect. 2. Decret. lib. 2.
tit. 16. c. 5.

Veritatis amica simplicitas. Hinc collige veritatem
non requirere verborum prolixitatem, & admini-
cula, sed simplicitatem, Roland. conf. 39. n. 1. vol. 1. &
conf. 8. n. 1. & conf. 40. n. 10. vol. 2. Neuizan. in sylva nupt.
lib. 1. n. 13. Cened. ad Decretal. collect. 119. n. 1. nam ver-
itas & rei substantia plus valet, quam ludibrium
verborum. Garc. Girona de priuilegiis, seu exem-
ptionum explicat. n. 845. Est enim basis, atque funda-
mentum iustitiæ, qua virtus nulla præclarior, Bald.
conf. 343. col. pen. lib. 1. plures refert Aloyf. Ric. in praxi
rerum fori Ecclesiast. col. 2. 4. n. 6. in 2. edit. & dicitur
mater iustitiæ Gig. conf. 2. ex n. 6. Roland. conf. 47. n. 1. 1.
& conf. 88. n. 2. vol. 3. Ioan. Segura Daualos in direct.
iudic. Eccles. p. 1. in initio ex n. 3. Res solidissima, &
murus inexpugnabilis, Affliq. decis. 235. n. 7. Roland.
conf. 5. n. 19. & conf. 33. n. 41. lib. 4. quæ nulla hominum
denominatione mutatur, Guttier. practice. lib. 3. q. 84.
n. 2. imo læpius examinata magis elucescit, Alexand.
conf. 51. n. 2. vol. 4. Roland. d. conf. 80. in princip. vol. 1. &
conf. 100. num. 128. volum. 4. & conf. 66. num. 1. vol. 1. &
conf. 23. num. 1. & conf. 24. num. 1. & conf. 50. num. 1. vol. 3.
Cræuet. conf. 135. num. 18. Flamin. de resignat. benefic.

lib. 1. 1. quæst. 11. num. 1. Hier. Giach. in conf. Syndicatus,
num. 265. cum seqq. Fr. Didac. Morillo e la fundacion
milagrosa de la Capilla Angelica de Pilar. cap. 5. in princ.
Bobadil. in sua politica, lib. 1. cap. 10. num. 1. plures per
Cened. d. collect. 119. n. 2. Ideo super omnia est aman-
da, & sequenda, Flamin. de confident. benefic. quæst. 65.
num. 13. & quæst. 46. n. 61. eamque ante oculos habere
debent iudices, l. quod si Ephesi, ff. de eo quod certo loco.
Socin. iun. conf. 3. n. 17. vol. 3. Roland. conf. 3. num. 21.
cum seqq. & conf. 200. num. 128. volum. 4. Carol. Bardel.
conf. 36. n. 26. quia amicus Socrates, sed magis amica
veritas, Prob. in addit. ad Monach. in cap. nemo deinceps,
num. 77. cum seq. de elect. lib. 6. Menoch. consil. 112.
num. 17.

Respondemus ut heredes, &c.] Probat hic text. vas-
fallum, qui semel iuramentum fidelitatis domino
suo præstitit, ad repetendum idem iuramentum ne-
quaquam esse cogendum; ratio est, quia iuramentum
nemini est differendum, nisi data necessitate, nec il-
lud est appetendum, nec tanquam rem utilem fre-
quentandum, & quando semel rite iuratum est, nul-
la datur necessitas ad id iuramentum repetendum,
imo otiosum omnino eo casu censi debet, ex reg.
l. qui bis 18. ff. de verb. oblig. cum aliis, de quibus Anton.
Gom. var. tom. 1. cap. 12. num. 18. Non obstat Extranag.
c. in Ecclesiis, de maiorit. vbi Canonici Regulares
coguntur ad renouandum idem obedientiæ iurame-
tum, quod iam antea præstitierant, quia respondet ibi
Card. opposit. 6. text. illum specialiter procedere in il-
lis Canonicis, qui propter inobedientiam fuerunt
excommunicati, quibus posterius iuramentum licite
deferitur, quando eis ab excommunicatione absolu-
tionis beneficium impenditur. Nec etiam obstat
Aurb. de instrumentorum cautela, §. in his, collat. 5. quia
respondetur ideo ibi iuramentum repeti à notario,
quia imminet dubium circa fidem instrumenti, ac
subinde non otiosum, sed necessarium erat; vt opti-
mè aduertit Panorm. in cap. præterea, n. 1. vbi Felin.
n. 6. de rebus cogendis. Nec denique obstat Concil.
Trid. sess. 25. de reform. c. 2. vbi statuitur quod Magistri
Vniuersitatum in initio cuiuslibet anni solemniter se
iuramento adstringant, quod docebunt secundum
decreta eiusdem Concilij, quia respondetur prædi-
ctam iuramenti renouationem in Magistris inutilem
non esse, quin potius admodum necessariam ad re-
fricandam illorum memoriam, ne in reuidentis
prædictis decretis sint negligentes, & non solum in
illo casu, imo & in omnibus in quibus repetitio iu-
ramenti aliquam præferat utilitatem, potest iterum
iurari, cum iam tunc dicitur causa, & iusticiens ne-
cessitas ad iurandum.

Amplia supradictam huius text. conclusionem
procedere etiam respectu successoris, quamvis enim
ipse dominus, cui vassallus iuramentum fidelitatis
præstitit, sit defunctus, successori illius cogendus
erit iurare, circa quam ampliationem tres casus sunt
distinguenti. Primus est quando iuratur sub hac for-
ma, Ego N. sup. hoc tit. quo quidem casu
nulla est controuersia inter Doctores, vt constat ex
traditis per Couar. in cap. quævis pactum part. 1. §. 5.
num. 4. & 5. Sayr. in clau. Regia, lib. 5. cap. 6. num. 15.
Sayr. tom. 2. de Relig. tract. de iuram. lib. 2. cap. 31. n. 15.
Filline tom. 2. tract. 2. cap. 8. num. 225. Secundus
casus est quando alicui sub nomine appellatio di-
gnitatis iuramentum fit, licet nulla sit mentio suc-
cessorum censebitur enim iuramentum factum etiam
quoad successores in illa dignitate, quæ non variatur
ex varietate personarum, arg. cap. quoniam, vbi Abb.
sup. de officio deleg. cap. requisisti, vbi latè Couar. de
resum.

testam. cum similibus, ita Sayr. d. num. 19. vbi etiam alferit quod in dubio an actus aliquis personæ, vel dignitati tribuendus sit, ex coniecturis deprehenditur. Tertius casus est quando iuramentum fidelitatis à vassallo præstitum fuit non sub nomine appellatio dignitatis, sed expresso nomine proprio, absque vlla successorum mentione, in quo casu etiam ad successores transire probat text. in præsent. ibi, nobis, vel alicui successorum, &c. nam iuramentum, seu promissio facta alicui expresso nomine proprio in re tantum ad dignitatem pertinentem, ad successorem dignitatis transit, vt optimè comprobatur Conar. in d. cap. quamvis, part. 1. §. 5. num. 5. vers. tertio, vnde cum iuramentum fidelitatis verberetur circa rem ad dignitatem pertinentem, vt patet, rectè fit prædictum iuramentum, seu promissionem ad successorem transire, iuxta text. in præsent. quem sic interpretatur Conar. d. §. 5. num. 4. & §. 5. in d. cap. requisisti, num. 2. reprobata sententia gloss. 2. in cap. Ego N. sup. hoc tit. Non obstat text. in c. 1. §. praterea, de prohibita Feudi alien. per Federic. quia non agit de vassallo, qui semel à domino inuestitus illo defuncto teneatur nouam ab eius successore petere inuestituram, sed agere de vassallo nouo, qui intra certum tempus inibi præfinitum tenetur à domino petere inuestituram, quicquid existimet Conar. d. §. 5. vers. sexto.

6 Limita principalem conclusionem in hæredibus vassalli, qui in sua vita iurauit, hi namque non obstante ipsius iuramento iurare tenentur domino fidelitatem, vt per Alciat. in cap. cum contingat, num. 120. & ibi Imol. num. 18. infra hoc tit. D. Thom. & ibi Caiet. 2. 1. quæst. 89. art. 2. ad 4. Sayr. d. lib. 5. cap. 6. num. 18. Sot. lib. 8. de iustit. quæst. 2. art. 2. ad 4. D. Antonin. part. 2. tit. 10. cap. 6. §. 3. casu 10. Conar. d. §. 5. num. 4.

7 Allegatur communiter text. hic ad hoc quod iuramentum personale est, & ideo non transit ad hæredes quoad peritium, vide Conar. in d. cap. quamvis pactum, p. 1. §. 5. n. 4 & p. 2. §. 1. n. 7. Anton. Gom. var. tom. 2. c. 14. n. 19. Perez l. 3. per text. ibi, gloss. 1. in princ. tit. 10. lib. 6. Ordin. & l. 1. gloss. 1. pag. 185. in princ. tit. 6. lib. 8. eiusdem Ordin. Vin. Neapol. dec. 372. n. 9. Menoch. conf. 24. n. 1. & 2. conf. 609. n. 38. Azeved. ad Curiam Pisanam, lib. 3. c. 5. n. 4. & l. 1. n. 4. tit. 17. lib. 8. noua recop. Cened. collect. 116. n. 3. Guttier. in auct. Sacramenta pubertum, c. si aduersus vendit. à n. 5. Seraphin. de priuileg. iurament. priuileg. 68. n. 3. & priuileg. 74. n. 141. Causalean. dec. 9. ex n. 12. Mandol. in praxi tit. de monitor. q. 24. ex n. 2. Ioseph. Lud. Perus. decis. 11. ex n. 12. Ioan. Garc. reg. 273. Sebat. Medic. in tract. mors omnia soluit, p. 3. n. 74. Matienf. l. 3. gloss. 13. n. 10. tit. 10. lib. 5. noua recop. Anton. Gabr. commun. tit. de iureiur. concl. 6. Sanch. in præcepta Decalogi, lib. 3. c. 13. à n. 1. & lib. 5. c. 15. n. 26. Camil. Borrel. in summa omnium decis. tit. 60. num. 129. Surd. conf. 165. n. 44. & conf. 194. n. 22. & conf. 399. n. 18. & decis. 148. à n. 5. Azor. instit. moral. p. 1. lib. 11. c. 15. col. mibi 1111. Lar. in l. si quis à liberis, §. parens, à n. 119. ff. de liberis agnosce. D. Barbol. in l. proponebatur, n. 34. ff. de iur. lic. Bernard. Græuæ. ad præf. Camera Imper. lib. 1. con. l. 27. Sayr. d. lib. 5. c. 6. n. 18. Soar. d. lib. 2. c. 31. n. 14. Garc. Girona de priuilegiis, seu exemptionum explicat. n. 1552. vbi aduertit quod licet iuramentum non transeat ad hæredes quoad peritium, transit tamen in quantum attinet ad contractum, in quo iuramentum ponitur tam actiue, quam passiue, & quoad obseruantiam illius, quod defunctus iurauit vt ipsius anima non ledatur, & ideo n. 1554. resoluit quod si plures de populo aliquid adimplere iurauerint, licet nullus eorum viuat, successores obligantur ad obseruantiam contractus iurati.

Vnde infertur hæredes mulieris iurantis non contrahere alienationem rerum dotialium, iuxta cap. cum contingat, infr. hoc tit. vel filie renuntiantis hæreditatem paternam, iuxta d. cap. quamvis pactum, de pactis, lib. 6. non teneri ad obseruantiam contractus, cui iuramentum fuit adiectum, quia obligatio ex illo descendens ad vitandum peritium extinguitur morte iurantis, ita in specie contra alios obseruant Imol. Alciat. & alij, quos refert Conar. in d. cap. quamvis pactum, part. 2. §. 1. num. 7. vers. secundo, Kircho. tom. 2. communium opinionum, lib. 6. tit. 20. numer. 34. pag. 134. vbi Viuian. num. 44. pag. 138. Anton. Gom. l. 22. Tauri, num. 10. Xuar. in l. quoniam super declar. leg. Regni limit. 4. n. 5. & ampl. 10. num. 54. Infertur etiam ex dictis dominum non teneri ratione iuramenti adimplere illud, quod eius procurator, aut nuntius nomine ipsius iuramento dare, aut facere promiserunt, absque ipsius domini mandato speciali, cum enim iuramentum sit actio personalis, & in eo tractetur de obligatione, & vinculo spirituali, consequens fit dominum absque sua propria, & speciali voluntate non posse iuramenti obligationem contrahere, argum. cap. unic. 30. q. 2. Ita Conar. d. §. 6. num. 8. Caiet. 2. 2. p. 98. art. 2. ad 4. Sayr. d. lib. 5. c. 6. n. 25. Soar. d. lib. 2. c. 31. n. 6.

Si verò ad perfectam resolutionem eorum, quæ dicta sunt, quæras cur possit aliquis se obligare alicui, & successoribus illius sub pœna peritij, non autem obligare se, & successores suos, respondetur quod in primo casu plures illæ personæ sunt obiectum iuramenti, & potest iurans intendere totum illud obiectum, agitur enim solum de obligatione propria iurantis, quam quis facere potest prout voluerit. In secundo autem casu distinctæ personæ, & iuramentum natura sua non potest obligare nisi personam iurantem, & ita cum agatur de obligatione aliena quam quis non potest facere, iuxta reg. l. id quod nostrum 11. ff. de regul. iur. merito iuramentum alias personas non obligat. Ita Sayr. d. lib. 5. cap. 6. num. 20. Soar. d. c. 31. n. 16. Adde quod si aliquis iuret fidelitatem Prælato suo, vel Petro domino, si dominium, vel prælationem Petrus amittat, non debet alter illi fidelitatem præstare, iuxta cap. venerabilem 34. in fine, vbi gloss. Abb. & alij, de elect. Soar. d. num. 16. ratio est, quia vnusquisque intelligit iurasse illi, vt Prælato, vel domino, non autem vt Petro.

SVM MARI F M.

- 1 Absolvere solet Ecclesia à iuramento per metum extorrito, & eius transgressores vt peccantes mortaliter non puniuntur.
- 2 Episcopus potest relaxare iuramentum quando versatur turpitudine ex parte creditoris recipientis.
- 3 Iuramentum metu extortum obligat tantum ad culpam venialem, in materia verò gravi ad culpam mortalem.
- 4 Declaratur text. in præsent. & n. 5.

CAP. Verum. XV.

Cælest. III.

Absolendi sunt à iuramento qui inuiti, vel metu pro vita, vel rebus seruandis iurant, alioquin tenentur illud seruare si possunt sine interitu animæ, si verò non seruent, non sunt puniendi tanquam de mortali.

mortali crimine. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ; Martin. Vran. Alexand. de Neno, Cujac. Viuian. in *rationali secundi libri iuris Pontific. pag. 219*. Alagona in *compendio iuris Canon. pag. 293*. remissive Ximen. in *concord. part. 1. & 2.* refertur ab Anton. August. collect. 2. Decret. lib. 2. tit. 16. cap. 6.

2 Qui tales à iuramenti nexibus absoluerunt.] Adverte Episcopum posse relaxare iuramentum quando versatur turpitudine ex parte creditoris recipientis; nec contra facit text. in *præsenti*; quatenus habet huiusmodi iuramentum solere à Summis Pont. relaxari, quia responderetur Pontificem hic narrare factum, non tamen quasi ea potestas summo Pont. tantum conveniat, vide Henric. in *sum. lib. 7. de iur. gent. c. 35. n. 6. in commento lit. Q. Molin. de iust. tractat. 2. disput. 1149.* bene Sanch. de *matrimon. lib. 2. disp. 32. num. 15.*

3 Non ob hoc sunt tanquam pro mort. culpa puniendi.] Ergo iuramentum metu extortum obligat tantum ad culpam venialem, proinde, qui illud infringit, venialem, & non mortalem culpam committere tenent Ioan. Andr. & Host. in *præsenti*, Angel. in *sum. verbo iuramentum §. num. 10.* D. Antonin. part. 2. tit. 10. cap. 6. §. 5. Selu. de *iuram. tit. 3. quest. 1. n. 35* Ratio est, quia si infringens prædictum iuramentum non solum venialem, sed mortalem culpam contraheret, utique tanquam pro mortali puniendus esset, iuxta delicti namque mensuram futurus est plagarum modus, non offeramus, 14. q. 1. iunctis traditis per Menoch. de *arbitr. lib. 1. q. 90. n. 38.* & Menoch. *ilustr. c. 8. n. 51.* & 124. n. 17. Verum necessario cum communi dicendum mihi est violentem iuramentum per metum extortum, si materia gravis sit, peccatum mortale committerem, ut melius docent Abb. in *cap. si verò*, n. 10. hoc tit. ubi etiam Imola n. 6. D. Thom. 1. 2. quest. 89. art. 3. ubi Caiet. art. 7. in resp. ad 1. Sot. lib. 8. de *Iustit. q. 1. art. 7. vers. in dubium autem*, Si lueat verbo iuramentum 4. quest. 5. Cou. de *sponsal. p. 2. cap. 3. §. 1. num. 3.* Fortun. Garc. de *ultimo fine*, illat. 2. n. 479. Soar. de *Relig. tom. 2. tract. de iuram. lib. 3. cap. 16. num. 18.* Valent. 2. 2. disput. 6. quest. 7. puniit 4. col. 6. vers. respondeo questionem hanc, Seraph. de *privileg. iuram. privi. 119 n. 16.* Sayr. in *clavi Regia*, lib. 5. cap. 7. n. 16. Sanch. in *præcepta Decalogi tom. 1. lib. 3. cap. 11. num. 18.*

4 Cui quidem sententiæ non obstat text. in *præsenti*, in citatis verbis, quia multipliciter responderi potest, & primo text. illum non negare violenti iuramentum per metum extortum imponendam esse poenam velut pro peccato mortali, sed etiam pro crimine, quod quidem longè diversum est, illud namque licet aliquando accipiat pro quocunque peccato mort. ut in *commun. orarium, vers. crimine*, 25. distinct. aliquando tamen strictè, & magis propriè sumitur prout importat prædictum aliquod, seu magnum peccatum accusatione, & damnatione dignissimum, iuxta *cap. Apostolorum 81. distinct. gl. 1. in reg. peccatum, de regulis iuris lib. 6.* Abb. in *c. testimonium*, n. 3. de *testibus*. Bero. in *c. 1. n. 24. de accusat.* & ita iuxta hunc posteriorem sensum potest accipi verbum, *crimen*, in *præsenti*, quasi dicat text. quamvis violentes iuramentum metu extortum in materia gravi peccatum mortale incurrant, nihilominus non sunt tanquam pro peccato, vel scelere magno damnatione, & accusatione dignissimo puniendi, idque propter circumstantiam metus, qui licet non tollat, attenuat tamen culpam, *cf. sacris, de his, quæ vi metusve causa fiunt.*

Secundò etiam responderi potest cum D. Thom. 5. d. art. 3. ad 1. Sot. d. art. 7. Couar. d. n. 3. & Sanch. d. n. 18. ut scilicet verba huius text. supra relata significant violentibus iuramentum per metum extortum etiam in materia gravi minorem poenam esse infligendam propter circumstantiam metus, quamvis in rei veritate graniter peccent, & sic dicendum est metum in specie huius text. culpam transgressionis efficere leuiorem non tamen exinde sequitur venialem solum, non verò mortalem culpam contrahi, quamvis libenter fateamur leuius peccatum mortale resultare stante circumstantia metus, illa namque deficiente longe gravius esset. Nec item obstat quòd huiusmodi iuramentum adimplere sit parum vile metum inferenti cum possit ab illo pecunia, vel aliud simile repeti, imò ille omne, quod sic accipit restituere teneatur, iuxta *cap. 2. de his, quæ vi, quia responderetur hæc omnia accidentaria esse, & actum ipsum per se spectandum fore, ac per consequens si quantitas promissa sit consideratione digna, & ita fuerit gravis materia iuramenti, obligabit sub peccato mortali, idem in specie cap. d. bitores hoc tit. retolendum est, ut scilicet debitor vsurarum, si proponatur quantitas consideratione digna, teneatur sub mortali peccato vsuras solvere, quamvis eadem solutas possit repetere, ut bene ad hoc propositum comprobatur Soar. d. lib. 3. c. 16. n. 19.*

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramentum si sit contrarium alteri iuramento licet non est servandum.
- 2 Inimicitia capitalis oritur ex iniuria verbali.
- 3 Obedientiam alicui iurans non censetur se obligare ad res illicitas, quas ille præcipiet.
- 4 Iuramentum nunquam irabitur ad non cogitata.
- 5 Iuri superioris derogari non potest per iuramenta inferiorum.

CAP. Veniens. XVI.

Innoc. III.

Iuramentum si sit contrarium alteri iuramento licet factum non est servandum, ut qui iurat stare mandato alicuius, v. g. pro componenda pace, & ille mandat aliquid quod sit contra obligationem, vel aliud iuramentum, factum, non tenetur, quia tunc etiam si præcuiisset, non iurasset. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Bald. Panorm. Henric. Boich. Butr. Host. Martin. Vran. Anchar. Felin. Guid. Papæ, Alex. de Neno, Cujac. Viuian. in *rationali secundi libri iuris Pontific. pag. 220.* Alagona in *compendio iuris Canon. pag. 293.* remissive Catal. n. annot. & Ximen. in *concord. p. 1 & 2.* refertur ab Anton. August. collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 15. c. 1.

Alternatim coniuncta inferendo, &c.] Notatur ad hoc quòd ex iniuria verbali oritur inimicitia capitalis, ut per Perez l. 27. gloss. 1. pag. 381. colum. 1. post med. tit. 19. lib. 8. Ordinar. Quæ autem dicantur amicitie capitales, & ex quibus causis oriantur, dixi lacè de officio, & potestate Episcoporum, part. 3. alieg. 41. n. 10. cum seqq.

Vestro iuraret obedire mandato.] Notatur ad hoc quòd iurans alteri obedientiam, aut se illius arbitrio paritutum iureiurando promittens, non censetur obligare se ad res illicitas, quas ille præcipiet, ut per Soar.

Soar. rom. 2. de Relig. tract. de iuram. lib. 2. c. 11. n. 1. & c. 17. n. 11. Valer. Reginald. in praxi fori pœni. lib. 18. n. 34. vers. tertia.

4 Nequaquam taliter iurasset, &c.] Ergo iuramentum nunquam trahitur ad non cognita, vt per Tiraq. in l. si unquam, in princ. n. 166. & n. 170. C. de reuocandis donat. Cald. Pereira in fine, tract. de potestate eligendi, in resp. pro D. Roderico de Sylua, in fine, Mascard. de probat. concl. 1264 n. 18. Surd. decis. 288. n. 11. Gutier. de tutel. & curis, p. 1. c. 71. n. 6. & pract. lib. 3. g. 43. n. 38. Flamin. de resignat. benefic. lib. 1. q. 13. n. 46. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 9. §. 5. n. 28.

5 Ipsum auctoritate nostra, &c.] Notatur ad hoc quod per iuramenta inferiorum non potest iuri superioris derogari, vt per Sanch. de mat. lib. 8. di. 17. n. 3. vbi ita intelligit, vt nō integrum sit superioribus ex iusta causa dispensare, at potest derogari ad hunc sensum, vt ea non subiciantur eorum liberæ potestati, & ideo conditio subintellecta in his iuramentis, & votis est, nisi superior iusta causa existente dispensauerit.

S V M M A R I V M.

- 1 Periuus est qui iurauit Ecclesiam defendere, & requisitus sine iusta causa recusat, nec eum defendet appellatio.
- 2 Aduocatus incidit in periurium cum non defendit Ecclesiam, quam suo iuramento defendere promissit.
- 3 Restituere quis excusatur propter inopiam, & paupertatem.
- 4 Dotis promissio facta medio iuramento onus interpellandi remittit.
- 5 Difficultas excusat à periurio.
- 6 Periurium non committitur absque dolo.
- 7 Difficultas non excusat à pœna, vel obligatione conditionali.

CAP. Breui. XVII.

1 Qui iurauit defendere, & seruare iura Ecclesie, & necessitate imminente, requisitus vt seruet, appellat, cum te vera posset defendere, est periurus, non obstante appellatione. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anch. Host. Henric. Boich, Bald. Butr. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neno, Cujac. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontific. pag. 220. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 294. remissiuè Ximen. in concord. part. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 15. c. 2.

2 Qui iura alicuius Ecclesie, &c.] Notatur ad hoc quod Aduocatus incidit in periurium cum non defendit Ecclesiam, quam suo iuramento defendere promissit, vt per Menoch. de arbit. casu 494. Bernard. Græuæ ad pract. Camer. Imper. lib. 2. concl. 54. in consid.

3 Si necessitate imminente, &c.] Notatur ad hoc quod propter inopiam, & paupertatem excusatur quis à restitutione, vt per Conar. in reg. peccatum de regulis iuris in 6. in princ. 21.

4 Requisitus.] Notatur ad hoc quod promissio dotis facta medio iuramento onus interpellandi remittit, vt per Con. lib. 3. var. c. 17. n. 2. post. princ. Farin. Rota decis. 252. n. 6. in 1. collect. nouissimarum.

5 Nisi difficultas existat.] Notatur ad hoc quod difficultas excusat à periurio, vt per Clar. lib. 5. §. periurium, n. 10. Marant. diff. 7. n. 10. Cou. in cap. quamvis pactum, de pactis, lib. 6. p. 2. §. 5. n. 3. Burg. de Pace conf. 7. n. 9. Sayr. in claus. Regia, lib. 5. c. 7. n. 8. P. Soar. tom. 1. tract. de iuram. c. 34. n. 4.

Tom. I.

In gloss. Difficultas Notatur ad hoc quod periurium non committitur absque dolo, vt per Perez l. 1. gloss. 1. pag. 187. col. 1. vers. est praterea, tit. 6. lib. 8. Ord. Azced. l. 1. à n. 87. tit. 17. l. 8. noua recop. Clar. §. periurium, vers. excusari 9. Galgan. de iure publico, lib. 2. tit. 35. n. 13.

In ead. gloss. libi, licet non exiit et à pœna conuentionali. Notatur ad hoc quod difficultas non excusat à pœna, vel obligatione conuentionali, vt per Tiraq. de reuoc. tit. 2. gloss. 2. n. 57.

S V M M A R I V M.

- 1 Iurans scienter illicitum non indiget absolutione sed teneatur illud non seruare. Si vero iurauit ignoranter, debet illud seruare si aliquo licito modo est seruabile: si autem iurauit licitum quod putabat illicitum, debet seruare iuramentum, sed de animo deprauato ager pœnitentiam.
- 2 Petrus XI. Reg. Aragonia regnavit anno Domini 1203.
- 3 Princeps absque populi assensu, vel sine iusta causa monetam non potest mutare.
- 4 Monetam sciens esse mutandam si mutuet, vel det illam ante legem, an teneatur ad restitutionem, remissiuè.
- 5 Moneta vt sit proba, & legitima, tria continere debet, materiam publicam, formam, & legitimum pondus.
- 6 Moneta valor iuxta quod tempus considerandus sit, contractus ne an solutignis remissiuè.
- 7 Princeps teneatur omnino monetam cudere ea lege, vt valor iuxta pondus ei constitutur.
- 8 Testis iusta credulitate falsum dicens excusatur à falso, & periurio.
- 9 Malefium promittens, vel pecuniam, aut rem vt fiat non valet talis promissio, nec firmatur iuramento.
- 10 Monetam Principis falsans exurit.
- 11 Absoluere potest quemlibet Papa à iuramento ex iusta causa.

CAP. Quanto. XVIII.

1 Qui scienter iurat rem illicitam peccat, & iuramentum non tenet, quia non debet esse vinculum iniquitatis: qui putans rem esse licitam, iurat, debet seruare iuramentum in eo, in quo licite contrari potest, quia fuit licitum, ideo est seruandum; si vero rem putans illicitam iurauit, & est res licita, pœniteat de peccato, & seruet iuramentum. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Boich, Anch. Butr. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neno, Cujac. Viuian. in ration. 2. libri iuris Pontific. pag. 221. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 294. remissiuè Ximen. in concord. part. 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 15. cap. 4.

In superscript. ibi, Illustr. Regi Aragonia. Hic fuit Petrus XI. qui regnavit anno Domini 1203. vide Vasium cap. 18. annalium Hispania, & Tarraf. lib. 1. de Regibus Hispania.

Patri tui conseruare monetam.] Ergo de regalibus est formare monetas, illasque cudere, approbare, & reprobare, Franc. Curt. de monet. c. 1. Martin. Laudeneod. tract. lib. 1. num. 1. Fabian. de Monte de empt. q. 5. in princ. Franc. Mare. decis. 86. volum. 1. & decis. 614. & decis. 648. vol. 2. Peregr. de iure fisci, lib. 1. tit. 1. num. 15. Mastril. de magistrat. lib. 3. c. 1. n. 139. Camil. Borrel. de praestantia Regis Cathol. cap. 12.

Irrequisito assensu populi.] Ergo Princeps absque populi assensu, vel sine iusta causa monetam non potest d d d mutare,

- mutare, vide Cou. de veterum numismat. collat. c. 7. n. 6. Pegner. decis. 46. num. 11. Menoch. de arbitr. casu 316. num. 47. Petr. Gregor. synag. iuris, lib. 36. tit. 2. n. 26. Felician. de censib. tom. 2. lib. 4. cap. viii. num. 17. cum segg. Viuiam. tom. 2. commun. opin. lib. 9. tit. 19. num. 5. Cabed. p. 2. decis. 45. Aloyf. Ricc. in collect. decis. part. 4. collect. 1222. Garc. Gironde de privilegiorum, in exem-
 4 ptionum explicat. n. 1090. An sciens monetam esse mutandam si soluatur, mutuet, vel det illam ante legem, teneatur ad restitutionem? vide Afflic. decis. 399. n. 9. Pinel. l. 2. C. de rescind. vendit. p. 3. c. 2. n. 22. Anton. Gom. tom. 2. var. c. 2. n. 32. in fine. Menoch. de arbitr. casu 185. n. 20. & 21. Mex. in tract. tasse panis, concl. 6. n. 6. Sayr. in clau. Regia, lib. 3. c. 5. n. 1. Paul. Comit. respons. moral. lib. 3. q. 32. Valer. Reginald. in praxi fori punit lib. 2. n. 188. Ioan. de Salas de contractib. tract. de emptione, dub. 22. in fine.
 5 Legitimo pondere defraudata.] Aduerte quod vt monetam sit proba, & legitima, tria contineret debet, scilicet materiam publicam, formam, & legitimum pondus, vide Deci. tract. crimin. tom. 2. lib. 7. cap. 23. à n. 9. Meno. h. conf. 49. n. 1. Malfard. de probat. conclus. 1065. num. 7. Cabed. d. decis. 45. num. 2. Garc. Gironde d. tract. de privilegiorum, seu exempt. explicat. n. 1425. Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 115. n. 3. Gasp. Thelaur. de augmento monet. Camill. Borrell. d. c. 12. num. 21. Petr. Nauar. de rest. lib. 3. c. 1. n. 316. Paul. Layman. in Theologia moral. lib. 3. tract. 1. p. 1. cap. 5. num. 4.
 6 Et minoris valoris effecta.] Monetæ valor iuxta quod tempus considerandus sit, contractus ne an solutionis, quæstio est ad præfens institutum perti-
 7 pens, de qua vide Menoch. confil. 49. & 138. An. Robert. rerum indicatorum Parisien lib. 1. c. 16. & lib. 4. c. 18. Thelaur. Pedem. decis. 174. Flamin. Carthar. conf. execut. Genuens. decis. fin. Budel. tract. de monetis, & renum-
 8 meraria, lib. 2. c. 23. cum segg. Farin. Rota decis. 900. in 1. collect. neuif. Viuiam. tom. 1. communium opinionum, lib. 4. tit. 2. num. 162. pag. 463. & n. 167. & 170. Surd. confil. 335 & confil. 368. & 406. & 438. Paul. Busch. de annis redditibus, lib. 2. cap. 6. Federic. Martin. eod. tract. part. 5. Gasp. Roderic. eod. tract. lib. 2. q. 15. num. 92. Tiraquel. de retractu lign. §. 2. gloss. 18. num. 26. cum segg. Fachin. controuers. lib. 2. cap. 9. & 10. Baptista Costa de facti scientia, & ignor. cent. 1. disp. 63. Steph. Grat. an. discept. forens. c. 51. n. 6. cum segg. Paul. Comit. respons. moral. lib. 3. quæst. 44. Aloyf. Ricc. p. 4. collect. 1223. Rota apud Farin. decis. 148. n. 4. & decis. 149. n. 11. p. 2. recent. An pensio redditus soluenda sit in monetâ currenti tempore contractus, an in currenti tempore solutionis? vide Brunor. à Sole q. 5. n. 3. Gasp. Roder. d. q. 15. n. 92.
 7 Indiscretè cupiens, &c.] Notatur ad hoc quod Princeps tenetur omnino monetam eundere, & publicam facere ea lege, vt valor iuxta pondus ei constituatur, vt per Conar. in tract. veterum numismat. collat. cap. 7. n. 1. vers. quinto, & n. 5. in princ. asserit numismata expensis publicis esse eudenda, Cabed. p. 2. decis. 43. n. 3.
 8 Si verò legitimam, &c.] Notatur ad hoc quod testis licet in rei veritate sit falsus, tamen si iusta credulitate illud falsum dixit, excusatur à falso, & periurio, vt per Hippol. in rubr. de probat. n. 88. Seraphin. de privilegiis iuram. priuil. 11. n. 4. Farin. in praxi crimin. p. 4. conf. 60. n. 133.
 9 Cùm iuramentum non ex esset, &c.] Notatur ad hoc quod quis promittat maleficium committere, vel pecuniam, vel rem vt fiat, vel non fiat, talis promissio non valet, nec firmatur iuramento, vt per Anton. Gomez. var. tom. 2. c. 14. n. 24. in princ.
 10 In gloss. Defraudata, ibi, qui enim falsat monetam

Principis excurritur. Ita Ordinaria Regia Lusit. lib. 5. tit. 12. in princip. apud Castellanos l. 5. & 6. tit. 17. lib. 8. noua recop. Cou. d. tract. c. 8. n. 3. Dec. tract. crimin. 7. c. 18. n. 2. & 3. Christoph. de Pace in scholiis ad leges styli, l. 78. n. 88. Cardos. in praxi iudicum, verbo moneta, n. 3. Farin. in praxi crimin. q. 92. n. 109. & quæst. 115. num. 13.

In gloss. Absoluti, ibi, absolvere potest quemlibet Papa 11 à Sacramento ex iusta causa. Vide Tiraq. de penis temper. in præfat. n. 5. §. 1. Soar. de Relig. tom. 2. lib. 2. de iuram. promiss. c. 4. n. 14. & vide ad quid Flamin. de resignat. benefic. lib. 3. q. 18. n. 93.

In gloss. Patris.] Notatur ad hoc quod Princeps 11 non dicatur defraudare monetam, si illam eundere faciat sub nomine & forma alterius mortui Principis, pater patris, dummodo eudatur ab habente potestatem illam eudendi, idve non fiat in damnum, seu fraudem alterius, vt per Farin. in praxi crimin. p. 5. q. 115. n. 68.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramentum præstitum in præiudicium iuris superioris non valet.
- 2 Pactum plus potest quam statutum.
- 3 Appellandi ius pertinet ad Principis superioritatem.
- 4 Iuramentum habet vim clausulæ, si non valet, valet vt valere potest.
- 5 Iuramento in omni intelligitur auctoritas superioris excepta.
- 6 Alius in dubio censetur factus secundum illud, quod ius disponit generaliter.
- 7 Appellatio causam suscipit.

C A P. Veniens. XIX.

Iuramentum factum contra ius superioris, v. g. non obstante appellatione ad superiorem, sententia exequatur, non valet, quia semper intelligitur exceptum ius, & si contra factum fuerit, executio est reuocanda sub pena censuræ. Colligunt ex Ordinariis Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Boich. Anch. But. Bald. Panormit. Felin. Guid. Pape. Martin. Vran. Alex. de Neuo. Cnjac. Viuiam. in rationali secundum libri iuris Pontificii, pag. 222. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 294. remissio Ximen. in concord. p. 1. & 2. referatur ab Anton. August. collect. 3. Decret. lib. 2. tit. 15. cap. 5.

Quia verò non minus, &c.] Notatur ad hoc quod plus potest pactum quam statutum, vt per Aym. de antiquit. tempor. m. p. 1. cap. visio, n. 30. Surd. conf. 2. n. 29. An, & quando valeat argumentum à pacto ad statutum, dixi in tract. de locis communib. argum. iuris loco 81. ex n. 1.

Appellationibus ad nos interpositis.] Notatur ad hoc quod ius appellandi pertinet ad Principis superioritatem Sebast. Neni. ad l. Imperator. 25. num. 4. ff. de appellat. Cabed. Lusitan. decis. 40. num. 12 part. 2. Collige ex text. non valere consuetudinem quod appellari non possit ad Papam, licet sit iurata, vt per Ferentil. in annot. ad decis. 170. Buratti lit. B. & ideo Rota in Mutinen. iuris patronatus 29. Nouemb. 1619. coram bonæ memoriæ Remboldo, & in Inuenacen. iuris patronatus 1. Iulij 1622. coram eodem denegauit remissoriam ad probandam huiusmodi consuetudinem. Ratio est, quia appellatio ad Papam nunquam censetur

cenfetur sublata, Seraphin. *decif.* 615 n. 7. Rot. in *Tolena decimarum* 2. Decembr. 1620. coram bon. mem. Vbaldo.

4 Cum predictum iuramentum, &c.] Notatur ad hoc quod iuramentum habet vim clausule, si non valet, videat ut valere potest, Tiraq. in l. si unquam, C. de reuocandis donat. in princ. n. 132.

5 Ius superioris exceptum.] Notatur ad hoc quod in omni iuramento intelligitur auctoritas superioris excepta, ut per Rebuff. de priuileg. schol. priuileg. 73. Perez l. 37. gloss. 1. pag. 387. tit. 16. lib. 8. Ordinar. Flamin. de resignat. benef. lib. 3. q. 18. n. 109. vbi n. 110. asserit quod iurans aliquid facere dum est Cardinalis, factus Papa potest contravenire, & presumitur iusta causa recedendi a iuramento, vide Soar. de Relig. tom. 2. tract. de iuram. c. 34. n. 5. & c. 38. n. 4.

6 Notatur etiam ad hoc quod actus in dubio cenfetur factus secundum illud, quod ius disponit generaliter, ut per Flamin. d. tract. de resignat. benef. lib. 6. q. 3. n. 5.

7 Restituitur eidem.] Ex eo, quia appellatio causam suspendit, & attentata pendente appellatione sunt omnino reuocanda per ipsum iudicem ad quem fuerit appellatum, ut per Bernard. reg. 37. Cou. pract. c. 13. n. 1. vers. prima igitur. Nam vbi a sententia fuerit provocatum, illius effectus suspensus est, ita ut pro ea non presumatur vigenti presumptione, ut per Couar. pract. c. 6. n. 6. vers. secundum. Et pendente appellatione a sententia omnia remanent integra, & proceditur ac si sententia lata non esset, Cels. de Grassis *decif.* 4. n. 4. de causa possess. Causaler. *decif.* 242. n. 2. & fuit dictum in ciuitatis plenae pensionis, prope fin. 15. Iunij 1616. coram bon. mem. Cardin. Sacrat.

S V M M A R I V M.

- 1 Usuras non repetere iurans, tenetur iuramentum seruare, potest tamen officium iudicis implorare ne ad restitutionem cogatur, & n. 2.
- 3 Iudex contra usurarium inquirere potest parte non petente.
- 4 Iudex Ecclesiasticus potest facere proclama sub pena excommunicationis, ut quicumque scit veritatem super tali negotio, compareat in iudicio ad deponendum.
- 5 Usuras indebitas soluens scienter potest eas repetere etiam si iurauerit se non repetiturum.
- 6 Renuntians potest beneficium renuntiatum repetere ex noua causa.

CAP. Ad nostram. ij. XX.

1 Qui iurauit nec per se, nec per alium repetere usuras, quas soluit, potest querere alia via, veluti denunciando iudici ut iudex ex officio inquiret, & cogat. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocen. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Panorm. Bald. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Vinian. in *rationali secundi libri iuris Pontif.* pag. 222. Alagona in *compendio iuris Canonici*, pag. 296. remissiuè Casal. in *annot.* & Ximen. in *concord.* p. 1. refertur ab Anton. August. *collect.* 3. *Decret. lib. 2. tit. 15. cap. 6.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Mascard. de probat. *concl.* 1236. n. 13.

3 Mandamus quatenus, &c.] Notatur ad hoc quod inquirere potest iudex ex officio, etiam parte non

Tom. I.

petente, contra usurarium, ut restituat usuras, ad primariam vtilitatem, etiam quod qui usuras soluit, iurasset illas non repetere, Socin. *reg.* 100. *fallent.* 1. Nouell. *reg.* 28. *fallent.* 3. Tiraq. de *primilegiis pia cause*, n. 151. in princ. & prope fin. & alij, quos refert Farin. *fragment. crimin.* p. 2. verbo *inquirere*, n. 355. Potest enim iudex Ecclesiasticus ex officio, & ad priuam vtilitatem inquirere, quando agitur de correctione peccatorum, & vbi imminet periculum animarum, addit. ad Rom. *sing.* 525. vers. & hac opinio, August. ad *Angel.* de *malefic. in verbo*, hac est quadam inquisitio, n. 32. Farin. d. verbo, *inquirere*, n. 360.

Sub pena excommunicationis publicæ, &c.] Ergo iudex Ecclesiasticus potest facere proclama sub pena excommunicationis, ut quicumque scit veritatem super tali negotio, compareat in iudicio ad deponendum, ut per Marant. de ordin. iudic. p. 4. *dist.* 11. n. 54. pag. mibi 180. Et monitoriæ generales concedi possunt in omnes impediens testes producti in causa mota, Guttier. *canon. quæst.* lib. 1. c. 11. n. 36. cum seqq.

In gloss. Repetere. Notatur ad hoc quod soluens scienter usuras indebitas, potest eas repetere, etiam si iurauerit se non repetiturum, ut per Tiraq. de *restitutione* tit. 2. ad finem, n. 151.

In gloss. Probarent, ibi, si enim aliquis alimur beneficium, potest postea ipsum repetere ex noua causa superueniente. Notatur ad hoc quod renuntians potest beneficium resignatum repetere ex noua causa, data scilicet vacatione ex noua electione, postulatione, presentatione, & collatione, seu confirmatione superioris, ut per Flamin. de *resignat. benef.* lib. 1. q. 13. num. 43.

In gloss. Ad testimonium ibi, item quia ad Ecclesiam, seu Episcopum spectat exequi voluntates defunctorum, Vide quæ adduxi ego ipse de officio, & potestate Episcop. p. 3. alleg. 82.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramentum generale debet ita intelligi, si fieri potest, ut non obuiet iuri, alias tanquam temerarium non obligat contra iuris obseruantiam.
- 2 Iuratis menti, & intentio inspicitur.
- 3 Ordo iudicarius in notoriis non est seruandus.
- 4 Notorium non indiget probatione, licet non relictus ab onere proponendi.
- 5 Notorium, & manifestum in quo differant, ostenditur.
- 6 Citatio non requiritur in notoriis.
- 7 Excommunicatum sciens aliquo loco vbi notoria est eius excommunicatio, an teneatur illam vitare in alio loco vbi de ea ignorat remissiuè.

CAP. Ad nostram. iij. XXI.

1 Iuramentum simpliciter, & in genere factum intelligitur de his rebus, quæ iuri non contradiunt, v. g. qui iurat in omni causa seruare ordinem iudicarium, intelligitur quando talis ordo seruandus est, & non quando ius aliter disponit, v. g. in manifestis, & notoriis non est opus accusatione, nec subtilitate ordinis iuris secundum ius Canonicum, & in hoc seruandum non est iuramentum, alioquin si intendebat facere contra ius Canonicum, erat perinurium. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innocen. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anania, Hostienf. Henric. Boich, Anchar. Butr. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alexand.

D d d 2 de

de Neuo, Cujac. Vinian. in ration. secundi libri iuris. Pontif. pag. 223. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 295. remissive Ximen. in concord. part. 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 15. cap. 7.

2 *Habebas in mente.* Ergo in iuramento mens, & intentio iurantis inspicitur, ut per Tiraq. in l. si unquam C. de reuocand. donat. in princip. n. 170 & verbo, libertis, n. 56. de quo latè ad plura referentem vide Sanch. in precepta Decalogi, tom. 1 lib. 3. c. 10. per totum.

3 *Quod in manifestis, & notoriis, &c.* Notatur ad hoc quod in notoriis ordo iudiciarius non est seruandus, ut per Hippol. sing. 511. & sing. 659 Mascard. de probat. concl. 1103. n. 6. Salgado de practic. Regia, tom. 1. p. 6. c. 14. n. 47. Gom. var. tom. 3. c. 1. sub n. 42. Farin. in praxi crimin. q. 21. n. 60. ubi facit regulam quod in notoriis ordo iuris non seruatur, quia in eis ordo est ordinem non seruare. Intellige procedere & locum habere in criminalibus, & in delictis favore Reipubl. non autem in civilibus & in contractibus etiam notoriis, quia in illis notorietate non obstante iudiciarius ordo, libellus, & liti contestatio requiritur, ita Anton. de Butt. in tr. de notor. art. 4. n. 5. & seqq. Lancel. Contrad. in pract. lib. 1. c. 9. §. 3. de offic. Prator. in caus. crimin. rubr. de not. crimin. n. 19. vers. in secundo casu principali, fol. 242. Sigism. Scacc. de iudic. caus. civil. crimin. &c. lib. 2. c. 9. n. 580. Farin. d. q. 21. n. 63. Buccaron. de different. inter iudicia civilia, & crimin. d. ffer. 171. n. 8.

4 *Vnde notorium non indiget probatione.* Bellacombe. tom. 1. communium opin. lib. 4. tit. 9. n. 265. pag. 505. Surd. decis. 250. n. 14. & decis. 3. 6. n. 82. Mendez à Castro in praxi Lusit. lib. 3. c. 3. n. 33. Farin. in praxi crimin. p. 1. q. 21. a. n. 80. licet autem releuet ab onere probandi, non tamen releuet ab onere proponendi, & ideo debet allegari, Vinian. d. tom. 1. commun. lib. 4. tit. 9. a. n. 29. Mench. quest. illustr. c. 2. n. 11. Farin. d. q. 21. n. 110. Borsar. conf. 4. n. 26. Alciat. de presumpt. reg. 2. pres. 12. n. 33. Menoch. remed. 1. recap. n. 165. & remed. 15. n. 264. Mascard. de probat. conclus. 1104. n. 1. Salgado d. cap. 14. n. 48. Et generaliter quid & quomplex sit notorium iuris, scilicet & facti permanentis, aut transeuntis, & momentanei, & quid manifestum, & de singulorum attributis, & qualitatibus, & quomodo cognoscatur, & in quibus casibus verificetur, & de pluribus aliis perdoctè videndus est Capra in tract. de notorio, Mascard. d. concl. 1101. usque ad conclus. 1105. inclusiue, Farin. in praxi crimin. p. 1. quest. 21. per tot. ubi latissime. Et plura, quæ in notoriis potest facere index, adducit D. Barbosa in l. si de vi, a. n. 140. ff. de iudic.

5 *Aduerte ex prædictis huius text. verbis manifestum, & notorium inter se differre, quia illud est probandum, hoc verò nulla indiget probatione.* Mascard. de probat. conclus. 1014. n. 3. nam manifestum dicitur quod publicè pluribus patet, non verò omnibus, aut maiori parti: notorium verò quod patet omnibus, vel maiori parti populi, Cardos. in praxi iudicum, verbo, notorium, n. 5. Farin. d. q. 21. n. 4. Vnde notorium illud dicitur, quod nulla tergiversatione celari potest, Mench. d. c. 2. n. 11 & c. 20. n. 23. Menoch. de arbit. casu 166. n. 4. & propriè dicitur quod est facti permanentis, & non transeuntis, Ignat. del Villar. in syna responsorum, lib. 2. resp. 16. c. 2. n. 51. Et induci potest per scientiam decem personarum, Farin. d. q. 21. n. 47. Fr. Emman. quest. Regul. tom. 2. q. 6. art. 4.

6 *In gloss. Observandum 2. ibi, alius citari debet.* Imò in notoriis non requiri citationem tenent Rebuff. in tract. nominat. q. 17. n. 3. Matienf. l. 3. gloss. 10. lib. 5. noua recop. Farin. d. c. 21. n. 66. cum seqq.

7 *In ead. gloss. ibi, Si verò non sunt notoria in hac Pro-*

uincia, &c. Notatur ad hoc quod in notoriis non est seruandus ordo iudiciarius in eo loco, ubi delictum est notorium, secus in alio ubi occultum est, ut per Sanch. de matrim. lib. 3. disp. 22. n. 9. An autem excommunicatum sciens in aliquo loco, ubi notoria est eius excommunicatio, teneatur illum vitare in alio loco, ubi de ea ignoratur? vide Cou. cap. alma mater, p. 2. §. 3. n. 2. Vgolin. de censur. tab. 1. c. 13. §. 7. n. 3. Paul. Comitol. respons. moral. lib. 6. q. 32. n. 2.

S V M M A R I V M.

- 1 *Iuramentum vnum vni debitum si alteri præstatur, illicitum est, & eo non obstante, cui debetur præstandum est.*
- 2 *Iuramentum vni debitum si alteri præstetur, illicitum est.*
- 3 *Soluens alij, quàm vero creditori non liberatur, limitatur in aliquibus casibus.*

CAP. Eate. XXII.

Fidelitatem, qui tenetur vni iurare, & iurat alteri, si hoc iuramentum est contrarium debito, iuramentum est illicitum, & non tenet, sic tenetur iurare, cui debet, nam debitum, quod soluitur cui non debetur, non remittitur, sed augetur. Colligitur ex Ordinari. Abb. antiq. Innocent. Collect. Zabarel. Bellam. Ioan. Andr. Imola, Anania, Host. Anchar. Butr. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Vinian. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 223. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 296. remissive Ximen. in concord. p. 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 15. cap. 8.

Probat hic text. quod si vnum iuramentum vni debitum alteri præstetur, illicitum est, & eo non obstante, cui debetur, præstandum est de quo vide Ant. Gom. l. 50. Tauri, n. 58. col. 1. Soar. de Religione, tom. 2. tract. de iuram. lib. 2. c. 34. n. 5.

Quod onus non remittitur, &c. Notatur ad hoc quod soluens alijs, quàm vero creditori non liberatur, l. 1. §. ante omnia, ff. de passis, Surd. decis. 60. n. 1. & dec. 229. n. 1. Steph. Grat. discept. forens. c. 20. a. n. 30. & c. 104. n. 17. Nisi solutio fiat prælato prælatino, quia tunc liberabit soluentem, Surd. d. decis. 229. n. 10. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 45. §. 2. n. 17. alios refert Flores de Mena ad Gam. decis. 16. n. 1. dummodo solutio non fiat Prælato intruso, Cald. Pereira de emptione, & vendit. c. 15. n. 14. in fine. Aduerte quod soluens alij, quàm creditori in aliquibus casibus liberatur, videlicet quando soluerit de mandato iudicis, l. non videtur, §. qui iussu, ff. de regulis iuris, Menoch. conf. 63. a. n. 12. Guttier. pract. lib. 1. q. 113. n. 4. Farin. in praxi crimin. p. 2. q. 97. n. 11. Rot. apud eund. decis. 151. & 849. n. 2. in l. collect. vniuersitatum, dummodo non fiat de mandato iudicis iniusto, Guttier. lib. 1. q. 81. a. n. 10. Farin. d. q. 97. n. 112. Sic etiam soluens de mandato iudicis in publica subhastatione liberatur, Stephan. Grat. discept. forens. c. 37. n. 36. provt etiam liberatur soluens ipsi iudici, aut apparitori exequenti, l. questum, ff. de distract. pignor. Parlad. rerum quorid lib. 2. cap. fin. p. 5. §. 17. n. 10.

S V M M A

SVM MARIVM.

- 1 Illicita si precipiantur, parere non tenetur iurans simpliciter stare mandato alicuius, n. 1.
- 2 Famulus iurans se domino obtemperaturum, ipsi imperanti aliquid inordinatum parere non tenetur.
- 4 Consilio alicuius stare intelligi debet si consilium sit iuri consonum.
- 5 Voluntas libera in compromissis iusto arbitrio, & discretione intelligitur.
- 6 Ingratitudo causa, propter quas potest pater exheredare filium, quae sunt remissive.
- 7 Filia si vitam luxuriosam egerit, à parte exheredari potest.
- 8 Filius à patre exheredari poterit si cum captum de carcere eripere neglexerit.

CAP. Quintavallis. XXIII.

- M**andatis alicuius stare qui iuravit, & ille mandati illicitum, v.g. vt exheredet filios, vel remoueat à se uxorem, non tenetur obedire nisi reuocet mandatum, licet licitum fuerit iuramentum. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabab. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Butr. Bald. Felin. Panorm. Guid. Papae, Martin. Vran. Alex. de Neno, Cujac. Viuiam. in *rationali secundi libri iuris Pontificii*, pag. 224. Alagona in *compendio iuris Canon.* pag. 296. remissive Ximen. in *concord.* p. 1. & 2. refertur ab Ant. August. collect. 3. *Decret. lib. 2. tit. 15 c. 9.*
- 2 Notatur ad hoc quod cum aliquis iurat simpliciter stare mandato alicuius, non tenetur parere si precipiat illicita, vide Perez l. 1. gloss. 1. pag. 567. col. 1. versic. tamen in contrarium, tit. 5. lib. 3. *Ordinam.* Fr. Emman. in *sum. tom. 1. cap. 22. ad finem.* Nam iniusta precipienti etiam Principi parendum non est, gloss. verbo morte, in cap. 2. de maiorib. & obed. vbi plures citant Doctores. Vnde si famulus iuravit se domino obtemperaturum, ipsi imperanti aliquid inordinatum parere non tenetur, Sayr. in clau. Regia. lib. 5. cap. 7. num. 6. Et si quis iuravit stare consilio alicuius, intelligi debet si consilium sit iuri consonum, l. si libertus, la 2. ff. de oper. libert. Scobar. de *ratiocin.* c. 32. num. 26. nam iuramentum interpositum in contractu minimè trahitur ad non cognita, vt habetur in cap. veniens, l. 6. sup. hoc tit. vbi plures citant Doctores, n. 1. & actus factus contra regulam non valet, Tiraq. de *pensis temper.* in *praeat.* n. 67. & 68.
- 5 Ut reuocet mandatum illud iniungas. Notatur ad hoc quod libera voluntas in compromissis iusto arbitrio, & discretione intelligitur, vt per Menoch. de *arbitr.* lib. 1. q. 7. n. 3. & 4.
- 6 In gloss. Exheredaret, ibi, causa vero ingratitudinis, propter quas pater potest exheredare filium. sunt ha. Huiusmodi causas prosequuntur l. 2. vbi gloss. 1. cum seq. tit. 9. lib. 3. for. leg. Marfil. sing. 78. incip. plures sunt, Perez l. 1. gloss. 1. pag. 70. col. 2. tit. 2. lib. 5. *Ordinam.* & l. 9. gloss. 1. pag. 12. tit. 1. lib. 8. eiusdem *Ordinam.* Molin. de *insti.* tract. 2. disp. 127. & vide posita in *auth. vt cum de appellat. cognoscitur*, §. aliud quoque capitulum, vers. causas, collat. 8. apud quos, & precipue Molinam, videbis omnes causas propter quas potest pater filium exheredare, an autem ex similibus, vel grauioribus valeat à parte filius exheredari, vide citatos à parente meo in *comment. ad Ordin. Regiam Lusitan.* lib. 4. tit. 87. in princ.

Tom. I.

In ead. gloss. ibi, Si filia vitam luxuriosam egerit, &c. Vide Surd. de *aliment.* tit. 1. q. 5. n. 16. & q. 6. Cenal. *communium contra commun.* q. 5. Garc. Mastrillo *Siciliae decif.* 163. Modern. de *iurisdic.* p. 4. casu 70. Bernard. Graue. ad *practicam Camera Imper.* lib. 2. concl. 95. D. Barbol. in l. 1. p. 4. n. 27. 3. & 35. ff. *solutio matrim.* Benedict. Agid. in *repetit. l. Titia*, p. 3. à n. 30. ff. de *condict.* & demonstr. & de iure, & privilegio honestatis, artic. 7. Henric. in *sum.* p. 2. lib. 11. cap. 6. Molina d. *tract.* 2. disp. 6. versic. dubium, Rebello de *obligat. iustit.* p. 2. lib. 2. q. 14. sect. fin. Sanch. de *matrim.* lib. 3. disp. 47. n. 12. Azor. *instit. moral.* p. 2. lib. 2. c. 7. parentem meum d. *comment. ad Ordinam. Regiam*, lib. 4. tit. 88. §. 1. à n. 1. vbi n. 6. an sufficiat vnicus concubitus filiae ad hoc vt pater possit illam iuste exheredare, & n. 7. an filia poenitendo si redeat ad vitam honestam possit exheredari, & n. 6. quid si non fuit ab aliquo cognita, quia erat arcta, sed luxuriose vivebat, & n. 16. an possit ei alimenta, & dotem denegare, & n. 17. an per reconciliationem patris cum filia tollatur exheredatio.

In ead. gloss. ibi, Si parentem captum de carcere eripere neglexerit. Vide Perez l. 2. tit. 12. lib. 1. *Ordin.* pag. 186. Molin. d. *disput.* 176. vers. 13. Steph. Gratian. *discept. forens.* c. 108 n. 6.

CAP. Tu nos. ij. XXIV.

Quando vir & vxor separant se à thoro, & mutua cohabitatione, & iurant se nunquam debitum petituos, si alter deinde non vult continere, mulier est cogenda censuris vt redeat ad virum non obstante iuramento. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Boich, Anch. Butr. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papae, Martin. Vran. Alex. de Neno, Cujac. Viuiam. in *rationali secundi libri iuris Pontificii*, pag. 224. Alagona in *compendio iuris Canon.* pag. 292. remissive Ximen. in *concord.* p. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. *Decret. lib. 2. tit. 15. cap. 10.*

Se nunquam mutuo petituos. Notatur ad hoc quod pactum inter coniuges initum quod possint seorsim, & non simul cohabitare, non potest iuramento confirmari, repugnat namque huiusmodi separatio substantiae matrimonij, per quod inducitur maris, & foeminae coniunctio, vt in c. 127. q. 2. repugnat etiam bono prolis, cap. omne itaque, ead. causa, & quæst. præstat etiam occasionem adulterandi, vt res innuit, tum denique quia coniuges non possunt pro suo arbitrio se inuicem separare, Surd. *conf.* 364. n. 16. Non obstat quod votum simplex castitatis mutuo consensu ab vxoratis emissum, est licitum, Sanch. de *matrim.* lib. 9. disp. 37. à n. 17. quia, vt idem Sanch. citato loco respondet, coniuges de quibus hic, non amore continentiae seruandæ id iuravit, sed ex causa iniusta, & passione, si enim continentia ex vtraque parte promissa fuisset licita, nequaquam Pontifex improbaret huiusmodi separationem quoad thorum, vt aduertit Cald. Pereira de *emprione*, & *vendit.* c. 30. n. 12. cum seqq.

SVM MARIVM.

- 1 Iurans cum muliere contrahere, propter superuenientem fornicationem, vel deformitatem, eam repellere potest, non vero propter præcedentem.
- 2 Iuramentum non extenditur ad futurum euentum.

D d d 3

3 Int

- 3 Iuramentum promissorium intelligitur si res in eodem statu permanserit.
- 4 Vir non tenetur eam in uxorem ducere, cui dos non datur.
- 5 Sponsalia per fornicationem dissoluntur.
- 6 Turpius eicitur, quam non admittitur hospes.
- 7 Sponsalia dissoluntur per lepram, epilepsiam, & aliam deformitatem superuenientem.
- 8 Sponsalia propter causas precedentes non dissoluntur, si ea ignorata non sint.
- 9 Sponsus an possit sponsam accusare de adulterio, ostenditur.
- 10 Sponsalia an dissoluantur per pauperiorem superuenientem? ostenditur.
- 11 Sponsalia dissoluntur etiam si femina per vim fuerit carnaliter cognita.
- 12 Iuramentum de non accusanda uxore de adulterio validum est.
- 13 Declaratur text. in presenti.
- 14 Verba, omnino dimittere, denotant ipso iure.
- 15 Dictio, incunctanter, denotat sententiam latam.
- 16 Marito permissum est castigare uxorem.

CAP. Quemadmodum. XXV.

Matrimonium contrahens cum muliere, & iurans illam apud se semper retinere, propter fornicationem precedentem non potest illam dimittere, sed maxime propter sequentem, non obstante iuramento, quia intelligebatur illa conditio, id est, si non peccat contra legem coniugij. Item si iuravit aliquam ducere, non est considerata precedens fornicatio, sed propter subsequentem potest illam non ducere, quia intelligebatur hæc conditio, id est, si non facit contra legem sponsalium. Item si post sponsalia, & iuramentum mulier sit leprosa, vel paralytica, vel amiserit nasum, vel oculos, seu aliquid turpium ei euenerit, vir non tenetur illam ducere, sed ductam non potest dimittere. Item si vir iurat quod de nullo crimine uxorem accusabit, iuramentum est temerarium, quia in casu fidelitatis tenetur de iure: si iurat non accusare de adulterio, iuramentum tenet, & non potest accusare ad diuortium faciendum, sed potest & debet denunciare Ecclesiæ ad correctionem vxoris. Colligunt ex Ord. Abb. antiq. Collect. Innoc. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Hentic. Butr. Anchar. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alexand. de Neuo, Cujac. Vivian. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 225. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 207. renissimè Ximen. in concord. p. 1. & 2. refertur ab Anton. Aug. collect. 3. Decret lib 2. tit. 15. cap. 11. nouissimè Ioan. de Valboa in annis Acad. prelect. Salmant. tom. 1. pag. 295. cum seqq.

- 2 Talis erat subintelligenda conditio, &c. Notatur ad hoc quod iuramentum non extenditur ad futurum eventum, quem vir prudens non potuit cogitare, vt per Menoch. conf. 84. n. 24. & n. 30. nec eget relaxatione, Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 67. à princip.
- 3 Iuramentum enim promissorium intelligitur si res in eodem statu permanserint, Valer. Reginald. in praxi fori penitent lib. 18. n. 14. vers. quarto. Et rebus notabiliter mutatis non obligat promissio, Sanch. d. lib. 1. disp. 63. n. 2. Vnde virum non teneri eam in uxorem ducere, cui dos non datur, tenent Bald. in cap. iuravit, n. 3. & 5. sup. de probat. Surd. de aliment. tit. 1. §. 42. num. 47. Valer. Reginald. d. loco, lib. 31. n. 264. & 304.

Sed subsequentem. Ergo per fornicationem sponsalia dissoluntur, vt per Nauar. conf. 34. n. 1. sub tit. de sponsal. Bellacomb. tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 11. n. 3. Couar. de sponsal. p. 1. c. 5. in initio, n. 2. Hentiq. in sum. lib. 1. c. 12. n. 1. Perez tit. 1. lib. 5. Ordin. pag. 7. Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 63. n. 3. Agid. de Coninch. de Sacram. & censuris, tom. 2. disp. 23. à n. 34. Valer. Reginald. d. lib. 31. n. 262. Menoch. de arbitr. casu 455. n. 5. Card. Tusch. tom. 5. concl. 116. n. 5. Rebel. de obligat. iustitia, p. 2. lib. 4. §. 8. sect. 2. n. 8. Guttier. de matrim. c. 31. n. 1. Bonac. eod. tract. q. 1. punct. 6. n. 1.

Quia turpius eicitur, &c. Vide Ouid. lib. 5. de Tri. 6. lib. eleg. 7. Tiraq. de constit. limit. 7. n. 43. p. 3. Surd. de aliment. tit. 7. §. 17. n. 41. Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de disciplina cleric. §. 29. n. 7. Nam fauorabilior est causa conseruationis, quam nouæ acquisitionis, ex Menoch. conf. 32. n. 37. Et facilius constituitur ius retinetur, quam de nouo acquiratur, l. parte furioso, ff. de his, qui sunt sui, Surd. decif. 49. n. 5.

Mulier fiet non solum leprosa, &c. Notatur ad hoc quod sponsalia dissoluntur per lepram, epilepsiam, aut aliam deformitatem superuenientem, vide Sanch. d. lib. 1. disp. 55. cum seqq. Reginald. d. lib. 31. n. 263. Cardin. Tusch. d. concl. 116. n. 6. Agid. de Coninch. d. disp. 23. n. 66. Molin. de instr. tractat. 2. disp. 272. n. 4. & 5. Guttier. d. c. 32. n. 3. Bonac. d. punct. 8. num. 9.

Non obstat text. in presenti, in vers. quauis, ad fin. princ. ibi, quauis interdum, &c. quæ ratio videtur suadere Summum Pontificem voluisse propter morbum superuenientem sponsalia dirimi non posse, nam reiecta aliquorum sententia, qui arbitrantur legendum esse, quia, pro quauis, quæ inepta est correctio: si precedens interrogatio affirmatiua expendatur, dicendum est Pontificem rationem illam interrogatiue adduxisse adhuc ad confirmationem contrariæ partis, quam interrogabat, quasi velit vtrum teneatur sponsus leprosam sponsam recipere, licet secundum ius multa impediunt, quæ non dirimunt, & non respondet interrogatiui expresse, sed ex dictis quæstionem veluti nonissimam decidendam relinquunt.

In gloss. Precedentem. Notatur ad hoc quod propter causas precedentes non dissoluntur sponsalia, & ea ignorata non sint, quia contrahendo cum illa videtur eius mores approbare, vt per Hentiq. in sum. lib. 11. c. 14. num. 7. Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 63. num. 2.

In gloss. Non admittere, ibi, nam & sponsus potest sponsam accusare de adulterio. Ita Sarmient. select. lib. 1. cap. 6. num. 1. cum seqq. Contrarium tamen, imò concubitus cum sponsa alterius non dicit adulterium, tenent Cou. de sponsalib. part. 1. cap. 1. num. 8. Greg. l. 1. verbes, de sponsada, tit. 17. p. 7. Gom. Arias l. 81. Tauri, num. 1. cum seqq. Perez l. 1. versum deducitur, tit. 1. §. 5. Ordinam. pag. 2. & l. 2. in gloss. è baz iere adulterio, tit. 15. lib. 8. pag. 289. Fr. Emman. in sum. part. 1. cap. 5. num. 3. in fin. Azencd. l. 3. num. 5. tit. 10. lib. 8. nona recap. Gom. l. 80. Tauri, num. 47. vers. dubium tamen est, Hentiq. d. lib. 11. cap. 13. num. 4. plures quos refert, & sequitur Sanch. d. lib. 1. disp. 2. num. 1. alios citauit ad cap. discretionem, num. 8. de eo, qui cognouit, vbi vide pulchram quæst. pro qua sententia contra gloss. in presenti facit quod sponsa illa proprie dicatur, quæ nondum matrimonium contraxit, sed promissit l. in eo iure, §. 1. ff. de ritu nupt. l. 1. §. & primum, ff. pro dote, l. quod seruis ff. de condit. ob causam, l. sancimus, C. de nuptiis, Dec. conf. 1256. Hippolin. l. 1. qui cum telo, num. 29. C. de fideiuss. at non licet propriam verborum significationem omittere, & contra eam leges penales extendere, c. odia, c. in panis, de reg. iur. lib. 6. cum vulgaribus;

tibus; ergo non licebit poenas à legibus impositas contra violatores alienarum nuptiarum ad sponsas extendere. Nec contrarium probat text. in l. si vxor. 13. §. Diuus ff. de adulter. dum permittit sponso accusare eum, qui sponsam violauit, etenim in eo tit. non solum agitur de adulteriis puniendis, sed etiam de aliis illicitis fornicationibus, inter quas consummatur, quæ cum alterius sponsa committitur, nec poena adulterij in eo casu imponitur, sed alia mitior, vt ille text. probat.

10 In gloss. Oculis ibi, *secus esset si mulier laberetur in facultatibus*. Vult hæc glossa nulla præuia dotis promissione sponsalia ad paupertatem sponsæ superuenientem non dissolui, sequuntur Covar. d. c. 5. in initio, n. 5. Petr. Greg. syntagn. iuris, p. 2. lib. 8. c. 9. n. 9. Martienf. ad rub. tit. 1. gloss. 1. n. 47. lib. 5. nona recop. 9. Menoch. conf. 386. num. 3. Sed veritus est paupertatem superuenientem sponsalibus esse causam sufficientem ad dissoluenda sponsalia, vt si femina incidat in paupertatem, itavt non possit soluere dotem, etiam nulla in sponsalibus præhabita promissione, vel mentione dotis, quia sponfus iudicio prudentis non censetur habuisse intentionem obligandi se ad contrahendum matrimonium in eo eventu, tum quia promissio censetur facta sub conditione dotis, ita Siluest. Nanar. Henric. & alij quos refert, & sequitur Sanch. d. lib. 1. disp. 59. à n. 3. quibus adde Menoch. d. casu 455. n. 6. Gutier. d. c. 33. n. 1. Agid. de Coninck d. disp. 23. num. 69. Rebelle d. q. 8. sect. 8. num. 2. Bonac. d. puncto 8. n. 12.

11 In ead. gloss. ibi, *sed quid si per violentiam opprimatur sponsa de futuro, &c.* Notatur ad hoc quod sponsalia dissoluntur etiam si femina per vim fuerit carnaliter cognita, nam ista censetur notabilis mutatio ex parte sponsæ, ex qua vir potest graue dedecus pati, præsertim cum non ita facile constare possit sponsam per vim, & omnino inuoluntariè cognitam fuisse. Ita Fr. Emman. in summ. tom. 2. c. 245. num. 6. Henriquez lib. 11. cap. 14. in princ. Nauar. in man. cap. 22. n. 27. Agid. de Coninck d. disp. 23. num. 55. Sanch. d. lib. 1. disp. 55. num. 7. Bonacin. d. puncto 8. num. 3.

§. Illud autem.

12 Probat hic §. iuramentum de non accusanda vxore de adulterio validum esse, & efficere ne maritus ad separationem thori vxorem valeat accusare, contra reg. l. si vnus, §. pacta, ibi, *ne furti agam*, ff. de pactis, & cap. 1. ibi, *patronus est turpitudinis*, 32. quest. 1. & c. si vir, ibi, *reus erit & eius peccati particeps*, de adulter. tum quia dolus futurus nequaquam potest remitti, ex reg. d. l. si vnus, §. illud, cum citatis à Donel. comment. iuris Civilis, lib. 16. cap. 6. col. 60. Gutier. de iurament. confirm. part. 1. cap. 10. num. 5. Farinac. in praxi crimin. quest. 142. num. 77. tum denique, quia remittens adulterium non videtur remittere futurum, Palat. in reper. cap. per vestras, §. 9. num. 18. Gregor. d. tit. 18. part. 7. Clar. §. adulterium, num. 18. Sord. de aliment. tit. 7. quest. 16. num. 103. & 140. D. Barbof. in l. 2. in princip. part. 1. n. 104. ff. solutio matrimon. Quibus difficultatibus, vt satisfaciat gloss. hic verbo, *crimine*, & verbo, *in hoc casu*, respondet verum quidem esse iuramentum de non accusanda vxore propter adulterium futurum non valere, veruntamen in hoc text. iuramentum fuisse præstitum circa adulterium iam perpetratum, quo casu bono publico non præiudicat, imo per leges approbatur, cum tunc præteritus dolus & per consequens priuatum tantummodo modum remittitur, sed hic intellectus confunditur

ex hoc text. qui agit de criminibus futuris, non autem de iam commissis, vt patet ibi, *super nullo crimine accusabit*, &c. Minus placet Imolar. sententia existimantis dictionem, *tutus*, in hoc text. stare comparatiuè, quasi velit Pontifex quoddam licet tutum sit non obstante prædicto iuramento vxorem accusare ad diuortium celebrandum, tutius tamen erit ab eadem accusatione desistere propter iurandi religionem.

Quare dicendum puto pactum, seu iuramentum de non accusanda vxore propter adulterium si referatur ad publicam accusationem, non valere, quia offendit ius publicum, sicut non valet quæcunque alia pactio de non accusando aliquem de crimine ad vindictam publicam, & sic procedit d. l. si vnus, §. pacta. Si verò pactum, seu iuramentum referatur ad correctionem, hoc est, ne per me viam denuntiationis iudicialis ad correctionem vxorem valeat accusare, similiter etiam non valebit, ex eo quia impedit medium, quo mulier potest respicere à peccato, ac subinde non est obligatorium, iuxta reg. non est, de regulis iuris in 6. Tandem si referatur iuramentum huiusmodi de non accusanda vxore ad priuatam, & civilem accusationem, quæ sit ad separationem thori, validum quidem erit, iuxta text. in presenti, cuius hic est proprius casus, cum tunc nec ius publicum offendatur, cum accusatio criminalis salua maneat, nec delinquendi occasio tribuatur, cum ad correctionem vxorem valeat accusare. Colliges hæc ex Ioan. Andr. Zabarel. num. 2. Butr. §. Abb. 14. in presenti, & D. Barbof. in l. 2. in princip. part. 1. num. 106. ff. solutio matrimon. ac Soar. de Relig. tom. 2. tract. de iuram. lib. 1. c. 17. à n. 14. vsque ad num. 22. quamvis ipse de ea dubitet, num. 10.

Vnde illa est notanda differentia inter iudicia civilia & criminalia, vt scilicet verum sit quoddam vbi maritus paciscitur cum vxore, & promittit eam non impetere, seu molestare pro adulterio per illam committendo, si tale pactum fuerit iuramento confirmatum, tunc propter iurandi religionem maritus non poterit eam pro adulterio impetere, seu molestare, quando scilicet ipse maritus voluerit agere contra vxorem adulteram civiliter, & ad comunodum, & vilitatem ipsius mariti, hoc est, ad diuortium celebrandum, secus autem erit si maritus voluerit agere contra vxorem pro adulterio criminaliter, & ad publicam vindictam, & pro interesse publico, quia isto casu maritus non prohibetur eam impetere, & criminaliter accusare, non obstante iuramento, quia quoad interesse publicum, & publicam vindictam iuramentum nihil operatur, & ad eam non se extendit. Ita Farin. fragm. crimin. p. 1. verbo dolus futurus, n. 183. Buccaron. de different. inter iudicia civilia & criminalia, differ. 131. n. 11.

Omnino dimittere. Id est, ipso iure, iuxta ea, quæ 14 Tiraq. in l. si vnquam, verbo reuertatur, num. 66. & seqq. Ioan. Solas de legibus, quest. 96. tract. 14. disp. 15. sect. 7. sub num. 79. Farinac. fragm. crimin. part. 2. verbo, *lex*, num. 122.

Incunctanter. Denotat sententiam latam, Sayr. in 15 clauis Regiæ, lib. 3. cap. 8. num. 27. Farin. d. verbo, *lex*, à num. 11.

Nisi penitus respiceret. Ego si adultera emenda 16 data sit, & peniteat prioris vitæ, tunc licite maritus illam recipit, & ad reconciliationem admittit, vt per D. Barbof. d. l. 2. in princ. part. 1. n. 102. Soar. d. cap. 17. num. 14. cum seqq. Sanch. de matrimon. lib. 10. disp. 13. num. 4.

In gloss. Denuntiare, sin. ibi, & castigare, cum hoc ei 17 permissum sit. Vide Tiraq. l. 1. connub. gloss. 1. part. 1. D d d 4 n. 22

n. 2. 2. Palat. in rep. cap. notab. 3. in princ. n. 7. D. Barbos. in rubr. ff. soluto matrim. p. 2. n. 3. i. cum seqq. Surd. de alimentis, tit. 7. q. 16. n. 4. cum seqq. Farin. in praxi criminal. p. 5. q. 133. num. 194. & 205.

S V M M A R I V M.

1. Iuramentum licet ex causa necessaria etiam per Religiosos praestatur.
2. Iuramentum factum per creaturas referendo eius in creatorem, obligat ad sui observantiam.
3. Declaratur locus Mat. 5. Nolite iurare omnino, &c.
4. Iurare prohibitum est, nisi ex causa necessitatis.
5. Adulterium est grave crimen ut nulla causa iustificari possit.
6. Declaratur text. in presenti, & n. 7.

CAP. Etsi Christus. XXVI.

1. **M**onachi & clerici deficientibus aliis testibus possunt iurare pro Monasteriis suis. Item iuramentum cum veritate, iustitia & iudicio est licitum, quia non est malum, & ideo prohibitum, sed est bonum, & ex causa prohibitum, ut crimen. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Anchar. Butr. Bald. Panormit. Felin. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alexand. de Neno, Cujac. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontificij, pag. 226. Alagona in compendio juris Canonici, pag. 298. remissive Ximen. in concord. part. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 3. Decretal. lib. 2. tit. 1. §. 1. cap. 1. 3. nonissimè Ioan. de Valboa in annuis Academi. praefat. Salimantic. tom. 2. pag. 302. cum eqq.

2. **E**t quomodo non sit per creaturam, &c.] Notatur ad hoc quod iuramentum factum per creaturas referendo eas in creatorem, & ita cum relatione in Deum, verum est iuramentum, & ad sui obligat observantiam, ita D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 6. Abb. hic notab. 3. Sylvest. verbo iuramentum 1. q. 4. Angel. eod. verbo, 1. §. 2. Sot. lib. 8. de iustit. quest. 1. art. 6. Covarr. in cap. quomodo pactum, part. 1. §. 1. num. 5. Nauar. in man. cap. 12. num. 5. Azor. instit. moral. part. 1. lib. 1. cap. 3. q. 5. Sayr. in clavi Regia, lib. 5. c. 1. n. 14. & cap. 3. n. 14. cum seqq.

3. **Nolite iurare omnino &c.]** Hunc locum Matth. relatum in presenti, interpretantur D. Hieronym. & alij, teste Couar. d. n. 5. vers. non erit, & plures, quos refert, & sequitur Sayr. d. lib. 5. c. 3. n. 14. scilicet Christum Dominum prohibuisse iuramentum fieri per creaturas, nempe quando fit nulla in Deum facta relatione. Plures alios interpretandi modos colliges ex D. Thom. d. q. 89. art. 2. ad 1. Castr. in summa contra heres. verbo iuramentum, Sot. lib. 2. de iustit. q. 2. art. 3. & lib. 8. q. 1. art. 2. Iansen. in concordia Evangeliorum, c. 40. vers. verum audistis, Azor. d. q. 5. Ex quibus variae colliguntur explicationes satis probabiles, inter quas non est contemnenda illa, quæ est de mente Sancti Thomæ, Iansenij, & Catechismi ex decreto Trident. super secundum Decalogi præceptum, & aliorum, ut scilicet verbum, omnino, intelligatur, id est omni casu, indistinctè, semper, seu, ut aiunt, in omnibus, & per omnia, ita ut sit sensus, nolite indistinctè, id est, semper, & omni casu iurare.

4. **Sed necessitas trahere, &c.]** Notatur ad hoc quod prohibitum est iurare nisi ex causa necessitatis, Rota apud Farin. decis. 777. num. 7. collect. 1. noniss. alijs

p. 4. diuers. Cl. rissus enim non prohibuit iuramentum necessarium, sed temerarium, & de fide est inrisurandi actum non esse simpliciter & generaliter in Evangelio Matth. 5. damnatum, sed esse ex se licitum, utpote ad virtutem religionis spectantem, ut docent Castr. adversus hæreses lib. 8. verbo iuramentum, Barad. tom. 2. concord. Evangel. lib. 7. cap. 20. Soar. de relig. tom. 2. lib. 1. de iuram. cap. 3. ex num. 9. & cap. 4. & 7. Azor. instit. moral. p. 1. lib. 1. cap. 2. q. 2. Valent 2. 2. disp. 6. quest. 7. puncto 3. statim in princ. Lessi. de iustit. lib. 2. cap. 42. dub. 3. num. 13. De illis tribus comitibus veritate, iudicio, & iustitia, quæ in iuramento interuenire debent, vide S. Antonin. p. 2. tit. 10. c. 4. §. 1. Couar. in cap. quomodo pactum, part. 1. §. 6. n. 1. Menoch. conf. 29. n. 3. D. Barbos. in l. alia, §. eleganter, n. 29. ff. soluto matrim.

Adulterium.] Quod grane est crimen ut nulla causa iustificari possit, ut per Surd. de aliment. tit. 7. q. 16. n. 24. & 44.

Licet ergo, &c.] Difficilis est hic text. dum indulget Monachis facultatem testificandi in causis sui Monasterij, idque deficientibus alijs, hoc est, sub conditione si alij deficient testes, iuxta naturam ablatini absoluti, de qua in l. a testatore, ff. de cond. & demonst. constat enim absque vlla indulgentia secundum ius commune etiam stantibus alijs testibus posse Monachos in causa sui Monasterij testimonium ferre, ut probat cap. insuper 6. cap. n. 39. cap. nuper 51. de testib. In qua difficultate enodanda reiecta illa responsione ad hunc text. quod scilicet huiusmodi gratia, & indulgentia concessa Monachis testificandi in causis sui Monasterij, operetur, & suppleat licentiam superioris, quæ alias interuenire debebat, ut observant plures, quos refert, & sequitur Rebuff. de reprobat. testimon. num. 59. Reiecto etiam alio intellectu ad verba huius text. ex Abb. num. 2. in fine, & Felin. num. 7. in cap. insuper, de testib. & Ansfret. de reprobat. testimon. num. 91. vers. fallit. 50. existimantibus Pontificem hic ex gratia indulgere his Monachis viris timoratis, & ob conscientiam scrupulosam & dubiam deferre, & concedere eisdem ne in causis sui Monasterij iurent, nisi in defectum aliorum testimonij, & ita ex indulgentia remittit eis necessitatem iurandi, ubi alij adfunt testes, ultra quam quod talis explicatio non satisfacit, nec congruit verbis text. nam secundum illam indulgentiam Pontificis non consistit in eo quod Monachi iurare possint alijs deficientibus, sed magis in eo, quod alijs stantibus iurare non teneantur, & tamen Pontifex aperte dicit oppositum, & indulgentiam constituit in hoc quod alijs testibus deficientibus Monachi iurare possint, ut constat ex litera, ibi, possitis in causis cuiusdem, &c. Quare dici potest verbum, indulgentiam, de quo hic, non importare novam aliquam gratiam, vel concessionem, sed consensum, & complacentiam, & ita accipitur indulgentiam, id est, facile consentimus, propt aliquando accipitur apud bonos Auctores, ut per Calepin. & Theophrast. & constat ex hoc text. in vers. præced. ibi, Paulus indulsit: constat enim per novam aliquam gratiam non indulsisse Timotheo, ut propter stomachum vteretur modico vino, quo absque vilo dubio uti poterat ob stomachi infirmitatem, semota omni indulgentia, & tamen text. inquit Paulum hoc indulsisse Timotheo; ad exemplum igitur Pauli Papa in presenti indulget, id est, consensit his Monachis, ut deficientibus alijs testibus, &c.

Non enim refragantur verba illa, alijs deficientibus, nam reiecta explicatione Host. & aliorum, qui suppleant particulam, maxime, ut ita sit sensus, maxime deficientibus alijs, &c. quæ explicatio offendit literam.

literam, vt aduertit Dec. num. 10. hic, & confunditur ex litera ibi, ne ob defectum testium, &c. Multo planius respondetur si attendas Papam in discursu huius text. totum esse in eo vt ostendat viros etiam perfectos aliquando, idest, existente iusta causa, vel necessitate, licet iurare posse, quo supposito pronuntiat, & concludit quod vbi non adsunt alij testes, & probationes in talibus causis, quae non sunt pro parte Monachorum, sed Monasterij, cuius indemnitati necessario ipsi occurrere tenentur, defectus huiusmodi testium, & probationum inducit iustam causam & necessitatem, ob quam Papa consentit, vt Monachi, licet perfecti esse debeant salua omni perfectione possint sub iuramento deponere, vt satis colligitur ex litera text. in hoc vers. licet ergo, sic planè vbi non deficient alij testes per quos Monasterij intentio probari, & laesio reparari possit, quamvis etiam tunc Monachi in testes admitti & interrogari valeant, intendunt text. in d. cap. in super, & in d. cap. super, nihilominus significat text. in presenti, offendi perfectionem, quam Monachi profitentur, quippe qui iam tunc non faciunt, vt perfecti, cum deficiat necessitas illa vt possint ipsi ex aliorum testimoniis vitare iuramentum, quod perfecti viri quantum in se est, euitare debent, vt ait text. in hoc vers. licet, cuius verba sic intelligenda sunt.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramenta, quae sunt contra utilitatem Ecclesiasticam non tenent.
- 2 Sententia lata contra Ecclesiam viduatam Pastore indefensam non tenet.
- 3 Episcopus dat curatorem Ecclesiae Parochiali vacante.
- 4 Factum ab aliquo vti Canonico, reuocatur ab eodem Episcopo citato.
- 5 Promissiones factae à Principe seculari ante electionem reuocantur postea sequuta electione.

CAP. Sicut. ij. XXVII.

- 1 Iuramenta quae sunt contra utilitatem Ecclesiasticam non tenent, sed sunt periuria, & pro his imponenda est poenitentia. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabar. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostien. Henric. Anchar. Buttr. Bald. Panormitan. Felin. Guid. Papae, Martin. Vran. Alexand. de Neno, Cujac. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 228. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 298. remissine Casal. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. refertur ab Ant. August. collect. 3. Decret. lib. 1. sub tit. de constit. c. 2.
- 2 Tidentina Ecclesia vacante, &c.] Notatur ad hoc quod sententia lata contra Ecclesiam viduatam Pastore indefensam non valet, vt per Rebuff. in repetit. leg. quod iussit. n. 205. ff. de re iudicata, & ideo Ecclesiæ Parochiali vacanti dat Episcopus curatorem, vt per Paul. Montan. de iurel. c. 28. n. 67.
- 3 Dum esset in minoribus, &c.] Notatur ad hoc quod factum ab aliquo vti Canonico reuocatur ab eodem Episcopo citato, vt per Abb. hic notab. 1. Soar. de Relig. tom. 2. lib. 2. de iuram. l. 35. n. 6. Flamin. de resign. benef. lib. 2. g. 18. n. 101. vbi n. 102. resoluit, quod etiam promissiones factae à Principe seculari ante electionem reuocantur postea sequuta electione, Roder. Soar. alleg. 10. n. 5. vbi refert quod hic est casus, in quo iurans ante suam promotionem in præiudicium di-

gnitaris non tenetur ad obseruantiam post promotionem.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuramentum praestitum super actu à lege infirmato principaliter fauore iurantis, licet secundario in fauorem publicum, necessario est obseruandum, si non vi vel dolo fuit praestitum, & in alterius præiudicium principaliter non redundat.
- 2 Iuramentum mulieris iurantis de non contrahendo rerum dotalem alienationi, est obligatorium.
- 3 Obiicitur contra textum conclusionem.
- 4 Iurans contra legem in sui utilitatem introduclam non peccat.
- 5 Declaratur l. 1. ff. soluto matrim.
- 6 Declaratur l. non dubium, C. de legib. & n. 7. & 8.
- 10 Statutum permutens non seruari iuramentum in aliquo casu non valet.

CAP. Cùm contingat. XXVIII.

Quando quis constante matrimonio consentit in alienationibus rerum dotalem, vel daturum vxori propter nuptias, & iurat non contrahere, hoc factum licet sit per leges prohibitum, tamen vxor tenetur seruare iuramentum sine vi & dolo praestitum, & non redundans in alterius præiudicium, & quod seruatum non vergit in interitum salutis aeternae. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar. Buttr. Henric. Bald. Panorm. Felin. Guid. Papae, Martin. Vran. Alex. de Neno, Alciat. Cujac. Viuian. in rationali secundi libri iuris Pontif. pag. 228. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 298. remissine Ximen. in concord. part. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 4. Decret. lib. 2. tit. 9. cap. 1.

Collige ex text. iuramentum mulieris iurantis de non contrahendo rerum dotalem alienationi esse obligatorium de quo, & huius text. materia, & intellectu multa tradunt Conar. in cap. quamvis pactum, p. 2. §. 4. & §. 2. n. 4. Gutierrez. de iuram. confirm. p. 1. c. 1. & conf. 22. n. 7. D. Barbof. in l. 1. p. 1. n. 69. ff. soluto matrim. Cald. Pereira de extinct. emphyt. c. 30. n. 27. cum segg. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. g. 59. n. 36. Soar. de Relig. tom. 2. lib. 7. de iuram. c. 11. n. 14. cum segg. & c. 10. Sanch. de matrim. lib. 1. disp. 32. & n. 12. & in præcepta Decalogi, tom. 1. lib. 3. c. 12.

Obstat tamen tripliciter. Primò quia iuramentum in cuius obseruantia peccatum reperitur, nullam inducit obligationem, cap. si vero hoc tit. cum aliis citatis à Soar. d. lib. 2. cap. 14. & 18. constat autem iuramentum, de quo in hoc text. tale esse, quia mulier iurans non contrahere prædictæ alienationi violat iustam legem prohibentem scilicet fundum dotalem alienare, l. unica, §. & cum lex, C. de rei uxoria actione, princip. Instiut. quibus alienare non licet, ac per consequens peccat; omnis namque lex humana iusta obligat, ad sui obseruantiam in foro conscientiae ad culpam mortalem, vel venialem iuxta materiae grauitatem, vt resoluunt Doctores citati ad c. quae in Ecclesiis, n. 5, sup. de constit. Secundo obstat quod iuramentum contra leges non admittitur, quin potius inualidum censetur, l. non dubium, ibi, nec Sacramentum admitti, C. de legib. l. iuramentum, §. si paciscar, vers. & generaliter, ibi, nec iusiurandum, ff. de pactis, l. si quis 11 §. 5. vltim. ad fin. ff. de legat. 1. at iuramentum, de quo in presenti est

est contra leges, patet ex hoc text. in vers. nos autem. Ergo nullo modo videtur obligatorium. Tertio obstat quod iuramentum derogans iuri publico omnino inualidum est, cap. si diligenti, in fine, de foro compet. & tale videtur esse hoc iuramentum, quippe quod obtineat dotibus conservandis, in quarum tamen conservatione ius publicum versari censetur, l. i. ff. solut. matrimon.

Verum his non obstantibus tuenda est supradicta conclusio, quam ex hoc text. deduxi, & quicquid difficultates contra eam oppositas solvere nitantur Bart. & Doctores in l. si quis pro eo, ff. de fideliss. Con. d. part. 2. §. 1. per totum, tan en in hunc modum breuiter solui possunt. Ad primam igitur objectionem respondetur negando minorem, quia quando lex primo & principaliter bonum priuatorum intendit, non videtur transgressores ad aliquam culpam obligare, nec par est credere legislatores id intendisse, nec contra equitatem, reg. qua ob gratiam, de regulis iuris in 6. fauor & utilitas in damnum subditorum conuertantur, qui transgrediendo legem peccato illaqueantur, quo fit ut quamvis peccet mortaliter, vel venialiter iuxta materiae gravitatem intrans contra legem, quae primo & principaliter continet bonum publicum (nisi ex illius tenore, vel aliunde contrarium deprehendatur) cap. si diligenti, in fine ibi, illicitis passionibus de foro compet. cap. gravius, de censibus, nihilominus iurans contra alias leges in dubio non peccat ex intentione legislatoris, ut advertunt Paul. in repet. auct. Sacramenta num. 23. & ibi Corf. num. 38. C. si aduersus vendit. Mench. de success. creat. §. 28. n. 28. Couar. in d. cap. quamvis, p. 2. §. 6. num. 6. vers. quinto adducitur dum, D. Barbof. in l. i. ff. soluto matrim. p. 1. n. 69. ad fin. Soar. d. lib. 2. cap. 20. num. 7. & 8. atqui iurantes de quibus in hoc text. (cui similis in cap. licet mulier, hoc tit. lib. 6. & in cap. quamvis pactum, de pactis, eod. lib.) iuraverunt contra leges primo & immediate priuatorum utilitatem continentes, hoc est, sceminarum, quarum patrimonium conservantur, & eandem facilitati occurrunt, iuxta text. in fine principis, Instit. quibus alienare non licet, deinde vero mediantibus illis redundat utilitas in Reipubl. quam Doctores minus principalem appellant, resolvunt Couar. dicens communem in d. part. 2. §. 1. num. 1. late D. Barbof. in d. part. 1. a. num. 62. cum seqq. Valasc. cons. 150. n. 16. Quod si obiciatur cum Rip. in d. l. i. n. 114. Alciat. num. 3. & 45. ac aliis, quos refert D. Barbof. d. n. 62. prohibitionem alienandi res dotales primo & immediate bonum publicum continere, propter text. in d. l. i. ibi, & Reip. interest, respondebitur illum text. recte expensum potius probare oppositum dum inquit, nam & Reip. interest, id est, etiam, ut ibi explicat gl. de cuius dictionis natura est, ut casum exprimat magis dubium, iuxta Doctores citatos in meis remiss. de action. & clausul. dist. 95. num. 4. & ita fatetur Iurisconsult. tacite membrum aliud minus dubium, quasi dicat non solum interest priuatorum primo, & principaliter, hoc est, mulierum, quarum dotes conservantur, sed & Reip. interest, ut per sceminas dotatas Respub. liberis repleatur, quod late prosequitur multis hanc sententiam confirmans, D. Barbof. d. num. 62. usque ad num. 69. Item si ulterius obiciatur, quod si praedictae leges primo, & principaliter non publicum, sed priuatum commodum continerent, utique liceret per simplex pactum absque iuramento illis renuntiare, ex reg. l. pen. C. de pactis, & cap. ad Apost. de Regul. constat autem mulieres praedictis legibus renuntiare non posse, ex d. l. vnic. §. & cum lex, C. de rei uxoria act. d. princip. quibus alienare, & ex l. de die 14. ff. de pactis dotal. Respondetur non ea ratione

inualidari pactum doti praedictale, quod in dote consideretur publica utilitas principaliter, ut supponunt Bart. in l. ius publicum, cum 7 ff. de pactis, Rip. in d. l. i. num. 114. Gam. Lusti. decis. 286. num. 1. sed potius ex eo quia lex specialiter prohibuit fauorem dotis, ne mulier propter fragilitatem dotem admitteret, ut ipsa nequaquam posset praedictis legibus renuntiare, ne causam dotis faceret deteriore, irritum decernendo ipsius consensum, ut est expressum in d. princip. quibus alienare, aduertit Aretin. in l. i. si cui bonis, col. pen. ad fin. ff. de verb. oblig. D. Barbof. in d. p. 1. n. 63. & 68. & satis probat text. in presenti, ibi, secundum legitimas sanctiones, & d. cap. quamvis, ibi, improbet lex Civilis. Denique si obiciatur quod quamvis iuramentum valeat ex eo quod nullum in sui observantia peccatum includit, attamen ex alio capite non videtur obligatorium, in quantum scilicet observatum Reipub. cuius interest dotes mulieribus conservari, & ita tertij continet praedictum; constat autem tale iuramentum non valere, iuxta text. in presenti, ibi, cum in alterius praedictum, & cui similis in d. cap. quamvis, in fine; Respondetur detrimentum illud Reip. non esse principale, neque immediatum, sed secundarium & in consequentiam quod non attenditur perinde ac si non esset, argum. l. i. ff. de auctor. tutorum, aduertit gloss. ult. in d. cap. quamvis, recepta ultra Doctores ibi, ut per Anton. Gom. l. 22. Tauri, num. 10. Couar. in cap. Raynaldus, §. 10. num. 9 de testum. Mench. de success. creat. §. 18. num. 18. quo fit ut verba huius text. & d. cap. quamvis, ibi, in alterius detrimentum, intelligenda sint de priori, non vero de posteriori, iuxta praedicta; sic alias quamvis in vnoquoque negotio praedictali sunt vocandi omnes quos negotium tangit, l. de vnoquoque 47. ff. de re iudic. intelligendum est de negotio primo, & principaliter aliquem tangente, iuxta l. i. §. pen. vers. denuntiari, ff. de ventre inspicien. gloss. 2. in d. l. de vnoquoque, recepta per omnes ut per Tiraquel. in tractat. re inter alios, post princ. vers. ad hac, non vero secundario, de quo intelligitur text. in Lex contractu 44. ff. de re iud. Couar. pract. cap. 13. num. 6. Pinel. in l. 1. C. de bonis matern. p. 3. num. 48. vers. sed contrariam; Molin. de primog. lib. 4. cap. 8. n. 3. Valasc. de iure emphyt. q. 10. num. 3. Cald. Pereira de renouat. emphyt. q. 10. num. 18. ad varias inferentes quaestiones. Cum ergo, ut ad rem redeamus, alienatio rerum dotalium primo & principaliter prohibeatur, propter priuata utilitatem, semper firmatur iuramento, quod in aliis contractibus primo & principaliter prohibitis propter priuata utilitatem agnoscat Butr. hic num. 4. ad medium; Abb. n. 22. vers. octauus casus, & Alciat. n. 76. Couar. d. part. 2. §. 3. num. 1. Guttier. de iuram. confirm. p. 1. cap. 40 n. 5. vers. non obstat, D. Barbof. in l. alia, §. eleganter, n. 32. & 33 ff. soluto matr. Molin. de iussu. tract. 2. disp. 51 §. vers. dubium est verum, quos refert, & sequitur Sanch. d. lib. 1. disp. 32. num. 12. id limitantes nisi contractus reprobatus esset odio creditoris, in cuius fauorem iuratur, veluti quando iuramentum iniquo metu extorquetur, quia in ipso est turpitudine, & tunc non confirmatur iuramento, ut colligitur ex hoc text. & ex cap. 2. hoc tit. lib. 6. & in d. cap. quamvis pactum, & in d. auctent. Sacramenta puberum, qui text. decernunt iuramentum dotis alienationi, minorumve contractibus adiectum esse omnino seruandum (id est, absque aliqua dispensatione, & remedio, ut intelligit Sanch. d. disp. ut. 3. num. 6.) nisi vi, vel dolo praestitum sit ergo a contrario sensu non est omnino seruandum, sed relaxationi locus est, ubi metus, aut dolus interfuit, & subinde contractum minime confirmabit.

6 Ad secundam objectionem de d.l. non dubium, cum similibus ibidem adductis, dum probant non valere iuramentum actui lege prohibitum adiectum contra hunc text. & d. cap. quavis, varie solent assignari resolutiones, inter quas communis obtinuit sententia esse faciendam differentiam inter ius Civile, & Canonicum, ut scilicet illo attentio iuramentum interpositum super actu prohibito non sit obligatorium, præterquam si actus sit nullus propter minorem ætatem contrahentis, iuxta d. amb. Sacramenta puerum, inspecto verò hoc iure quicumque actus nullus confirmatur adhibito iuramento, iuxta text. in presenti, & d. cap. quavis, & ita quoad hoc prædictam inter utrumque ius differentiam esse faciendam intendunt gloss. magna in 1. opinio. in presenti, gloss. verbo, de iure, in cap. licet, hoc tit. lib. 6. Alex. conf. 27. num. 6. & conf. 59. num. 7. lib. 1. Riminald. in §. 1. n. 276. Instit. de donat. & magis oommunitè agnoscit Corral. in l. qui liberos, num. 200. ff. de ritu nupt. sequitur D. Barbof. in d. l. 1. p. 5. num. 74. qui contra Alber. & alios aduertit post Abb. & Mench. iustiorè, & æquiorè esse iuris Canonici dispositionem, & ideo illam etiam in foro Civili seruandam, iuxta in d. cap. licet.

7 Verùm ne temere inter utrumque ius differentia constituatur, melius ad hunc text. cum Fortun. de vlt. sine illat. 19. num. 212. dici potest, & d. cap. quavis, non probate, secundum leges civiles iuramentum de quo ibi non obligare, vel ab illis improbari, sed aliud longè diuersum, nempe improbari concessum, & pactum per se absque iuramento. Nec in d. licet, iuris Canonici mentio fit, non quòd iuri civili contrarium sit statutum, sed quia lex canonica expressè decidit iuramentum illud esse obligatorium, quòd tamen lex civilis nunquam ita clarè expresserat, & propterea meritò vis huius obseruantie tribuitur iuri Canonico, ex Fortun. d. n. 216.

8 Ad text. verò in d. l. non dubium, responderi potest non probate iuramentum, adiectu actibus lege prohibitis non valere, aut non esse obligatorium, sed aliud longè diuersum, nempe iuramentum non admitti, ut ipse text. ait, ad confirmandum scilicet pactum, vel actum prohibitum, de quibus supra egerat, etiam non negat textus iuramentum obligare tanquam per se stans, si in obseruantia nullum detur peccatum; negat tamen actum celebratum contra legem, & ita nullum iuramento confirmari, ut eleganter aduertit Fortun. d. illat. 19. n. 217. Tandem ad tertiam objectionem responderetur iuxta ea, quæ dicta sunt in responsione ad primam.

9 Ne tamen tali pretextu, &c. Notatur ad hoc quòd non valet statutum permittens non seruare iuramentum in aliquo casu, cum sit nutritium peccati & inuitet homines ad delinquendum, ut per Mich. Grass. tom. 1. commun. opin. lib. 1. tit. 17. n. 162. vers. versio. Et ideo contractus celebrati absque solemnitatibus statutariis regulariter sustinentur stantè iuramento, quia statuta laicorum requirentia certas solemnitates, nisi fuerint à Papa confirmata non comprehendunt contractus iuratos Bart. & Angel. in l. nam & postea, §. si is, qui temporali, ff. de iureiur. Grat. conf. 41. n. 15. lib. 1. Adrian. Negulant. q. 3. n. 5. & q. 330. n. 4. Anton. Gabr. commun. tit. de statut. concl. 11. n. 1. & tit. de iureiur. concl. 5. n. 14. & 15. Conar. in cap. quavis pactum, de pactis lib. 6. p. 2. n. 7. vers. primum, Simoncel. de decretis, lib. 3. tit. 8. in specul. 18. n. 156. & segg. latè Hieron. Gabr. conf. 127. per tot. lib. 1. Cabal. conf. 180. n. 2. lib. 1. Marefcot. var. resol. lib. 1. c. 62. n. 20. Honded. conf. 42. n. 22. Buratt. decis. 54. n. 4. Greg. XV. decis. 391. n. 4. Rot. dec. 199. n. 2. p. 4. diuersè in Nurnien.

bonorum 26. Februarij 1616. coram bonæ mem. Card. Sacrato, in qua etiam fuit dictum non sufficere confirmationem in forma communis, sed requiri in ea expressam mentionem de casu iurato.

Declara tamen hanc resolutionem non procedere, quando statutum ulterius progreditur expressè adimendo fidem scripturis, & instrumentis desuper confectis, tunc enim contractus iuratus non valet non seruatis solemnitatibus statutariis, nec super iuramentum interpositum vllum fieri potest fundamentum, non quia statuentes laici possint directè, vel indirectè ledere religionem iurifurandi super eo expressè disponendo, quod facere nequeunt ex prædictis, sed quia adempta fides instrumentis, non constat iuramentum fuisse adhibitum, & sic tota vis statuti versatur circa probationem, quæ tanquam iuris positivi subiicitur iurisdictioni statuentium, & ideo ista sustinent Gabr. d. tit. de iureiur. concl. 5. n. 33. vers. secundo limitatur, & d. tit. de statut. concl. 11. n. 12. vers. præterea statutum, Simoncel. de inspecul. 18. n. 168. Seraphin. de privileg. iuram. priuileg. 22. n. 3. cum segg. & privileg. 83. n. 84. Cabal. d. conf. 80. n. 40. Marefcot. d. lib. 1. c. 43. n. 6. Rot. in Romana nullitatis donationis 3. Iulij 1628. coram R. P. D. Dunogetto iun. Unde provenit quòd si iuramentum fuisset verè interpositum, & de eo constare posset aliter quam per instrumentum, puta per testes, per confessionem partis, vel aliam probationem, sustineretur contractus etiam non seruatis solemnitatibus, & consequeretur effectum propter iuramentum, Socin. conf. 97. sub n. 4. & 5. lib. 1. Corn. conf. 121. sub n. 2. lib. 2. Castren. conf. 61. n. 1. & conf. 75. n. 2. & 5. ad fin. lib. 2. vbi quòd notarius de instrumento rogatus admittitur in testem, Seraphin. d. priuileg. 22. sub n. 12. & d. priuileg. 83. n. 84. Cabal. d. conf. 180. n. 41. & 42. Rot. in d. Romana nullitatis coram R. P. D. Dunogetto, refert optimè Ferentil. in annot. ad decis. 422. Buratti ex n. 16.

In gloss. Debent, ibi, ad hoc dicat, &c. Et sic dixerunt est finis legis civilis à fine legis spiritualis, Nauar. in tractat. de finibus human. actuum, num. 29. & hæc gloss. ab eodem Nauar. recipitur in cap. nouit, de iudic. notab. 3. illat. 23. quam tamen falsam ostendit Conar. d. cap. quavis pactum, p. 2. §. 1. num. vltim. & in parte recipit in cap. Raynurius, §. 10. n. 9. col. 4. de testam. & in parte reprobatur Tiracq. de retract. conuent. ad fin. tit. num. 121.

CAP. Sicut. iij. XXIX.

Bello iniusto occupans terram alienam cogitur illam restituere, & soluere à iuramento illos quos fortè iuramento constringit, & si renuat, est cogens excommunicatione, & eius terra interdicti sententia est supponenda. Item qui iurauit facere aliquid alicui promittenti etiam aliud, si vna pars non obseruat promissum, altera pars non tenetur ad iuramentum. Colligunt ex Ordinari. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zabarell. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Henric. Anchar. Butt. Bald. Panorm. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alexand. de Neno. Cujac. Vinian. in rationali secundis libri iuris Pontif. pag. 229. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 298. remissuè Ximen. in concordant. part. 1. & 2. refertur ab Anton. August. collect. 4. Decretalium, lib. 2. tit. 9. cap. 2.

Inisti bellum mouerit, &c. Auctoritas belli inducendi penes quem resideat, vide Petr. de Monte de monarchia, q. 5. n. 7. Restaur. de Imper. q. 108. à n. 1. Lauden.

Latid. de bello, q. 2. & 38. de repres. n. 9. Bobadil. in
sua politica, lib. 2. c. 16. n. 151. Garc. Mastril. de magistr.
lib. 3. c. 10. n. 168. Belli insti & iniusti quod sit discrimen,
vide Galganet. de iure publico, lib. 4. tit. 16. n. 40.
vbi n. 48. dicitur quod iniustum bellum inducens tenetur
ad omnia damna.

S V M M A R I V M.

- 1 Clerici qui non habent temporalia à laicis, non debent
eis fidelitatem iurare.
- 2 Ius Canonicum aliquando ius diuinum, & num. 3.
vocat.
- 3 Clerici à Rege temporalia habentes cogi possunt ei iuramentum
fidelitatis prestare.

CAP. Nimis. XXX.

- 1 Clerici qui non habent temporalia à laicis, non
debent eis fidelitatem iurare, nec laici hoc erigere.
Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Anchar.
Butr. Bald. Panorm. Guid. Papæ, Martin. Vran. Alex.
de Neuo, Cujac. Viuian. in rationali secundi libri iuris
Pontificij, pag. 230. Alagona in compendio iuris Canon.
pag. 299. desumitur ex Concil. generali Lateran. sub
Innoc. III. c. 33. remissive Ximen. in concord. part. 1.
& 2. & refertur ab Anton. August. collect. 4. Decret.
lib. 2. tit. 9. c. 3.
- 2 De iure Diuino, &c.] Aliquando ius ipsum Canonicum,
ius Diuinum vocatur, vt per Marant. de ordin.
iudic. p. 3. n. 32. Tiraq. in prefat. retract. tit. 1. n. 11. Azor.
instit. mor. p. 1. lib. 5. c. 1. vers. ad illud, vbi refert Concil.
Later. in presenti ius Diuinum proprie, & strictè
dici, & Valasc. conf. 100. n. 9. intelligit hic ius Diuinum
pro Pontificio, quia largo modo Diuinum dici potest.
- 3 Cum viros Ecclesiasticos nihil temporale, &c.] Notatur
ad hoc quod Clerici non habentes temporalia à Rege
non possunt cogi ei iuramentum fidelitatis prestare,
vt per Valasc. d. consult. 100. n. 12. Et à contrario
sensu videtur quod si temporalia obtineant, tenebuntur,
vt per Duen. reg. 100. vers. fallit octauo.

S V M M A R I V M.

- 1 Iurans non esse contra aliquem potest in causis propriis
& Ecclesie sue esse contra eum.
- 2 Defendere aliquem promittens intelligitur contra
alios, non contra seipsum.
- 3 Interpretatio sumenda est per quam excusetur quis à
periurio.

CAP. Petitio. XXXI.

Honor. III.

- 1 Iuramentum quando extorquetur à clericis, quo
iurant se non acturos contra Principem, hoc non
obstante clerici possunt agere contra eum pro iniuriis,
& honoribus Ecclesie, & pro propriis defendendis,
non tamen possunt nocere, vel machinari contra
personam Principis, vel amissionem principatus.
Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab.
Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anchar. Host.
Henric. Boich, Bald. Butr. Guid. Papæ, Martin. Vran.
Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. in rationali secundi libri

iuris Pontif. pag. 231. Alagona in compendio iuris Canon.
pag. 299. remissive Ximen. in concord. p. 1.

Probat hic text. quod promittens aliquem defendere
intelligitur contra alios, non verò contra seipsum,
vt per Menoch. conf. 23. n. 40. & conf. 182.
n. 3. cum seq. Sanch. de matrim. lib. 4. disp. 7. n. 9. Sord.
de cis. 3. n. 21. & de alimentis, tit. 9. q. 91. n. 3. & q. 110. n. 4.
Sayr. in clau. Regia, lib. 5. c. 7. n. 6. vbi resoluit, quod si
quis alicui tertio iurauit se daturum ei opem, & nunquam
ei aduersaturum, si is tertius in iuramentum, &
suos velit insurgere, tunc qui iurauit contra iuramentum,
non faceret ius suum, & suorum, defendendo
contra illum tertium.

Interpretatione congrua declaramus, &c.] Notatur ad
hoc quod interpretatio sumenda est, per quam excusetur
quis à periurio, vt per Sord. de cis. 58. n. 4. quia
testium dicta sunt iuvanda, non cauillanda, Paris.
conf. 87. num. 41. volum. 3. Rebuff. de reprob. test.
sum, n. 9. Menoch. de presumpt. lib. 5. pref. 25. n. 12.
Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 9. §. in annot. num. 96.
Farin. in praxi crimin. p. 2. quest. 65. num. 74. & q. 68.
num. 43.

In gloss. Specialibus, vlt. ibi, tamen contra se non tenetur,
&c. Nec contra descendentes, vt per Sord. d.
q. 91. n. 3. Nec contra compatrem, ex Tiraq. in l. si vnquam,
verbo, suscepit filios, n. 34. Nec contra maximum
amicum, vt per eundem de poenis temper. c. 41.
n. 47. & c. 51. n. 78.

S V M M A R I V M.

- 1 Usurarium in causa potest index etiam sub censuris in
qualibet parte litis ex officio suo deficientibus probationibus
accipere iuramentum à partibus de veritate dicenda.
- 2 Confessio de credulitate facta per partem aequè
præiudicat sicut ea, quæ fit de veritate.
- 3 Index ex officio pro eruenda veritate potest iuramentum
in supplementum probationis deferre quando-
cunque sibi videbitur.
- 4 Confessio partis per verbum credulitatis facta in
illis, quæ sibi præiudicium faciunt, valida est, & probationem
facit, quantuncunque causa seu ratio
concludens deficiat.

CAP. Ex literis. XXXII.

Quando agitur de usuris potest index in qualibet
parte litis ex officio suo deficientibus probationibus
accipere iuramentum à partibus de veritate dicenda,
cogendo eas censuris appellatione remota.
Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab.
Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hostiens. Anchar.
Butr. Bald. Panormit. Guid. Papæ, Martin. Vran.
Alexand. de Neuo, Cujac. Viuian. in rationali
secundi libri iuris Pontif. pag. 231. Alagona in compendio
iuris Canon. pag. 299. remissive Ximen. in concord.
p. 1. & 2.

Cum ex fama quasi notorium, &c.] Notatur ad hoc
quod confessio de credulitate facta per partem aequè
præiudicat, sicut ea, quæ fit de veritate, vt per gl. vlt.
hic, & Bellacomb. tom. 2. commun. opinio. lib. 7. tit. 19.
n. 82. pag. 291.

In gloss. Veritate, ibi, Iuramentum illud de dicenda
veritate, &c. Eodem modo potest index ex officio
pro eruenda veritate iuramentum in supplementum
probationis deferre, quandoque sibi videbitur,
etiam parte non petente, vt per Bellacomb. tom. 1.
commun.

commun. opin. lib. 4. tit. 1. n. 131. vers. subicit, pag. 441. Seraph. de privi. iuram. privi. 3. n. 195. Steph. Gratian. Marchie decif. 36. n. 11. & 12. Bernard. Mulcatel. in sua praxi aurea Civili Neapol. p. 7. gloss. conclusio. n. 34. Valasc. conf. 43. n. 17. cum seqq.

In gl. Occultat. fin. ibi, quia aequè præiudicat confessio de credulitate, sicut, &c. Collige ex gloss. confessionem partis per verbum credulitatis, factam in illis, quæ sibi præiudicium faciunt, validam esse, & probationem facere, quantumcunque causa, seu ratio concludens deficiat: eandem sententiam tenet Bald. in l. de tutela, n. 5. C. de integ. rest. Iason. n. 10. in fin. in rub. ff. hoc tit. Anch. in c. 2. de confessis. l. 6. apertius in c. 1. n. 5. de iuram. calumn. eod. lib. Pro quibus facit l. 2. §. quod observari ibi, quod quisque credit, & existimat, hoc est servandum, C. de iureiur. propter calum. Facit etiam, quia licet per verbum credulitatis, deponatur, & ita tanquā dubius nihilominus tamen in effectu de facto ipso utpote suo de quo interrogatur secundum suam scientiam deponere dicitur, probat text. in d. §. quod observari, quod quidem est sufficiens ad faciendam probationem validam. Licet enim responsio testis sine concludenti causa, vel ratione de credulitate deponentis certitudinem non contineat pro ea, quæ resoluunt DD. in cap. quoties de testib. nihilominus tamen responsio partis illam continere censetur cum deponat de facto proprio, respectu cuius ignorantia ipsius deponentis non præsumitur, sed potius scientia, docet eleganter Imp. in d. §. quod observari, ibi, scire possunt causam, iunctis verbis præcedentibus.

S V M M A R I U M.

- 1 Alienans bona dignitatis sua invalidè facit, & ipsemet revocare debet, non obstante iuramento de non revocando, maxime si prius iurat non alienare.
- 2 Princeps res Regiæ Coronæ alienare non potest.
- 3 Declaratur text. in præsent.
- 4 Rex non potest Regno servitutem imponere.
- 5 Princeps quando dominatur iurisdictionem alicui, nunquam censetur eam à se in totum abdicare.
- 6 Aitius quando est illicitus, iuramentum illi adhibendum est nullum.

CAP. Intellecto. XXXIII.

1 C Onstitutus in dignitate etiam laici, ut Rex, non potest alienare in præiudicium sui Regni, seu dignitatis, & honoris sui, & si alienando iuravit non revocare alienationem, iuramentum non tenet, & potest revocare, maxime si iuravit de non alienando in sua coronatione. Colligunt ex Ordinar. Abb. antiq. Innoc. Colle. & Zab. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Host. Henric. Boich. Anch. Butr. Bald. Panorm. Guid. Papæ, Mart. Vran. Alex. de Nevo, Cened. colle. 109. Viuian. in ration. secundi libri iuris Pontifici. pag. 232. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 299. remissive Ximen. in concord. part. 1. & 2. & Casal. in annot.

2 Collige ex text. Principes res suæ Regiæ Coronæ donare, aut alienare non posse, de quo, & quibus casibus hoc locum habeat, vide Tiraq. de indic. in rebus exiguis, vers. 74. Cou. in cap. quamvis pactum, p. 2. §. 2. n. 4. Socin. reg. 439. Petr. Martin. in c. asserre, de pres. verbo, respondit Rex, à n. 3. Barthol. Humad. 8 gloss. 3. à n. 1. tit. 1. p. 2. & l. 14. gloss. 2. tit. 5. p. 2. Cassan. in catalogo gloria mundi, p. 5. consider. 19. Gregot. l. 5. verbo, que nunquam, tit. 15. p. 2. & l. 28. tit. 11. partit. 3. Seraphin.

Tom. I.

de privileg. iuram. privileg. 7. §. à num. 44. in fine, Franc. Marc. decif. 87. Perez. l. 1. gloss. 1. pag. 39. tit. 2. lib. 1. Ordinar. Natt. conf. 638. n. 46. vol. 3. Grat. consil. 147. vol. 2. Soc. iun. conf. 60. n. 33. vol. 3. Roland. conf. 2. n. 95. cum seqq. vol. 1. Ozalc. decif. 139. Anna pater alleg. 69. n. 4. à Ponte de potestate Proveris in tit. de tr. n. 30. Rip. lib. 1. respons. c. 1. n. 53. & 34. decif. Pedem. 139. n. 21. Mich. ab Aguirre de success. Regni Portugallie, p. 1. n. 159. Valenzuel. discurs. stat. & belli, p. 2. conf. 2. n. 26. Azmed. l. 3. n. 1. tit. 10. lib. 5. nona recop. Mench. in l. si quando, §. illud, n. 38. C. de inefficacia testam. & de success. creatione, lib. 2. §. 18. n. 155. & illustrum, c. 3. n. 8. & c. 4. & 5. n. 25. Kirchou. tom. 2. commun. opin. lib. 8. tit. 32. n. 132. pag. 416. Molin. de primog. lib. 1. c. 3. n. 17. & 18. Menoch. conf. 1. n. 40. & n. 307. & conf. 2. n. 274. cum seqq. Rebuff. ad l. 28. ff. de verborum signifi. pag. 162. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 1. §. 1. n. 10. Peregr. de iure fisci, lib. 1. tit. habentes iura fisci, n. 70. Matienf. l. 3. gloss. 7. tit. 10. lib. 5. nona recop. Valasc. conf. 132. num. 2. Cabed. Lusit. decif. 17. & decif. 40. n. 16. p. 2. Cened. ad Decret. concl. 109. n. 2. quorum plures magis communiter huius text. conclusionem intelligunt procedere tantum in ea alienatione, quæ graniter dignitatem imperij ac Regni diminuerit, non autem si modica illa esset, quia cum proprium sit Principum donare, c. 2. de donat. permittendum ei est ut cum prudentia liberalitatem exerceat.

Non obstante iuramento, &c. Advertit Azor. instit. moral. p. 1. lib. 12. c. p. 6. quest. 3. vers. obicitas, quod in præfenti alienationes à Rege Hungariæ contra iuramentum factæ, non tantum rescinduntur, quia contra iurandum factæ fuissent, sed etiam quia cum iactura, & detrimento Regni, & ideo, etiam si nihil Rex ipse iurasset, pariter dissolverentur, tanquam communi Reipub. salutis, & bono perniciosæ. Tenetur enim princeps successori individuatam servare, Bald. consil. 30. vol. 5. Peregr. loco citato sub n. 31. Lanar. consil. 1. num. 15. Camil. de Curte in diuers. iuris feudalis, p. 1. in verbo licet, n. 30. Menoch. conf. 1. sub num. 40.

Iura Regni sui, &c. Et ideo non potest Rex regno à servitutem imponere, ut per Oldrad. conf. 231. Mart. Landem. de primog. quest. 15. Tiraquell. de iure primog. quest. 68. num. 7. Lanar. d. consil. 1. num. 16. Cald. Pereira de extinct. emphyt. c. 11. n. 5. nec tenetur alienationem factam per prædecessorem de aliquibus ex regalibus ratam habere, Tiraquell. de iure primog. quest. 35. num. 19. & 20. Mench. illustr. cap. 5. Peregr. d. tit. habentes iura fisci, num. 70. Cum idemmet concedens possit revocare, Paul. de Castro conf. 70. n. 6. volum. 1. Roland. conf. 2. n. 100. vol. 1. Camill. de Curte ubi sup. à num. 100. Vnde princeps quando committit iurisdictionem alicui, nunquam censetur eandem à se in totum abdicare, Auiles ad c. 1. Prætor, gloss. 1. num. 3. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. §. 2. proem. num. 9. Cald. Pereira de emphyt. cap. 26. num. 20. Supremam enim dignitatem, & iurisdictionem à se Princeps abdicare non potest, nisi donec Ecclesiæ, ut tenent Bald. in præfenti, Tap. in rub. de constitut. Princip. cap. 4. num. 16. nihilque de illa potest in alium transferre, Natt. consil. 402. num. 20. & consil. 636. num. 52. & consil. 640. num. 43. Camill. de Curte loco citato, num. 25. & ideo non valet privilegium pet quod quis eximitur à suprema Principis iurisdictione, Petra de potestate. Princip. c. 32 in 2. dubitat. num. 225. quia suprema iurisdictiones sunt sacra factorum, nec stant in masupio Principis, Bald. in præfenti, & consil. 324. volum. 1. Roland. consil. 1. num. 115. vol. 2. Petr. ubi proximè, num. 223. Peregr. d. loco num. 71.

Ecc Illicitum

6 Illicitum profectio fuit, &c.] Notatur ad hoc quod quando actus est illicitus, iuramentum illi adhibendum est nullum, & penitus non observandum, ut per Sanch. de matrim. lib. 6. disp. 13. n. 5. de quo tamen vide Stuar. tom. 2. de Relig. lib. 1. de iuramento, c. 30. n. 2. & 9.

S V M M A R I V M.

- 1 Mulier si iuravit aliquem esse suum maritum, & succubuit, non datur nec denegatur ei licentia cum alio contrahendi.
- 2 Mulier testis esse non potest in causa matrimoniali.
- 3 Confessio nunquam nocet reo quando apparet quod contra ipsam est sententiatum.
- 4 Iuramentum in supplementum probationis non deferretur in causis matrimonialibus.

CAP. Mulieri. XXXIV. Greg. IX.

1 Mulier si iurat coram iudice aliquem esse suum maritum, & non probat quod iurat, unde iudex absolvit virum, non debet huiusmodi iudex dare licentiam mulieri, ut nubat alteri, ne videatur auctor perituri, nec debet prohibere hoc, ne forte impediatur legitimum matrimonium, sed potest totum relinquere conscientie mulieris. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hof. Henric. Bald. Panorm. Guid. Papae, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. in rationali 2. libri iuris Pontif. pag. 233. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 300. remissive Calat. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2.

2 Probationes alias non habenti, &c.] Quia in causa matrimoniali mulier testis esse non potest, ut per Duen. reg. 315. ampliat. 1. ubi contrarium dicit receptum, sequuntur Tiraq. l. 9. connub. gloss. 1. p. 9. n. 64. & de pens. temper. c. 51. n. 47. & seq. Mascard. de probat. concl. 762. n. 6.

3 Nec hoc ei decimus prohibendum.] Notatur ad hoc quod confessio nunquam nocet reo, quando apparet quod contra ipsum est sententiatum, ut per Hippol. conf. 20. n. 62.

4 In gloss. Absoluto 1. libi, nunquid deferretur ei iuramentum, &c.] Notatur ad hoc quod iuramentum in supplementum probationis non deferretur in causis matrimonialibus, ut per Mascard. de probat. concl. 954. n. 43. & latius concl. 100. Fulu. Pacian. eod. tr. lib. 1. c. 39. n. 22. Caroc. in tract. de iuram. decisivo, q. 4. noua princ. Seraph. de privileg. iuram. privileg. 3. Farin. in praxi crimin. q. 47. n. 65. Franc. Molin. de ritu nup. lib. 1. comparat. 15. n. 4.

S V M M A R I V M.

- 1 Statuta edita qui promissi servare, & postea per illud iuramentum aliter non iurando promissi servare edenda, seu postea edita, non tenentur ex iuramento ad noviter edicta.
- 2 Clericus iurans servare statuta sua Ecclesia non tenetur ex vi iuramenti ad noviter edita.
- 3 Declaratur text. in presenti, & n. 4.
- 4 Iuramentum an possit extendi ad diem prorogatum? offenditur.
- 5 Iuramentum semel iam praestitum non potest extendi ex solo consensu & voluntate iurantem ad alium casum.
- 6 Iuramentum simpliciter praestitum servandi statuta alicuius Communis, minimè extenditur ad futura nisi expresse iurans declararet.
- 7 Fidem violans micus punitur quam perivru.

CAP. Clericus. XXXV.

Q Vi iurat servare statuta iam edita, & deinde per idem iuramentum promissit servare alia statuta postea facienda, licet ex promissione teneatur ad haec, non tamen ex iuramento. Colligunt ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Hof. Henric. Boich, Anchar. Butr. Bald. Panorm. Guid. Papae, Martin. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Viuian. in rationali 2. libri iuris Pontif. pag. 233. Alagona in compendio iuris Canon. pag. 300. remissive Calat. in annot. & Ximen. in concord. p. 1. & 2.

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Butr. in c. ab excommunicato, n. 23. de scriptis, Cotta in moral. verbo, iuramentum, Cou. in cap. quavis pactum, p. 1. in initio, n. 1. Tiraq. l. 16. connub. gloss. 7. n. 121. 189. & 199. Sylvest. verbo, iuramentum 4. q. 23. Guttier. de iuram. confirm. p. 1. c. 40. n. 23. Azor. instit. moral. part. 1. lib. 11. c. 2. vers. tertia opinio, Sayr. in clavi Regia, lib. 5. c. 1. n. 10. cum seqq.

Ratio autem huius decisionis ea communiter solet assignari, propterea in specie huius text. clericum non teneri ex vi iuramenti, quia in iuramentis requiritur, ut ipsa nominatim, & specialiter verbis exprimantur, vel mente concipiantur, ac per consequens non sufficere, quod fiant per relationem ad aliud, sic limita reg. l. asse 1077. ff. de hereditibus instituend. & l. ait Prator. §. si index, ff. de re iud. cum similibus, quae non obtinent quoties pro forma, & nominatim requiritur expressio alicuius rei: sic in Clem. appellanti, de appellat. ubi ab appellatione interlocutoria requiritur nominatim expressio grauaminum, propter quae appellatur, non sufficit ea exprimere per relationem ad acta, ut per Marant. de ordin. iudic. p. 6. c. de appell. n. 141. Cou. in c. Raynucius, §. 11. n. 3. de testam. multos, quos refert. Tiraq. d. gloss. 7. n. 190. Unde cum iste clericus explicitè non iuraverit se statuta de nouo servare, sed referendo se ad iam praestitum iuramentum, merito ait text. illum ex vi illius non obligari, facit etiam, quia iuramentum requirit formalem expressionem verborum, ut aduertunt Hippolyt. sing. 415. Menoch. conf. 37. n. 48 & 49. tum etiam, quia nemo tenetur iurare, aut custodire statuta, quae sibi non fuerunt tradita, nec obligari ad statuta post tale iuramentum condita, Atiles ad c. pratorum in praem. in gloss. en los casos, n. 3. fol. 20.

Verum huiusmodi intellectus non videtur admitendus ex eo, quia non est iure certum, quod quando aliqua dispositione requiritur nominatim expressio alicuius rei, non sufficiat illam exprimi per relationem ad eum locum, in quo ipsa res aptè continetur, ut aduertunt multi, de quibus Tiraq. d. gloss. 7. n. 121. tum etiam, quia ad iurandum substantiam verbis opus non est, ut resoluit Azor. instit. moral. p. 1. lib. 11. c. 1. q. 4. cum sine vlla verborum prolatione Deus adduci possit in testem, ex Conar. in d. cap. quavis pactum, in princ. n. 4. vers. 1. Sayr. in clavi Reg. lib. 1. c. 1. n. 8. Quare dicendum potius videtur propterea Clericum promittentem per idem iuramentum non teneri ex vi illius, quia iuxta legitimū verborum sensum praesumitur illum non intendisse de nouo iurare, noluit enim extendere causam, nec substantiam, & ita iuramentum ipsum iam praestitum, sed voluit tantum extendere vinculum, id est, effectum iuramenti ad casum sub illo non comprehensum, quod quidē in eius potestate non erat, quia effectus ille obligandi, & ita vinculum non potest dari absque sua causa, & iuramento, & cum clericus iuramentum, & dictam causam non extenderet, non potest exten

extendere effectum, qui sine sua causa existere non potest, iuxta *cum cessante de appellat. ac subinde succedit regula, quod potius, nolui; quod volui adimplere nequini*, habetur in *cap. cum super 23. de officio delegati*. Ex quibus colliges veram esse sententiam Abb. in *presenti n. 4.* Sylvest. *verbo iuramentum 4. q. 23.* & Cou. in *d. cap. quamvis pactum, p. 1. in initio, n. 6. vers. decimo illud est*, contententium hunc text. non obtinere in foro conscientie, si per illa verba clericus haberet intentionem iurandi nouum statutum, tunc enim cum non intendat vinculum prioris iuramenti extendere, sed intendat in ipsam substantiam, & in ipsum iuramentum & formam, quam iam præstitit, sequitur quod de nouo iuravit per illam rem sacrâ, per quam prius iurauerat. Deinde colliges neque etiam hunc text. obtinere in foro exteriori, quoties ex aliquibus verbis, & coniecturis possit deprehendi mens, & intentio iurantis; sic sanè si quis iuramento iam præstito super aliqua re dicat, postea promitto, & iuro per idem iuramentum me id facturum, indicabitur etiam iuramentum in foro exteriori, quia tunc propter verbum iuro, præsumitur illum non intendisse prioris iuramenti vinculum extendere, imò potius se retinuisse ad iam præstitum iuramentum, & ita de nouo iurasse, vt resoluunt proximè citati.

5 Vtrum autem iuramentum possit extendi ad diem prorogatum, idest, an qui iuravit soluere, tenetur ex vi iuramenti ad soluendum die prorogato: controuersum est, nam Zabara in *Clem. 1. §. nos itaque q. 5. hoc tit.* Bald. *conf. 436. lib. 1.* & Dec. in *cap. de causis. n. 7. de officio delegati*, resoluunt periculum non committere, quia alias fieret extensio iuramenti ad tempus prorogatum ab eo, qui iuravit, non comprehensum, & ita ad euentum incogitatum, sequitur Cur. Philip. *p. 1. lib. 2. cap. 4. n. 4.* Sed contrariam sententiam tenent Felin. in *c. 1. col. 2. hoc tit.* & in *c. 2. n. 34. de sponsal. communis*, vt per Dec. *vbi supra, n. 7. vers. sed aduertendum*, Bero. *n. 12.* & alios in *d. cap. de causis*, Conar. in *d. cap. quamvis pactum, p. 1. initio, n. 6. vers. quinto*, Guttier. *de iuramento confirm. p. 1. c. 49. n. 20.* Sayr. *d. c. 1. n. 1.* quæ quidem opinio multo probabilior est, ex eo quia is, qui iuravit creditori soluere intra mensem, duo iuravit, nempe, & solutionem, & eam non differendam ultra mensem, vnde quamvis tempus fuerit prorogatum, nihilominus ad iuratam solutionem ex vi iuramenti manet obligatus, quod quidem confirmatur ex *l. Calius 28. §. 1. vers. sed ipsa, ff. de dolo*. Facit deinde, quia prorogatio censetur facta cum omnibus clausulis, & qualitatibus, quæ inerant termino prorogato, vt docet post alios Cou. *d. n. 4. in princ.* Nec facit pro contraria opinione text. in *presenti*, agit enim, vt dicit Sayr. *d. c. 1. n. 1.* de extensione ad rem distinctam, quia iuramentum hic præstitum fuit super statutis iam eo tempore editis, relatio autem, & extensio postmodum sequuta ad iuramentum, agit de statutis editis post primum iuramentum, & sic de re distincta ab ea, quæ in primo iuramento tractatur: at verò vbi iuramentum, & eius extensio super eandem rem contingunt (vt accidit in casu præposito) proculdubio promissio sub iuramento præstita extenditur etiam ad tempus prorogatum, itavt periurus sit nisi intra terminum prorogatum satisfaciatur.

6 Per idem iuramentum, &c.] Notatur ad hoc quod iuramentum semel iam præstitum, non potest extendi ex solo consensu, & voluntate iurantis ad aliud casum nisi iterum iuramentum illud præstetur, & per Cou. in *c. quamvis, p. 1. initio, n. 5.* Sayr. in *clau. Reg. l. 5. c. 1. n. 10.* vbi tenet hic non agi de iuramento mente concepto, sed potius de extensione iuramenti, quæ text. negat fieri posse ad casum non contentum, quando

Tom. I.

iurat absque nouo consensu, & intentione iurandi de nouo; quo sensu accipitur hic text. Sanch. in *precepta Decalogi, lib. 1. c. 1. n. 20.* vbi *n. 21.* declarat, nisi constaret de foro animæ, vel iudiciali, hunc intendere per illa verba denud iurare, tunc enim tenebatur virtute iuramenti, & *n. 12.* tenet quoad vim iuramenti, & ad incurrendum periculum satis non esse relationem ad aliud iuramentum, etsi ea fiat per ipsummet iuramentum, nisi denud iurare intendat.

Non tenetur ad illius obseruantiam, &c. Notatur ad hoc quod iuramentum simpliciter præstitum seruandi statuta alicuius Communitatis minimè extenditur ad futura, nisi expr. sè iurans ad futura id extendere velit. Ratio est, quia iuramentum ob periculum periculum, & ob detrimentum, quod sequi potest, strictissimi iuris est, & interpretationis, itavt non comprehendat id quod verba late significant; tum etiam, quia cum futura sint incerta, & dubia grauesque, ac molestos exitus interdum habere soleant, non est verisimile iurantis intentionem ad ea protendi, aut fore vt ea iuraret, si menti occurrerent. Quare ita colligunt in *presenti* Butr. *n. 1. notab.* Bald. etiam *n. 1.* Alex. de Neuo à *n. 13.* Sylvest. *verbo iuramentum 4. q. 23.* Petr. de Ledefina in *sum. tom. 2. tract. 2. 1. cap. 5. dub. 2. corol. 2.* Angel. Armil. & Tabien. quos refert, & sequitur Sanch. in *precepta Decalogi, tom. 1. lib. 3. c. 14. n. 1.* vbi intelligit cum Baldo, & Alex. de Neuo nisi nouum illud statutum ad solius veteris declarationem ederet, vel ad tacita in antiquo statuto declaranda, ad illud enim extenderetur illud iuramentum, quia tunc non est nouum statutum, sed idem cum veteri; & idè Sanch. *d. c. 14. n. 8.* resolut nò esse iuramenti transgressorem, qui statuta aut non licita aut non possibilia minime seruat & *n. 8.* tenet nec virtute illius iuramenti obligari iuramentum ad obseruanda ea statuta quæ aliqua ratione non obligant, vt quia recepta non sunt, vel in desuetudinem abierunt, & *n. 10.* idem esse dicendum putat, si huiusmodi statutum renocetur per potentem renocare.

In gl. Quod promissit, ibi, nec refert quantum ad obseruationem, an per iuramentum, an per solam fidem promissam sit adstrictus, &c. An autem ista fidei præstatio, & interpositio quæ communiter adhibetur in chirographis, & in aliis scriptoris priuatis, sit iuramentum, vel quæ fides dicatur, & an iudex Ecclesiasticus sit competens ad compellendum laicum soluere chirographum, quod sub hac fide soluere promissit, vide Sylvest. in *sum. verbo iuramentum, il. 1. n. 7.* Soc. de iustit. lib. 8. q. 1. art. 1. Nau. in *man. c. 12. n. 2.* Crauet. *conf. 241. n. 11.* Cou. in *c. quamvis pactum, p. 1. §. 2. n. 2.* Pinel. in *l. 2. C. de rescind. vend. p. 3. c. 1. n. 3.* Guttier. in *auth. Sacramenta puberum, n. 145.* C. de si aduersus vendit. Lael. de Zanchis de priuileg. Eccles. priuileg. 59. ex *n. 6.* Ant. Scap. de iure non scripto, lib. 3. c. 51. n. 17. Perez *l. 1. vers. queri solet vtrum, tit. 6. lib. 8. Ordin. pag. 186.* Ferdinand. Mendoza lib. 1. *dispositio iur. c. 6. q. 3. pag. 241. cum seqq.*

In ead. gloss. ibi, Credo tamen quod maior, &c.] Notatur ad hoc quod fides violans, mitius punitur, quam periurus, vt per Surd. *decis. 234. n. 1.*

S Y M M A R I U M.

- 1 Iuramentum delatum à iudice nullus sine iusta causa recusare potest, sed bene si detur à parte.
- 2 Iudex quibus ex causis alteri ex paribus iuramentum deferre possit, remissiuè.
- 3 Querelari an possit peierans in iuramento litis discussio.
- 4 Actione famosa si agatur in iurandum relatum deferri non potest.

Ecc. 2

§ Actore

- 5 *Actore nil il probante reus absolvitur.*
 6 *Iuramentum suppletorium quando deferendum reo, & non actori ostenditur.*
 7 *Iuramentum suppletorium datur in matrimonialibus causis, ubi adest plusquam semiplena probatio.*

Mascard. de probat. concl. 103. n. 5. Setser. de iuram. lib. 4. c. 14. sub n. 12. Mancin. in simili tract. p. 2. art. 6. n. 10. ubi declarat, nisi effemus in matrimonio clandestino, quia tunc iuramentum etiam in supplementum non deferretur, etiam quod fuerit plusquam semiplene probatum.

CAP. Iuramentum, XXXVI. & fin.

- 1 **I**uramentum litis decisorium à iudice delatum sine iusta causa recusari non potest, delatum vero à parte licite recusatur: in actione vero famosa non licet reo deferre iuramentum. Colligant ex Ordin. Abb. antiq. Innoc. Collect. Zab. Bellam. Ioan. Andr. Imol. Anan. Panorm. Anch. Host. Henric. Boich, Bald. Butr. Guid. Papæ, Mart. Vran. Alex. de Neuo, Cujac. Vin. in ration. secundi libri iuris Pontif. pag. 134. Alagona in compend. iuris Canon. pag. 300. remissive Ximen. in concord. p. 1. & 2.
 2 *A te parti delatum, &c.* An, & quando, & ex quibus causis index alteri ex partibus iuramentum deferre possit, vide Menoch. de arbitr. casu 190. & de præsumpt. lib. 1. præl. 82. & 81. Et quid si pars peierarit in huiusmodi iuramento litis decisorio, an possit fieri querela, seu accusatio, vide Donel. comment. iuris Civilis, lib. 24. c. 9. col. 1. Fachin. controuers. iuris, lib. 11. c. 18. Caroc. de iuram. decisorio, 3 p. 9. princ. n. 6. Gutierrez. de iuram. confirm. p. 3. c. 7. à n. 10. Cald. Pereira de empt. c. 19. n. 24. Melch. Phœbbs Lusit. decif. 69. n. 7.
 4 *Nec liceat conuenire famosa actione, &c.* Notatur ad hoc quod si famosa actione agatur, tunc iuramentum delatum referri non potest, nec minus si illud index detulerit, vt per Galganet. de iure publico, lib. 2. tit. 34. n. 5. & ideo in causa famosa iuramentum in supplementum probationis non deferretur, vt dixi in collect. ad c. 2. n. 48. sup. de probat.

§. Sanè.

Actore nil probante reus est absque omni onere absoluendus; si vero est præsumptio pro actore, deferretur iuramentum reo ad ostendendam suam innocentiam, & si index consideratis circumstantiis personarum, & causæ indicet actori deferendum, illi, & non reo dare debet. Colligunt Doctores in principio textus citati.

- 5 Hanc eandem conclus. quoad eius primam partem ex hoc text. desumunt Duen. reg. 12. Menoch. de arbitr. casu 98. n. 16. Clar. lib. 5. §. fin. q. 62. n. 1. Seraph. de privileg. iuram. princ. 24. n. 1. Mascard. de probat. concl. 36. Surd. de alimentis, tit. 9. q. 12. n. 7. cum segg. & cels. 328. n. 1. Flamin. de resign. lib. 11. q. 14. n. 10. Cardos. in praxi indicum, verbo, actor, n. 4. Flores ad Gam. decif. 36. n. 2. plures refert Cened. ad Decret. collect. 125. n. 1. quibus adde Conar. var. lib. 1. c. 1. n. 8. Trentacinq. var. lib. 2. tit. de probat. resol. 2. n. 1. & n. 16. Mendez à Castro in praxi Lusit. lib. 5. c. 1. n. 95. & alios plures relatos in libello de principiis vtriusque iuris, lit. A. n. 30.
 6 *Reo deferri potest.* Notatur ad hoc quod iuramentum suppletorium deferendum est reo, & non actori, quando actor pro se vnam probationem habet, & reus alteram, cum index propentior esse debeat ad liberandum, vt per Mascard. de probat. in praxi q. 0. n. 29. Menoch. casu 109. n. 19. quos refert patens meus in remiss. ad Ordin. Regiam Lusit. lib. 4. tit. 52. in princ.
 7 In gloss. fin. Notatur ad hoc quod iuramentum in supplementum probationis datur in matrimonialibus causis, ubi adest plusquam semiplena probatio, vt per Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. comp. 15. n. 5.

De Exceptionibus.

TIT. XXV.



VPER hanc rub. scripserunt Zabarell. Ioan. Andr. Anan. Butr. Anchar. Alex. de Neuo. Panorm. Dec. Felin. Mar. Socin. Guid. Papæ, Mantua, Petr. de Rauein. in compend. iuris Canon. Ioan. de Londr. in breuiario sanctorum Canon. fol. 171. Martin. Melnart. in epitom. Decret. fol. 79. Dan. Venator in analysi method. iuris Pont. à pag. 284. Goffred. & Host. in summ. huius tit. Alex. Cassan. & Anastas. Germon. in paratilis ad quinque libros Decret. sub hoc tit. & tom. 4. repet. super iure Canon. ad secundum Decretalium librum, Petr. Paul. Paris. Lancel. in Instit. Canon. Camif. in summ. iuris Canon. Cafarel. in erotem. eiusdem iuris, nouissime Ioan. Honor. lib. 2. summ. in Decretal. Barthol. Carthag. in exposit. tit. iuris Canonici omnes sub hoc tit.

De materia huius tit. ex professo tractant Innocent. IV. tom. 3. tr. Doctor p. 1. fol. 104. Lanfranc. ab Oriano eod. tom. 3. p. 2. fol. 103. Nepos de Monte Albano eod. tom. 3. p. 2. fol. 105. De exceptionibus, & actionibus, quæ ad praxim Curiarum maxime in Francia vigentem faciunt, agit Petr. Rebuff. qui etiam declarat arborem exceptionum.

De exceptionibus, quæ oriri possunt tam ab intestato, quam ex testamento, disserit Paul. Æmilius Gallus.

De exceptionibus impediendis litis ingressus agunt M. Anton. Blanchus tom. 3. tr. Doct. p. 1. fol. 138. Martin. de Fano eod. tom. 3. p. 2. fol. 102.

De exceptionibus iudicij, & reprobationibus testium tractat ex professo Bagarotus.

De exceptionibus dilatoriis agitur apud Lusitanos in Ordin. Reg. lib. 3. tit. 49. & apud Castellanos 18. cum segg. tit. 3. p. 3. agunt etiam Maranta de ordine iudic. p. 6. memb. 9. Menoch. de arbitr. casu 240. Soar. de Pace in praxi tom. 1. temp. 5. n. 14. cum segg. Rebuff. de except. à n. 240. Cur. Philip. p. 1. §. 13. dilatorias, Bernard. Muscatel. in praxi aurea Civilis Neapol. p. 3. gloss. dilatorias, Fr. Ludou. Miranda de ordine iudic. q. 20. art. 1. Alexand. Trentacinq. var. lib. 2. tit. de except. pag. 97. Amat. Roderic. in praxi. de modo, & forma videndi, seu examinandi processum, c. 5. à n. 58. Camil. Borrell. in summ. omnium decif. tit. 48. de except.

De exceptionibus peremptoriis agunt Lusitani in Ord. Reg. lib. 3. tit. 50. Rebuff. de except. à n. 425. Soar. de Pace d. p. 1. temp. 7. Bernard. Muscatel. p. 4. verbo. peremptorias, Cur. Philip. p. 1. §. 15. Fr. Ludou. Miranda d. q. 20. Mendez à Castro in praxi Lusit. lib. 3. c. 4. Salgado de process. Regia tom. 1. p. 4. c. 7. ex n. 65.

S V M M A R I V M.

- 1 *Testis si de crimine contra eum excepto conuincitur, vel alias conuictus appareret, repellitur à testimonio, sed de crimine non puniunt, si non tangit negotium principale.*

2 *Obiectio*